

Найбольшыя за апошнія гады

Акцыі пратэсту прадпрымальнікаў: «толькі без палітыкі».

старонка 2

Наша стравы

Новая рубрыка «НН»: усё пра ежу традыцыйную і нетрадыцыйную.

старонка 16

Ідэал мужчыны сёння

Лёлік Ушкін пра Сьвята сярэдняга бізнэсмэна.

старонка 24

СУЧАСЬНІКІ

Кася

Пяць гадоў ёй забаранялі выступаць. Бог ты мой, як яны — прарасейскія халуі — баяцца беларускага слова, нашай песні. Яны не дазваляюць нам выступаць па радыё і на тэлебачанні, яны публічна зьневажаюць нашу культуру і мову. А мы? Чакаем, сьняўшыся да болю, чакаем, бо верым у сваю праўду.

Старонка 20.

СУДЫ

Рыбачкова доля

«Рыбачок» — так клікалі былога дырэктара на БТ — слухаў прысуд, напружана пагойдаваючыся на абцасах.

Старонка 3.

ПАЛІТЫКА

«Мілінкевіч фюрэрам ня будзе»

Партыя БНФ вылучае Аляксандра Мілінкевіча кандыдатам на прэзыдэнцкія выбары. Старонка 14.

ВЕРА

Апошняя сьведка Панны Марыі

Памерла тая, каму Маці Божая расказала пра лёсы сьвету і Расеі. Старонка 2.

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Пусты дом

Маўклівы юнак пранікае ў чужыя пустыя дамы. Там ён адпачывае, мае гаспадарскую бялізну, рамантуе зламаныя рэчы. Раніцай зьнікае, нічога ня ўзяўшы. У адной з кватэр юнак сутыкаецца зь пекнай фотамадэлькай. Старонка 23.

Дык падпісайся!

Падпісны індэкс «Нашай Нівы» 63125. Падпіску прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку». Цана на месяц — 3820 рублёў на поштах або 3530 рублёў на шапікі «Белсаюздруку». «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень. Чытай сваё!

Рызыкаўная барацьба намэнклятуры

Ці можна было ўратаваць Беларусь ад сталінскага генацыду? Так, калі б яе да 1930 году ўдалося адарваць ад СССР. Алякс Аркуш мяркуе: беларускім нацыянал-камуністам проста не хапіла на гэта часу. Ён даказвае, што змова дзеля здабыцця для Беларусі поўнае незалежнасьці усё ж існавала. А цэнтар яе быў не ў асяродку інтэлігенцыі, а ва ўрадзе БССР. 75 гадоў таму, 17 лютага 1930 году, пачалася справа «Саюзу вызваленьня Беларусі», якую можна лічыць пунктам адліку сталінскага генацыду ў Беларусі.

З арышту Пятра Ільчонка 17 лютага 1930 году пачаўся разгром нацыянальнае эліты сталіністамі. Па справе «СВБ» воля да супраціву была зломленая. Пасля 17 лютага будзь толькі арыштоўваць і арыштоўваць. Межы закрыліся, абугі сьціснутыя, машына дэзінфармацыі будзе працаваць гэтакасама эфэктывна, як машына масавага забойства. У Курапаты паедуць камуністычныя душагубкі, у Варкуту — цягнікі. А ахвяры, нібы каліярадзкія

жукі ў вядры, падзяляцца на тых, хто пакорліва чакае выраку на дне, і тых, хто вылазіць па галовах брастоў, як многія будучыя народныя паэты і акадэмікі. Сталіністы сьвядома і мэтанакіравана выбівалі самых энэргічных, самых адукаваных, самых-самых... Беларусь страціла 200 тысяччаў жыцьцяў.

У позьнесавецкі пэрыяд дасьледчыкі выстаўлялі «СВБ» зь яго 108-мо сямбрамі прадумкай чэккістаў.

Працяг на **старонцы 13**.

Жонкі палітыкаў

На фота: Сьвятлана Лябедзька.

Пакажы мне тваю жонку, і я скажу, хто ты. Так можна перафразаваць вядомы афарызм. Жонкі палітыкаў першага эшалёну аўтаматычна ператвараюцца ў публічных асобаў. Магчыма, лёс выбараў-2006 вырашыць менавіта кандыдатка ў першыя лэдзі... Што ўжо казаць пра палітыкаў, жонкі якіх не ўспрымаюць мужавага занятку ўсур'ёз? Фотакарэспандэнтка «НН» сустрэлася з жонкамі папулярных беларускіх палітыкаў — тымі, якія «ўсур'ёз». Старонка 12.

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

ПАЛІТЫКА. Міністарка замежных справаў Швэйці заявіла ў Рысдагу аб праве беларусаў жыць у эўрапейскай сям'і народаў (старонка 11). Беларусь — суб'ект сусветнай палітыкі. Яшчэ 50 гадоў таму ўсё было зусім іначай. Малалікі напьяняльны асяродкі лічылі псыпсехам любую згядку назвы «Беларусь» на дыпламатычным узроўні — пра гэта апавядаеца ў новай кнізе А.Надсана пра біскупа Сіновіча. Ніколі не было такой спрыяльнай кан'юнктуры для рэалізацыі ідэалаў напьяняльнага адраджэння, як цяпер. Верыцца, што палітычныя сілы не збаёдаюць 2006 год. Інакш, што чакае краіну? Лукашэнка недухэсасоўна намякнуў сваім загадам будаваць лявовы гіпэрпалац і дабшца правядзеньня ў Менску сусьветнага чэмпіянату па хакеі ў 2010 годзе. Якраз пад выбары 2011-га. ДУША. Пачуцьці сучасных беларусаў і іх веру перадае Адам Глебус ў сваім пранікнёным апісанні канцэрту Касі Камойкай (старонка 20). Не прапусьцеце сьвёняшнішый падборкі «Сучасьнікаў». ЖАНКІ. Хочацца, каб наш палітычны выбар быў асэсаваным. Хочацца параўноўваць праграмы, чуюць палітыкаў. Дзяржаўныя СМІ не даюць такой магчымасьці. Улады зноў мабілізуюць тэлебачаньне на «фармацыйную вайну». А «НН» прапануе ўчытвацца, углядацца і быць адказнымі грамадзянамі сваёй дзяржавы. Жонкі палітыкаў — старонка 12.

ПОШТА РЭДАКЦЫ

Азаранку — у глянец

Пасля перамогі Вікі Азаранкі ў юнёрскім разрадзе на Australian Open міжволі падумалася, як добра глядзе-лася б гэтая дзяўчына на вокладцы якога-небудзь глянцавага часопісу. Аднак нават няглянцавых спартовых часопісаў у нас няма. Усё спрас чужое. Перадусім расейскае. Мы запраграмаваны на каляняльную сьведомасьць, пакуль падлеткі будзь чытаць расейскія «Сноб» і «ООРС». Аднак мяне не пакідае надзея, што і нашы зоркі зьявіцца на плянцывых вокладках.

Зьміцер Панкавец, Кастрыца

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Вечар з Вольскім і Русяй

18 лютага (шт) у клубе «Рэктар» — канцэрт «Дзень Зялёнага дрэва». Гэта патройная прэзэнтацыя: «Indiga» прадстаўляе альбом «Dni», «Zet» — «Чорны альбом», а «IQ-48» — «Вар'яты». Пачатак у 18.00. Даведкі на т.: 228-61-60, 268-61-07.

Дзеяслоў №13

У новым нумары часопісу «Дзеяслоў» — лісты Уладзімера Караткевіча да Ларысы Геніюш, вершы Ігара Бабкова, п'еса Аляксандра Ірванца ў перакладзе Уладзімера Арлова, аповесць Уладзімера Някляева «Мірон ды Мірон». Пытайцеся ў незалежных распаўсюднікаў.

Найбольшыя за апошнія гады

акцыі пратэсту прайшлі пад эканамічнымі лезунгамі. Малы беларускі бізнэс стварае ўраду вялікія праблемы: 10 лютага 70 тысяч рынкавых гандляроў правялі папераджальныя страйкі ды мітынгі. Новая сыстэма сплаты ПДВ падрывае іх бізнэс. Прадпрымальнікі не гатовыя перайсьці да палітычных патрабаваньняў. Тым часам падатковыя службы ня здольныя ўпарадкаваць новую сыстэму збору падаткаў. Рэпартаж Аляся Кудрыцкага з плошчы Незалежнасьці.

Ленін на плошчы Незалежнасьці даўно ня меў такой кампаніі. 10 лютага пад сьцяны парламэнту сышоўся «бізнэс-пралетарыят» — найдрабнішшы з малых прадпрымальнікаў, рынка-

вых гандляры-палатачнікі, карацей — «вашывыя блохі». Сталічныя рынкі зачыніліся — усё пайшло на страйк. Ад Міністэрства эканомікі, па вузкім праходзе між кратэрам «Падземнага гораду»

ды гмахам Дому ўраду, дзьве-тры тысячы чалавек рушылі да Міністэрства падаткаў і збору і заблякавалі галоўны ўваход. Міліцыя ды ахова ў цывільным грывалася ціха. Сакратаркі,

рагочучы, прышкікалі да шыбаў носікі, а важныя начальнікі асычрожна выглядалі адным вокам, адсунушы фіранкі. «Далю ПДВ!» — адбывалася рэхам ад міністэрскіх сьцен.

Хоць грамада глядзелася досыць унушальна, вынасу адмены ПДВ на сподачку яна не дакалася. Праз ахову перадалі: аніякіх перамоў, пакуль ня сыдзе з усходаў. Людзі паслухмяна зрабілі крок назад, але потым зноў заблякавалі выхад.

Працяг на старонцы 5.

Мальцаў у Мюнхене

Афіцыйны Менск паступова прыходзіць да разуменьня, што з Захадам неабходна ня проста суснаваць, але і супрацоўнічаць. Але прызначэ гэта публічна ўлады яшчэ не гатовыя, піша Раман Якаўлеўскі.

Беларуская дэлегацыя на чале зь міністрам абароны Леанідам Мальцавым упершыню ўзяла ўдзел у 41-й Мюнхенскай канфэрэнцыі па пытаньнях палітыкі бяспекі. У гэтым мерапрыемстве ўдзельнічалі кіраўнікі абаронных і замежнапалітычных ведамстваў, прыметныя палітыкі з 40 краін. Вельмі дзіўным выглядала магільнае маўчаньне дзяржаўных СМІ Беларусі, якія практычна

праігнаравалі трохдзённую работу Мюнхенскай канфэрэнцыі.

У Менску ніхто толкам ня мог сказаць, што рабіў у Мюнхене міністар абароны. У ягоным ведамстве, ва ўпраўленьні міжнароднага васнага супрацоўніцтва, нхтэ маёр Калодкін на поўным пер'эзе адказаў, што пералік мюнхенскіх суразмоўнікаў генэрала Мальцава не падлягае абвешчваньню. Зрэшты, падкрэсьліў той

жа маёр, як і акалічнасьці нечаканага зьяўленьня міністра ў Варшаве, дзе ён, будучы прэздам у Нямецчын, сустрэўся зь дзяржаўным падсакратаром міністэрства нацыянальнай абароны Мацеям Гурскім. Такі няроўны ўзровень (падсакратар — намесьнік намесьніка міністра) удзельнікаў сустрэчы ў Варшаве таксама выклікаў пэўную цікавасьць. Асабліва калі стала вядома, што гэтая суст-

рэча адбылася па ініцыятыве беларускага боку.

Тым ня менш, гутарка з панам Гурскім, трэба меркаваць, аказалася карыснай. Паводле неафіцыйнай інфармацыі, чакаецца, што новы васны аташэ Польшчы зьявіцца ў Менску ў першай палавіне сакавіка.

У апошнія гады Мюнхенская канфэрэнцыя праходзіць пад лезунгам «Мір з дапамогай дыялёгу» і ахоплівае як ключа-

выя глябальныя праблемы і канфлікты, так і прадстаўнікоў усіх рэгіёнаў сьвету. Шчыры абмен думкамі адбываецца як у шматбоковым афіцыйным, так і ў шматлікіх канфідэнцыйных фармацах.

Паводле слоў каардынатара Беларускага эўраатлятычнага форуму Андрэя Фёдарова, прысутнасьць беларускага міністра абароны на такой фунда-

мэнтальнай канфэрэнцыі, як мюнхенская, можа азначыць толькі тое, што пры ўсім унутраным непрыямным Захаду — і асабліва яго палітыкі ў сфэры бяспекі — афіцыйны Менск паступова прыходзіць да разуменьня, што з ім трэба ня проста суснаваць, але і супрацоўнічаць.

Апошняя сьведка Панны Марыі

не жыве. Гісторыя касьцёлу ведае шмат візіянерскіх культураў. У мінулым стагодзьдзі найбольшую славу здабылі падзеі ў партугальскім мястэчку Фатыма. У сераду Партугалія хавала апошнюю сьведку зьяўленьня Маці Божай у Фатыме.

«Я ня ведаю, хто ў гэтай краіне ня бачыць відзежаў», — напісаў партугальскі пісьменьнік Жазэ Сарамага.

Візіянерства можна лічыць часткай партугальскага нацыянальнага характару. Само ўзьнікненьне Партугаліі як дзяржавы зьявля-

ваюць са зьяўленьнем крыжа ў небе, сьведкам чаго быў першы партугальскі кароль Афонсу Энрыкеш. Калі ж у XVI ст. Партугалія страціла незалежнасьць, шырокае распаўсюджваньне атрымала легенда пра схаванага караля. Так называлі Сэбасьцяна I

(1554—1578), прадстаўніка Бургундзкай дынастыі. Яго зьнікненьне ў Марока — партугальскае войска разам са шматлікімі вельможамі і ўсімі інфантамі было зьнішчана мусульманамі — стала непасрэднай прычынай страты краінай самас-

тойнасьці. У краіне не засталася прадстаўнікоў каралеўскай дынастыі, здольных працягнуць род.

Вера ў вяртаньне дона Сэбасьцяна аказалася надзвычайнай моцнай.

Працяг на старонцы 11.

Наша страва

АЛЕСЬ БЕЛЫ

Беларуская кухня не сфармуляваная як канон. Якую нацыянальную страву, апроч дранікаў, змога назваць выпадковы мінак? Кулінарная глябалізацыя разгортваецца ва ўсе бакі, і кухня кожнай нацыі робіць свой унёсак у гэты сусьветны кірмаш. Змагацца з гэтай глябалізацыяй можна, толькі ўдзельнічаючы ў ёй. Што можа даць сьвету беларуская кухня? Больш няма смар-

гонскіх абаранкаў, дубровенскіх пернікаў, літоўскага сыру, дзісенскага масла, вязынскага портэру. Ніхто ня ведае культурнай гісторыі страў, якія стагодзьдзямі былі на сталах нашых продкаў. Што знае сьвёняшні беларус пра лязанкі, верапчакі, вэнджаных паўгусак, калдуны патышкевічаўску, балероны ды кіндзюкі? Хто пячэ на 25 Сакавіка славетны галёп? Куды прасьпеі звякла наракаць на падступных суседзяў, чым спрабаваць адваваць у іх гіста-

рычнае права на адны і тыя ж стравы, рэцэпты ды рытуалы спажываньня.

Дзе можна сёньня знайсці абы-якую традыцыйную беларускую карчму і што гэта ўвогуле такое? Страўня, слова, невядомае ніводнаму слоўніку, сёньня кідае сарамлівы ды прыхаваны выклік афіцыйнаму «беларускаму бістро» — хая за абдзьявома канцэпцыямі, вельмі

дрэнна распрацаванымі ў эстэтычным ды гістарычным аспэктах, стаяць, як правіла, прадпрымальнікі і, вельмі блізка да афіцыйнаму — аднак мала абазнаны ў гісторыі матэрыяльнай культуры.

Палітычныя катаклізмы XX ст. цалкам знішчылі цэлыя сацыяльныя класы былой Беларусі — шляхту і мяшчанства, носьбітаў высокай матэрыяльнай і духоўнай культуры, у тым ліку кулінарнай. Ідэя пра існаваньне ці магчымасьць стварэньня беларускай нацыянальнай кухні ўзьнікла толькі пасля II сусьветнай вайны, і да канца XX ст. адзінай

крыніцай яе магчымай рэканструкцыі лічылася этнаграфічная спадчына былога прыгоннага сялянства, зафіксаваная ў гісторыі распаду яго традыцыйнага ладу жыцьця. Задача стварэньня паўнаўраўнаважанай беларускай нацыянальнай кулінарнай і гаспадарчай культуры, якая абшарнаецца як на «народныя», так і на «высокія» традыцыі, дагэтуль застаецца актуальнай.

Новую рубрыку «НН» адкрывае артыкул гісторыка Алегта Дзяржэвіча пра альпэскае Спаўняеца 500 гадоў, як ён трапіў на беларускія стала.

Старонка 16.

Рыбачкова доля

Былому кіраўніку НДТРК далі 11 год каленіі

11 лютага завяршылася яшчэ адна гучная антыкарупцыйная справа. У Вярхоўным Судзе абвясцілі прысуд Ягору Рыбакову, былому старшыню Белтэлерадыёкампаніі. Экс-начальнік НДТРК атрымаў 11 год каленіі строгага рэжыму, канфіскацыю маёмасці ды забарону займаць кіраўнічыя пасады цягам пяці год. Да красавіка Рыбакоў павінен кампенсаваць 213 млн рублёў страт, якія ён нанёс тэлебачанню. Судовая пошліна таксама немалая — 10% ад сумы гэтых страт. Такія суровыя прысуды былым людзям Лукашэнкі яшчэ не давалі.

Рыбакову 33 гады, аднак ён заўсёды выглядаў маладзейшым за свой узрост. Праўда, пасля гадавой адседкі ў следчым ізалятары здаровы сібірацкі румянец (Рыбакоў нарадзіўся ў Нова-

сібірsku) знік. Словы судзьдзі Рыбакоў слухаў напружана, пагойдваючыся на абсасах. У залі былі спрэж журналісты — былія суседзі Рыбакова па высокіх тэлевізійных кабінэтах на зачытанні прыговору не прысутнічалі. Выклікаць да сябе падзрэньне празмернай цікавасцю да лёсу былога боса нікому ня хочацца: так і ў «распрацоўку» патрапіць нядоўга.

Рыбакоў любіў ня толькі грошы, але й рэчы і ніколі гэтага асабліва не хаваў. Калі судзьдзя пачаў пералічваць маркі канфіскаваных у Рыбакова наручных гадзіннікаў, па залі прабегла ажыўленне. «Рыбачо» — так завочы клікалі былога дырэктара на тэлебачанні — слухаў прысуд у добрым пінжаку ды нятаннай на выгляд блакітнай кашулі. На-

жаль, гальштукі вязьням не дазваляюцца. Дарагая вопратка заўжды была ягонай слабасцю, а гальштукі — асобнай тэмай для размоў у тэлевізійных курылках. Казалі, што Рыбакоў гэты аксэсуар гардэробу падбіраў асабліва старанна і на гальштукі, таннейшыя за сто далараў, нібыта нават глядзець не хацеў.

За Рыбаковым слова «рэйтунг» было сьвятым. На БТ існавала ўстаноўка на атрыманьне максымальнага прыбыткаў ад рэкламы. Таму чуткі, што менавіта тут робяцца галоўныя шэрыя грошы, хадзілі даўно.

Серабрысты «мэрсэдэс», які раней падвозіў да шклянга ўваходу на Макаёнка Рыбакова, цяпер возіць Уладзімера Мацвейчука. Панятак «рэйтунг» для цяперашняга дырэктара БТ мала знаёмы, як дарэчы, і слова «журналістыка». Прафэсійны ідэял

PHOTO BY MEDIA.NET

з полацкага «Шкловалакна», ён нашмат больш ахвотна займаецца бягучымі кадравымі пытаньнямі, чым творчымі тэлеэкспэрымэнтамі.

У адказ на просьбу пракамэнтаваць прысуд Рыбакоў адмоўна пахітаў галавой і пачаў перамаўляцца з адвакатам праз клетку. У ягоных вачах выразна праглядалася разгубленасць, калі не скажаць распач. Цяпер

ягоная справа папоўніць сухую статыстыку.

Надоёмы Міністат выдаў звесткі па эканамічных злачынствах за мінулы год. Як выявілася, у параўнаньні з 2003 г. іх колькасць скарацілася на 11%. Ці то красці пачалі радзей, ці то робяць гэта больш прафэсійна. Летась распачалі больш за дзесяць тысяч кримінальных справаў «за эканоміку». Цікава, што статыстыка пайшла ўніз за кошт злужываньняў службовым становішчам — колькасць такіх выпадкаў скарацілася на 11%. А вось хабарніцтва расквітнела. У 2004 г. міліцыя засьпела на гарачым 1046 хабарнікаў — на 13% больш, чым летась.

Буйныя антыкарупцыйныя справы апошніх месяцаў хоць і маюць розгалас, але не прымаюць у дзяржаўных мэдыях фармату чарговай антыкарупцыйнай кампаніі. Лукашэнка яна цяпер нявыгадная: нашто паказваць, што і празь дзесяць год ягонава прэзыдэнцтва карупцыя квітнее пышным цветом.

Алесь Кудрыцкі

«Шанцы большасьці вылучаных блізкія да нуля»

Першыя крокі кампаніі прэзыдэнцкіх выбараў камэнтуе палітоляг Андрэй Казакевіч, галоўны рэдактар часопісу «Палітычная сфера».

«НН»: Поўным ходам ідзе вылучэньне прэзыдэнцтва на адзінага кандыдата ў прэзыдэнты. Ці сапраўды выбараў можна чакаць ужо ў 2005-м?

Андрэй Казакевіч: З імавернасьцю 60—65% можна сьцьвярджаць, што выбары адбудуцца ў 2006 г. Хоць некаторыя экспэрты адзначаюць, што для Лукашэнкі найлепей пераабрацца ў найбліжэйшай будучыні, пакуль добрая эканамічная кан'юнктура і моцныя палітычныя пазыцыі ўлады. Але няма падстаў меркаваць, што спрыяльныя для Лукашэнкі ўмовы праз паўтара году пагоршацца.

«НН»: Вашы адрокі пачатку кампаніі па вызначэньні «адзінага» ад дэмакратаў? Наколькі прафэсійна дзейнічаюць вылучаныя кандыдаты?

АК: Пра сур'ёзнае вылучэньне адзінага кандыдата я б пакуль што не казаў. Партыі толькі заўважваюць пра свае пазыцыі. Пакуль усё праходзіць дастаткова цывілізавана і спакойна.

«НН»: У чым плюсы і мінусы

кандыдата ад партыі і кандыдата незалежнага?

АК: Кандыдат ад партыі, на маю думку, пры іншых роўных умовах, менш прымальны. Рэпутацыя партыі добра запэчканая дзяржаўна-пагандай. Але галоўны момант — рэўнасьць з боку іншых партыяў. Партыям лягчэй пагадзіцца на ўмоўна нейтральную фігуру і такім чынам паразумецца. Зь незалежнага кандыдата лягчэй зьлішчыць што хочаш. Партыйны кандыдат ужо сфармаваны, у яго свой імідж, і пазыцыю яму зьмяніць ня так проста.

«НН»: Якія перэспэктывы вымалёўваюцца перад прарасейскімі палітыкамі?

АК: Расейскі фактар не прынцыповы. Большасць выбарцаў арыентаваны на ўнутраныя праблемы і шукаюць выйсня са складанай эканамічнай сытуацыі ў межах Беларусі. Значыць, тут няма перавагі зь электаральнага гледзішча, але ёсьць палітычны момант: прарасейскі кандыдат можа атрымаць падтрымку Захаду як дэмакратычны і адначасова падтрымку Расеі, што за-

PHOTO BY MEDIA.NET

бясьпечыць максымальна спрыяльную замежнапалітычную сытуацыю падчас выбараў. У той жа час большасць палітыкаў усьведомілі, што на экспарт дэмакратыі з Расеі спадзявацца не выпадае. З мэтай дэмакратызацыі Беларусі Расея ня будзе падтрымліваць нікога.

«НН»: Кандыдаты вылучылі АГП, камуністы, БСДГ, кааліцыя «Свабодная Беларусь», Беларускае партыя зялёных, БНФ. Як ацэньваеце іх шанцы?

АК: Шанцы большасць з іх я

ацэньваю блізкімі да нуля. Пра мінусы партыйнай прыналежнасьці я ўжо казаў. Нават той жа Мілінкевіч пасля вылучэньня ад партыі будзе жорстка асацыявацца з партыйнымі структурамі, ня кажучы пра Лябедзьку, нефармальнага лідэра апазыцыі. Да Статкевіча нават у межах «Іяцёркі» мала даверу, ня кажучы пра шырокія колы. Калічкін пэўны час разглядаўся ў якасьці асобы, якая магла б задаволіць шырокія дэмакратычныя колы. Але імідж камуніста яго моцна абмяжоўвае.

«НН»: Людзі галасуюць у значнай ступені за асобу, а не за палітычную пазыцыю. Хто, на Вашу думку, у гэтым сэнсе самы яскравы канкурэнт прэзыдэнту?

АК: Асоба ствараецца падчас кампаніі. Спачатку мы будзем мець нейкую персону, зь якой будзе стварацца асоба (імідж, вобраз). Яна мусіць выйгрышна выглядаць на фоне Лукашэнкі. Гатовы асоб з усталёваным іміджам, электаральнымі пазыцыямі, як Юшчанка ва Украіне, у нас няма. І мала шанцаў, што нехта з іх раптам зьявіцца ў будучыні. Для стварэньня асобы патрэбён час. Гэта праблема беларускай апазыцыі і прычына таго,

што перамога ў 2006 годзе малаімаверная. Калі кампанія будзе пасьпяховай, большасць людзей будучь галасавать ня столькі за асобу, колькі за пазыцыю, якая будзе апаніраваць пазыцыі ўлады. Выбарчая кампанія ў Беларусі вызначэцца моцна палітызацыяй у параўнаньні зь іншымі больш-менш дэмакратычнымі краінамі. Асабістыя якасьці асобы кандыдата будучь адыгрываць другасную ролю. На першым месцы — палітычная пазыцыя.

«НН»: Ці маюць палітыкі такія палітыкі, як А.Клімаў, П.Краўчанка, З.Пазыняк, А.Вайтовіч, «вылучэнец Байнэту» У.Мацвейчук?

АК: Андрэй Клімаў — вельмі карысная фігура. Ён істотна ажыўіў палітычны ландшафт сваімі кнігамі, экскэнтрычнымі наводзінамі. Але разлічваць, што ён будзе сур'ёзным кандыдатам, ня варта. Своясаблівы фальстарт, зроблены Клімавым, дазволіў правярць пэўныя хады гульцоў на палітычным полі, нешта падказаў у дзеяньнях. Кніга пра паўстаньне актуалізавала для абмеркаваньня важную праблематыку ў колах апазыцыі.

Працяг на старонцы 14.

Дзень Сымана

Беларускі біятляніст Аляксандар Сыман сэнасыційна заваяваў у сэрду «золата» ў спрынце на 10 км у славенскай Паклюцы ў рамках васьмага этапу Кубку сьвету. Гэта першая перамога Сымана на этапах. Раніцай 16 лютага Аляксей Айдарав такаса стаў першым у спрынце на 10 км на чэмпіянаце Эўропы на біятлене ў расейскім Новасібірску.

Як адстаяць Дом літаратара

Адміністрацыя прэзыдэнта напіраўзіла Саюз пісьменьнікаў, што неўзабаве канчаткова высельць яго з Дому літаратара. Такі адказ прыйшоў на ліст шасці пісьменьнікаў-вэтэранаў з прапановай стварыць у былым кабінэце М.Танка мэмарыяльны пакой ягонага імя. Цяпер СІ займае гэты кабінэт, палову бібліятэкі й тры пакоі для захаваньня архіваў. З СІП такаса

зьбіраюцца спагнаць 113 млн руб. запэчынасьці за камунальныя паслугі. Апошнія спадзевы на сход Літфонду 25 лютага. І хіба яшчэ на публічны пратэст і дэжурствы літаратараў у сваім кабінэце.

Чарговая справа за паклёп

У дачыньні да дэпутата Мадарыцкага райсавету ад БНФ Уладзімера Малеева заведзена кримінальная справа за паклёп на старшыню райвыканкам

Казімера Лапіча. На думку пракуратора, ганебныя звесткі ўтрымліваліся ў дэпутатскім лісьце «Наша слова». Там вядося пра перадачу службовае кватэры былому старшын былому старшын выканкам.

Падатковая запрашае

Поўным ходам ідзе кампанія падачы падатковых дэкларацыяў. З 10 лютага ініцыятыўныя працоўны дзень у будні — з 8:45 да 20:00, у выходныя — з 9:00 да 15:00.

Беды студэнтаў ЭГУ

Экс-студэнтам ЭГУ, навучэнцам Вышэйшай школы адміністрацыі ў Беластоку, бракуе грошай. 10 студэнтаў вучацца задарма і маюць льготны інтэрнат. А трэба ж есьці, апранацца. Дапамогу абцягаюць Беларускае асацыяцыя студэнтаў і мэра.

7 сакавіка — выходны

Саўмін перанёс працоўны дзень з панядзелка, 7 сакавіка, на суботу,

12 сакавіка. Такім чынам, 8 сакавіка можна пачаць адзначаць ужо 5 сакавіка.

Юшчанка пераглядае вынікі прыватызацыі

Украінскія суды разгледзяць акалічнасьці прыватызацыі 3000 прадпрыемстваў. Аднавяднае рапнёнае прынята Генпракуратурай пасьля правэркі прыватызацыі за апошнія 5 гадоў.

AB, AG; svaboda.org

СЬЦІСЛА

Бігборды ў цемры, альбо Няхай сабе паклёпнічаюць

За кожнай жа з савецкіх рэспублік былі замацаваныя свае патрыятычна-прамысловыя брэндзі. У Беларусі гэта былі плошча Перамогі, МАЗ, трактары, вырабы з саломкі й партызанскі імідж. За 14 гадоў незалежнасці краіна змянілася непазнавальна. Але плякаты з каўбоямі Мальбара, аўтамашынамі «Форд» і швайцарскімі гадзіннікамі ўсё яшчэ глядзяцца чужародна на агульным фоне. Пра сённяшні беларускі брэндзінг разважае Віталь Тарас.

Адна паважная беларуская газета скрытыкавала нека яшчэ больш паважную брытанскую «Таймс». Праўда, крытык, пэўна, ня ведаў, што ад нядаўняга часу гэтая газета добраахвотна перайшла ў разрад «жаўтаватых». Але ня ў тым рэч. Аўтар паважнай газеты сьцьвярджае, што брытанскі журналіст нібыта напісаў пра Менск няпраўду, прычым тройчы. Па-першае, што аэрапорт «Менск-2» амаль не асьветлены, бо там эканомію электрычнасць. Па-другое — нібыта абпал дарогі з аэрапорту ў Менск зусім мала бігбордаў. І па-трэціе — на вуліцах беларускай сталіцы зусім мала аўтамашын.

Не зьбіраюся палемізаваць зь беларускім выданьнем і тым больш абараняць лёнданскую «Таймс». Значыць толькі, спаслаўшыся на асабісты досвед: калі прыяжджаеш у менскі аэрапорт гадзіны да шостага раніцы, там вельмі проста можна зламаць нагу ў цёмных калідорах і на эскалятах, якія амаль заўсёды адключаны — відаць, таксама дзеля эканоміі. Што да бігбордаў, дык кожны, хто хоць аднойчы выязджаў у Латвію, Літву ці Польшчу, павінен прызнаць, што на тамтэйшых дарогах іх значна болей, чым у Беларусі. Таксама як і машын на вуліцах. Асабліва калі параўноўваць Менск з такім мэгаполісам, як Лёндан з яго транспартнымі праблемамі. Дый дзякаваць богу, урэшце!

Трэба ўзяць пад увагу, што які-небудзь сярэдні брытанец, прачытаўшы нешта падобнае, наўрад ці зьменіць сваё стаўленьне да Беларусі, калі яно ўвогуле ў яго было. Мяне больш цікавіць тое, што апошнім часам прынята называць модным словам «брэнд».

Што можна лічыць брэндам сучаснай Беларусі? Ці дбае нехта пра яго ўвогуле? Што, на думку тых, ад каго залежаць у пэўнай ступені тыя самыя брэндзі або імідж краіны, можа быць прыцягальным для замежніка?

Гэта можа быць і тэмай асобнай дысэртацыі для кагосьці. Але ж я абмяжваюся ўсёго толькі некаторымі развагамі. За савецкім часам усё было вельмі проста. Для Савецкага Саюзу ў

цэлым замежніку ў якасьці брэнду прапапоўваліся Красная плошча разам з маўзалеям і перманэнтнымі вайсковымі парадмі, Вялікі тэатар і матрошкі. За кожнай жа з савецкіх рэспублік былі замацаваныя свае, так бы мовіць, патрыятычна-прамысловыя брэндзі. У Беларусі гэта былі плошча Перамогі, МАЗ з эмблемай-зубром на капоне, трактары і вырабы з саломкі. Ну і, зразумела ж, імідж рэспублікі-партызанкі. Замежнік, на думку тагачаснага партыйнага прапагандыста, мог прыехаць у краіну толькі й выключна дзеля таго, каб паглядзець, як сыходзяць новыя машыны з канвэру, ускласьці кветкі да помнікаў ІІ сусветнай вайны і на разьвітаньне купіць сабе сувэнір.

Яшчэ нека ў «ЛіМе» на пачатку 1980-х гадоў я атрымаў заданьне напісаць пра нейкіх прафсаюзных актывістаў, якія наведзілі сталіцу Беларусі, і пра тое, што іх тут уразіла. Заданьне я выканаў, але больш нуднай працы ў жыцці ніколі не даводзілася рабіць. Па-першае, незразумела, чаму сам факт прыезду замежнікаў у Менск павінен быць зацікавіць беларускага чытача — а трэба ж было гэта нека абгрунтаваць! Па-другое, самі прафсаюзныя актывісты, якія прыехалі аднекуль з Уэльсу, яўна не былі надта ўражаны ўбачаным — ва ўсякім разе, гэта «Турыст», дзе іх пасялілі і дзе раніш не было гарачай вады, закладна. Большасць гасьцей былі людзьмі пэнсійнага або перадпэнсійнага ўзросту. Па іх выглядзе, вопратцы й манерах адчувалася, што ў Менск гэтых турыстаў прывяло не жаданьне ўбачыць усходнюю экзотыку і тым больш не інтэрнацыянальны абавязак, а проста сьціплыя магчымасьці для нармальнага, камфортнага адпачынку. Ну і яшчэ, можа, там у іх былі нейкія цэкавыя, прафсаюзныя абавязкі, нахштальт — мінулыя разам да нас прыяжджаў таварышы з Малдаўскай ССР, а гэтым разам мы павінны наведзіць нашых сяброў у БССР.

Чаму я так падрабязна спыняюся на гэтым малацікавым эпізодзе? Ды таму, што такімі замежнікамі і іхнімі нікому не цікавымі ўражаннямі быў спрэс забыты этэр савецкага тэлебачаньня й радыё, а таксама газеты — у тым ліку і паважная беларуская газета, якую я згадаў напачатку. Прамовы першага сакратара ЦК КПСС, а таксама начальнікаў розных рангаў лічыліся самай цікавай падзеяй, у тым ліку для замежнікаў. А ўжо адкрыцьцё якога-небудзь заводу вэнтэляў — увогуле падзейі сусветнага маштабу. Таму пад рубрыкай нахштальт «Савецкі Саюз вачыма замежных гасьцей» увесь час ішлі так званыя водгукі працоўных усёго сьвету на апошняе «міралюбівае ініцыятыўе» ці запук заводуў.

Здавалася б, Беларусь за 14 гадоў свайго незалежнага існаваньня павінна была змяніцца непазнавальна, у тым ліку і ў сэнсе брэндаў. У людзей жа зьявілася магчымасьць свабодна езьдзіць за мясцю, і ў Беларусі таксама сталі прыяжджаць больш замежнікаў. Зьявіліся тым часам і новыя тэхнічныя магчымасьці, мэдычныя тэхналягіі — тыя самыя бігборды на вуліцах беларускіх гарадоў. Але плякаты з каўбоямі Мальбара, аўтамашынамі «Форд» і швайцарскімі гадзіннікамі ўсё яшчэ глядзяцца нечым чужародным на агульным фоне. А яшчэ больш уражваюць сваім убоствам памкненьні айчынных вытворцаў і рэклямістаў рабіць рэкляму, як на Захадзе. Але з аглядак усё-такі на тутэйшае начальства. Жаночая бялізна, напрыклад, хоць і рэклямуецца, але зь нейкай сарамлівасьцю — быццам гэта нейкія штучэры, ці вэнтлі, ці яшчэ нешта такое, зусім не сэксуальнае. Бо ў Беларусі, як і некалі ў ССР, сэксу дагэтуль, як вядома, няма. Ёсьць толькі дазволенае вышэйшым начальствам і недазволенае.

Ёсьць нават адмысловая дзяржаўная ўстанова пад дзіўнаватой назвай «рэгістар». Можна, яна паходзіць ад слова рэгістраваць? Але ж установа займаецца зусім не рэгістрацыяй, а цэнзурай. Яна дбае, каб на экраны кіно і тэлебачаньня ці на відэа выходзіла толькі правараная прадукцыя, у якой няма прапаганды гвалту й парнаграфіі. Дык вось, які запэўніў кіраўнік гэтай установы, нехта Цьвяткоў, беларуская дзяржава зусім ня супраць эротыкі, калі яна выходзіць у грамадзянах пачуцьцё прыгожага. І ў якасьці шэдэўру, рэкамэндаванага да прагляду дарослай аўдыторыі, назваў фільм «Грэцкая смакоўніца». Фільм, калі мне ня зьраджвае памяць, выйшаў у савецкі пракат недзе ў годзе 1987-м і ўжо тады уражваў сваёй бяздарнасьцю й пошласцю... Пра густы

цікавымі ўражаннямі быў спрэс забыты этэр савецкага тэлебачаньня й радыё, а таксама газеты — у тым ліку і паважная беларуская газета, якую я згадаў напачатку. Прамовы першага сакратара ЦК КПСС, а таксама начальнікаў розных рангаў лічыліся самай цікавай падзеяй, у тым ліку для замежнікаў. А ўжо адкрыцьцё якога-небудзь заводу вэнтэляў — увогуле падзейі сусветнага маштабу. Таму пад рубрыкай нахштальт «Савецкі Саюз вачыма замежных гасьцей» увесь час ішлі так званыя водгукі працоўных усёго сьвету на апошняе «міралюбівае ініцыятыўе» ці запук заводуў.

Здавалася б, Беларусь за 14 гадоў свайго незалежнага існаваньня павінна была змяніцца непазнавальна, у тым ліку і ў сэнсе брэндаў. У людзей жа зьявілася магчымасьць свабодна езьдзіць за мясцю, і ў Беларусі таксама сталі прыяжджаць больш замежнікаў. Зьявіліся тым часам і новыя тэхнічныя магчымасьці, мэдычныя тэхналягіі — тыя самыя бігборды на вуліцах беларускіх гарадоў. Але плякаты з каўбоямі Мальбара, аўтамашынамі «Форд» і швайцарскімі гадзіннікамі ўсё яшчэ глядзяцца нечым чужародным на агульным фоне. А яшчэ больш уражваюць сваім убоствам памкненьні айчынных вытворцаў і рэклямістаў рабіць рэкляму, як на Захадзе. Але з аглядак усё-такі на тутэйшае начальства. Жаночая бялізна, напрыклад, хоць і рэклямуецца, але зь нейкай сарамлівасьцю — быццам гэта нейкія штучэры, ці вэнтлі, ці яшчэ нешта такое, зусім не сэксуальнае. Бо ў Беларусі, як і некалі ў ССР, сэксу дагэтуль, як вядома, няма. Ёсьць толькі дазволенае вышэйшым начальствам і недазволенае.

Ёсьць нават адмысловая дзяржаўная ўстанова пад дзіўнаватой назвай «рэгістар». Можна, яна паходзіць ад слова рэгістраваць? Але ж установа займаецца зусім не рэгістрацыяй, а цэнзурай. Яна дбае, каб на экраны кіно і тэлебачаньня ці на відэа выходзіла толькі правараная прадукцыя, у якой няма прапаганды гвалту й парнаграфіі. Дык вось, які запэўніў кіраўнік гэтай установы, нехта Цьвяткоў, беларуская дзяржава зусім ня супраць эротыкі, калі яна выходзіць у грамадзянах пачуцьцё прыгожага. І ў якасьці шэдэўру, рэкамэндаванага да прагляду дарослай аўдыторыі, назваў фільм «Грэцкая смакоўніца». Фільм, калі мне ня зьраджвае памяць, выйшаў у савецкі пракат недзе ў годзе 1987-м і ўжо тады уражваў сваёй бяздарнасьцю й пошласцю... Пра густы

не спрачаюцца. Паспрабуйце паспрачацца, калі іх дыктую дзяржава. Тое ж тычыцца і брэндаў. Ну чаму, напрыклад, Беларусь раптам павінна стаць гарнальжынай краінай? Толькі дзеля таго, каб менш людзей езьдзілі на замежныя курорты на лыжах катацца? Але ж тыя, у каго ёсьць грошы, усё адно будуць езьдзіць у Аўстэрыю ці Францыю. А тыя, у каго іх няма, — ім і ў Сілічах катацца не па кішэні. Галоўны прычыны, відаць, застаўся ранейшы — «у советских собственная гордость». Тэма чысьціні й парадку чамусьці застаецца вельмі актуальнай для начальства. На ўсе выпадкі заходніх журналістаў, на любую крытыку заўсёды прыхаваны забойчы аргумэнт — вы паглядзіце, як у нас чыста на вуліцах. Аргумэнт, канечне, моцны. Але ж няўжо мы ўсё яшчэ жывём у XIX стагодзьдзі? І хіба не ў Эўропе жывём? Вось жа пабудавалі аэрапорт на самай далёкай адлегласьці ад гароду на ўсім эўрапейскім кантынэнце. Праўда, калі зайсьці ў прыбыральню ў нацыянальным (!) аэрапорце, дык пачынаеш

PHOTO: BIEDA.NET

На ўсе выпадкі заходніх журналістаў, на любую крытыку заўсёды прыхаваны забойчы аргумэнт — вы паглядзіце, як у нас чыста на вуліцах.

не спрачаюцца. Паспрабуйце паспрачацца, калі іх дыктую дзяржава.

Тое ж тычыцца і брэндаў. Ну чаму, напрыклад, Беларусь раптам павінна стаць гарнальжынай краінай? Толькі дзеля таго, каб менш людзей езьдзілі на замежныя курорты на лыжах катацца? Але ж тыя, у каго ёсьць грошы, усё адно будуць езьдзіць у Аўстэрыю ці Францыю. А тыя, у каго іх няма, — ім і ў Сілічах катацца не па кішэні.

Галоўны прычыны, відаць, застаўся ранейшы — «у советских собственная гордость».

Тэма чысьціні й парадку чамусьці застаецца вельмі актуальнай для начальства. На ўсе выпадкі заходніх журналістаў, на любую крытыку заўсёды прыхаваны забойчы аргумэнт — вы паглядзіце, як у нас чыста на вуліцах. Аргумэнт, канечне, моцны. Але ж няўжо мы ўсё яшчэ жывём у XIX стагодзьдзі? І хіба не ў Эўропе жывём? Вось жа пабудавалі аэрапорт на самай далёкай адлегласьці ад гароду на ўсім эўрапейскім кантынэнце. Праўда, калі зайсьці ў прыбыральню ў нацыянальным (!) аэрапорце, дык пачынаеш

разумець, што недахоп асьвятленьня іншым разам дапамагае ня быць розныя іншыя недахопы.

Нядаўна на расейскіх інтэрнэт-сайтах, дый ня толькі на іх, прайшла інфармацыя пра новы аэрапорт у Таліне. Публікацыя суправаджалася зьдэлівымі камэнтарыямі. Журналісты навісперадкі зьдэкаваліся з жаданьня эстонцаў пабудавань нова, зьстасучасна аэрапорт. Асабліва іх насамышлі словы аднаго з эстонскіх кіраўнікоў аб тым, што ў аэрапорце абавязкова павінны быць самыя сучасныя, чыстыя прыбыральні, бо гэта першае, з чым часам сутыкаюцца замежныя госьці на тэрыторыі іншай дзяржавы. Таксама, калі хочаце, брэнд. У Беларусі, як і ў сёньняшняй Расеі, такая праблема ніколі б не паўстала. Ёсьць жа ў аэрапорце зьялі для вір-пэрсон! Там заўсёды чыста. А замежнікі... Успамінаецца савецкай энэклад. У нейкі занядабны калгас раптам прыехалі журналісты радыё «Свабода». Прыехалі — і адразу на мэждвор. Усе ў паніцы. Адзін старшыня спакойна ўсьміхаецца: «Ды няхай сабе паклёпнічаюць...»

Найбольшыя за апошнія гады

акцыі пратэсту прайшлі пад эканамічнымі лёзунгамі

Працяг са старонкі 2.

Нарэшце групу перамоўшчыкаў пусьцілі ў міністэрства. Пачаліся перамовы, якія цягнуліся амаль тры гадзіны.

«Слухай, у мяне сьпіна ўжо зьмерзла!» — застагнала кабетка ў пухавіку. «Якая сьпіна? Будзем стаяць да перамогі!» — грозна адазваўся яе спадарожнік. Каб неж сагрэцца, людзі тупалі нагамі, згадвалі нядобрым словам уладу, а таксама дзяліліся досьведам блуканьняў па пякельных колах падатковых інспэктарыяў.

Маральны дух мітынгоўцаў падтрымлівалі выступы. Большасьць кіраўнікоў грамадзкага аб'яднаньня «Пэрспэктыва» знаходзіліся ў міністэрстве. Анатоля Шумчанку, лідэра «Пэрспэктывы», арыштавалі за дзень да мітынгу — нібыта за наезд на чалавека (у выніку яго пасадзілі на 10 сутак за арганізацыю несанкцыянаванага шэсьця). Таму да людзей пачалі выходзіць апазыцыйныя сьпэцыялісты са стажам. «Абараняйце свае правы, абараняйце свайго лідэра!» — заклікаў прадпрымальнікаў Мікола Статкевіч. «Гэта хто такі?» — пачалі пытацца ў натоўпе. «Ат, стары баец, бээн-фаец нейкі!» — адказаў хтосьці. «Яно й відаць, гаварыць умсе!»

Анатолю Лябедзьку пашчасьціла менш. Прамову ён пачаў зь фірмовага жарту пра новы прэзыдэнцкі дэкрэт, які абавязваў грамадзян мець рост мэтар сорак. «Каб выканаць гэтае патрабаваньне, трэба ці стаць на калені, ці схіліць галаву!» Большасьць людзей жарт спадабаўся — яго сустрэлі дружымі рогатам. Але тут жа ззаду панесліся крыкі «Хто яго запрасіў?» ды «Без палітыкі!». Рэшта прамовы безнадзейна патанула ў воклічах «Далоў ПДВ!», якія апантана падтрымлівала група «апалітычных» мітынгоўцаў.

«Правільна! Нашто нам палітыка?» — прамовіла кабетка перадпэнсійнага ўзросту. «Ды куды ж вы ад палітыкі падзенечэся? У нас што эканоміка, што палітыка — усё адно!» — не згадзіўся зь ёю маладзейшы прадпрымальнік, злосьна зьбіваючы сьнег са сваіх ботаў.

КОЛІА ДАРМІШКЕВІЧ

Тайга скончылася

Дык што так разлавала бізнэсоўцаў? Сёлета Расея ды Беларусь перайшлі на спэганьне ПДВ паводле прынцыпу краіны прызначэньня. Раней беларускія гандляры набывалі ў Расеі тавар, у цану якога расейскія прадаўцы ўключалі гэты падатак, роўны 18%. Дзякуючы дзіравай расейскай падатковай сыстэме, часта ніякі падатак ня сплачваўся. Цяпер падатак павінны плаціць самі беларусы, у беларускі дзяржбюджэт. І тут паслабленьняў няма.

Урад разьлічвае такім чынам атрымаць дадаткова каля 200 млн даляраў штогод. А прадпрымальнікі ўзбунтаваліся. Натуральна, яны не жадаюць траціць 18% свайго прыбытку. У ідэале іх расейскія партнёры павінны былі б зьнізіць цэны на 18%. Але калі гэтага не зробіў нават «Газ-

пром» для ўраду, тым больш ня зьнізіць цэны Ахмет з «Чаркізаўскага», які найчасцей ня мае ўвогуле ніякіх папер на свае панчохи ці DVD-плееры, якія вязуць кантрабандай з-пад Шанхаю празь некантраляваную сібірскую тайгу.

«Паводле маіх падлікаў, з кожнага пункту на рынку прадпры-

чайна прадпрымальнік мае трыццаць пунктаў. Калі дадаць сюды транспартныя выдаткі, дык выходзіць, што даводзіцца плаціць 600—1000 даляраў толькі за здавальненьне мець свой бізнэс! А трэба ж яшчэ інвэставаць грошы ў тое, каб набываць новы тавар, ды і сям'ю кармаць-апрацаць! А тут яшчэ й гэты ПДВ. Дарэчы,

асартымэнт — 2 000 найменьняў? А мне, як прыватнаму прадпрымальніку, дазваляецца наймаць ня больш за трох работнікаў!»

Чаканьне да 25 лютага

Перагаворшчыкі выйшлі зь міністэрскіх кабінэнтаў без асаблівых ілюзіяў. ПДВ не адмянілі, але стварылі працоўную групу для вырашэньня прадпрымальніцкіх праблем. «Карацей, дамовіліся: распрадаём тавар, «адбіваем» адзіны падатак за люты, а з сакавіка сыходзім у адпачынак», — паведамілі грамадзец.

Акрамя адмены ПДВ прадпрымальнікі патрабуюць увесці накарэпальную сыстэму выплаты пэнсійных узносаў у Фонд сацыяльнай абароны, зьменшыць арэндную плату, а таксама ўвесці

Працяг на старонцы 6.

Анатоль Лябедзьку перабілі крыкі «Хто яго запрасіў?» ды «Без палітыкі!». Рэшта прамовы безнадзейна патанула ў воклічах «Далоў ПДВ!», якія апантана падтрымлівала група «апалітычных» мітынгоўцаў.

мальнік штомесяц плаціць каля 150 даляраў, — кажа Лявон, гандляр з Цэнтральнага рынку будматэрыялаў ва Ўруччы. — Звы-

каб яго плаціць, трэба мець безьліч папер. Ніхто ў Маскве мне іх ня даць. Дый каму апрацоўваць гэтыя дакумэнты, калі мой

СЬЦІСЛА

Папярковыя інвэстыцыі

Іран укладзе \$400 млн у будаўніцтва заводу па вытворчасьці газэтнай паперы. Збудоваць яго мяркуюць у Шклове. Крэдытаваць праект будучы іранскі банк. У сваю чаргу, на поўначы Ірану пабудуюць завод, на якім будуць збіраць трактары «Беларус». Праўда, у выпадку перамены палітычнай сытуацыі ў Іране гэтыя напалеонаўскія практыкі чакае лёс аналягічных,

заклучаных з Садамам.

Брытанцы расчараваліся

Амбасадар Вялікабрытаніі ў Беларусі зачыніла камэрцыйны аддзел. Праца аддзелу зрабілася бессэнсоўнай, бо мала хто з брытанцаў жадае рабіць бізнэс у Беларусі зь яе неспрадказальнымі законам, зьменамі ў падаткаабкладаньні ды

прыдзірлівымі фінансавымі кантралёрамі. «Брытанскі бізнэсоўцаў ня вабяць рынкі, на якіх ім ставяць палкі ў коль», — заявіў пасол Браян Бэнэт у інтэрв'ю БелаПАН.

«Гарызонт» для кулінараў

Сёлета ўлетку «Гарызонт» распачне выпуск мікрахвалевых печак. Першая ЗВЧ-печ сьдэ за канвэру 1 чэрвеня. Вырабляць іх будуць на

заводзе «Беліт» у Паставах, які ўваходзіць у склад ААТ «Гарызонт». На заводзе мараць давесці аб'ём прадукцыі да паўмільёна пачэй штогод.

Экапатак

Урад зацьвердзіў стаўкі экалягічнага падатку. Датычаць яны найперш «брудных» прадпрыемстваў. Так, права зьліваць у раку прамысловыя адкіды можна будзе набыць за 207—3500 рублёў за

кубамэтар, у залежнасьці ад канцэнтрацыі атрутных рэчываў.

Грошы ёсьць грошы

Калі касір у пункце абмену валют адмаўляецца ўзяць у вас зашмальчаваны даляр — не адчайвайцеся. Лепш папрасіце яго яшчэ раз перачытаць апошнюю інструкцыю Нацбанку, якую разаслалі па ўсіх «абменьніках». Згодна зь ёй, адмовіцца ўзяць у вас замежную банкноту

могуць толькі тады, калі вы склелі яе з кавалачкаў, густа залілі фарбай ці намалявалі вусы на партрэце.

АК, АФН

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 17 лютага:
1 амэрыканскі даляр — 2167 рублёў
1 эўра — 2820,13 рубля.
1 латвійскі лат — 4051,22 рубля.
1 літоўскі літ — 816,78 рубля.
1 польскі злоты — 708,59 рубля.
1 расейскі рубель — 77,39 рубля.
1 украінская грыўна — 409,25 рубля.

Паводле Нацбанку

Найбольшыя за апошнія гады

Працяг са старонкі 5.

спрошчаную сыстэму сэртыфікацыі тавару. Калі ж будзе арыштаваны яшчэ адзін прадпрымальнік і лідэр, страйк распачнецца аўтаматычна.

Адказу чакаюць да 25 лютага. Калі яго ня будзе — рынкі зачыняцца. У найгоршым выпадку ўсе гандляры скасуюць сваю рэгістрацыю ды стануць чэргамі на біржы працы. «Няхай самі за сябе падаткі плацяць!» — радасна вітала рашэнне грамада. Цалкам справядліва — яшчэ да ўводу ПДВ малы беларускі бізнэс даваў штогод пад 200 млі дзіяраў у бюджэт.

Без палітыкі

Прэвэнтывная стратэгія «організаў» не спрацавала: нават «абезгалулены», прадпрымальнікі прадэманстравалі нечаканую здольнасць да самаарганізацыі. Унікальнасць акцыі пратэсту ня толькі ў тым, што гандляры выйшлі на плошчу перад Домам ураду, куды апазіцыя ўжо нават не спрабуе дабрацца. Пратэсты былі нечакана шырокімі — яны пракрацілі па тэрыторыі гарадоў ды мястэчак па усёй краіне. Гарадзенцы далі фору нават менчу-

кам: на плошчы Леніна ў цэнтры места сабраліся 4000 чалавек, прарваўшы шэрагі АМАПу.

Паводле звестак МУС, на мітынгі выйшлі 20 тысяч чалавек, спынілі працу 63 рынкі. «Пэрспектыва» ўвогуле сьцьвярджае, што страйкавалі ці не 70 тысячамі гандляроў.

Апазіцыйныя палітыкі далучыліся да мітыnguоўцаў. Аляксандар Мілінкевіч, кандыдат на прэзідэнцтва, падтрыманы «зьялёнымі» ды БНФ, кажа: «Прадпрымальнікі — адна з самых магутных пратэстных груп. Яны праходзяць складаны працэс пераходу ад эканамічных да палітычных патрабаванняў. Мы павінны гэта выкарыстаць».

Прадпрымальнікі ніколі не даруюць Лукашэнку параўнаньне сябе з вусякамі-крывасмокамі. На Лябедзьку ды Статкевіча, якія падтрымалі іх у мороз, яны таксама не забудуць. Дый з Мілінкевічам Лукашэнку тут супернічаць цяжкавата: мюгосія бізнэсоўцы добра ведаюць каньдэдата ад БНФ яшчэ па працы ў гарадзенскім гарвыканкаме. «Тады прадпрымальнікі ў Горадні мелі самыя лепшыя ўмовы ў Беларусі, — кажа Мілінкевіч. — Адзін толькі факт: у нас на

пасяджэньні гарвыканкаму заўсёды быў старшыня гарадскога аб'яднаньня прадпрымальнікаў. Ён, праўда, паводле закону ня меў права галасаваць, але даратчы голас у яго заўсёды быў. У іншых гарадах такога не было. Проста мы разумелі, што бізнэс — гэта будучыня».

Рынак — гэта вам не палітычная чыглына. Сябры гэтай прадпрымальніцкай суполкі зьбіраюцца ня раз на месяц, а шэсьць дзён на тыдзень. У поўным складзе. Усе маюць сваё сталае месца працы, ва ўсіх мабільныя тэлефоны і — немалаважна — сякія-такія сродкі. «Незалежная рэспубліка «Ждановічы» пры пратэбе магла б вытрымаць працяглаю аблогу нават зімой — вопраткі хапіла б, харчоў таксама. Няспешчаньня палітагітацый прадпрымальнікі ахвотна чытаюць улеткі «Пэрспектывы», яны лёгкія на ўздым ды маюць ідэальную матывацыю, бо бароняць грошы, за якія даводзіцца карміць сям'ю. Да таго ж, страйк на рынку — гэта не галадоўка палітыкаў, якую народ можа проста не заўважыць. Шаравога грамадзянін апранаецца не ў бутэчках і харчуецца не з рэстаранаў».

ФОТ ДАРЫСАКЕВІЧ

Ці вытрымае ўрад

Прадпрымальнікі не выстаўляюць палітычных патрабаванняў, бо баяцца разьвязаць уладу. Найслабейшы бок прадпрымальніцкага руху ў тым, што надта лёгка набыць яго ляльчаньсць: дастаткова ўраду зрабіць невялічкія саступкі — і пратэстаў як не было. Але ў выпадку з ПДВ дзіржава сама загнала сябе ў кут. Новы прынцып спагнаньня падатку ўвялі ў адпаведнасьці з міждзяржаўнай дамовай. Яе прэзідэнцкім дэкрэтам не адменіш. Як тут выкруціцца? Складаная сытуацыя ў прадпрымальніках, але й ураду не пазаіздросціш. Нават калі прадпрымальнікі скараціцца з новай сыстэмай ПДВ,

ізыны на рынках падскочаць на 18%. Ці хопіць кабінэту цывёрдасці, каб давесці падатковую міні-рэформу да канца?

Толькі рамантык можа лічыць, што прадпрымальнікі зробіць рэвалюцыю. Але й прагматык мусіць пагадзіцца: з году ў год прадпрымальніцкі рух мацнее, набіраецца досвед ды траіць ілюзіі. І ўжо многія гандляры думаюць, як Аляксандар Талстыка — адзін з прадпрымальніцкіх актывістаў, які таксама прамаўляў на мітынг: «З гэтай уладай нічога нармальнага для нас ня ўладзіцца».

Застаецца канстатаваць, што самыя значныя за апошнія гады акцыі пратэсту мелі пад сабой эканамічныя, а не палітычныя прычыны.

Тапаньне на ганку

Знізу была маленькая прыпіска старшыні каардынацыйнай рады прадпрымальнікаў кааператывага рынку Алега Пашка. Той выступіў з заяваю ад сваіх калег, пратэстуючы супраць карцінкі, паказанай НТВ. Паводле яго слоў, да прадпрымальнікаў прымазаліся апазіцыянэры, але прадпрымальнікі выступаюць толькі за адмену ПДВ.

У Баранавічах 10 лютага калі гарвыканкаму сабралася каля тысячы дробных прадпрымальнікаў. Гэта была найбуйнейшая гарадзкая несанкцыянаваная акцыя за апошнія гады. Міліцыянты патрабавалі разьвязацца, зьвярталіся да былога і дзеючага старшынь незарэгістраваных свабодных прафсаюзаў рынку, даючы мікрафон з просьбаю заклікаць разьвязацца. Але мікрафона ніхто ня браў, бо не хацеў пасьпя на несцы адказнасьці за арганізацыю несанкцыянаванага мітыngu.

Старшыня гарвыканкаму Віктар Дзічкоўскі сустрэўся з прадстаўнікамі прадпрымальнікаў, якія перадалі зварот да выканкаму і дэпутатаў. Мэр сказаў людзям, каб тая ішла спакойна працаваць, бо пакуль іх ніхто чапаць за няўплату ПДВ ня будзе. І гэтак пытаньне вырашаецца ня тут. Аднак калі і як хутка тое «пакуль» скончыцца, адказу прадпрымальнікі так і не атрымалі.

Народ таптаўся на ганку гарвыканкаму і патрабаваў сустрэчы з чыноўнікамі. Да іх выйшаў адзін з намеснікаў мэра, сказаўшы прыкладна тое самае, што раней Дзічкоўскі, і людзі паіху разьвіліся, на палёку пералікалым гарвыканкамаўцам. Застаў-

ся стаяць толькі бронзавы Ленін, глядзячы на выканкамі і трымаючы нешта ў кішэні.

А ўжо ў суботу ў дзяржаўнай газэце «Наш край» перадавічай быў зьмешчаны артыкул «Рашэнне можна знайсці ў дзялёгу», перадрукаваны з «Рэспублікі». Знізу была маленькая прыпіска старшыні каардынацыйнай рады прадпрымальнікаў кааператывага рынку Алега Пашка. Той выступіў з заяваю ад сваіх калег, пратэстуючы супраць карцінкі, паказанай НТВ. Паводле яго слоў, да прадпрымальнікаў прымазаліся апазіцыянэры, але прадпрымальнікі выступаюць толькі за адмену ПДВ. «Гэта быў ня страйк, а акцыя пратэсту супраць увядзеньня ПДВ. І ня трэба палітыканам карыстацца сытуацыяй дзеля дасягненьня сваіх бліжэйшых мэтай. Мы за ўзаемаразумьне, за спакойную і стабільную працу».

Паводле слоў прадпрымальнікаў, ніхто і чуць ня чуў пра тую каардынацыйную раду. Большэнств не ведаюць толькі старшыню незарэгістраваных свабодных прафсаюзаў рынку Міколу Чарнавуся. Відэа, улады ствараюць арганізацыю, якая будзе лабіраваць іх інтарэсы.

Руслан Равяка, Баранавічы

У Слуцку прадпрымальніцы жабруюць

У Слуцку раней з прадпрымальніцкай кансалідацыйнай справы былі дрэнны: Саюз прадпрымальнікаў разваліўся, лідэрку задавалі правэркі ды штрафы так, што кабета практычна разарылася ды моцна падавала здароўе. Леташні страйк Слуцка праігнараваў. Цяпер арганізацыйную справу даводзіцца пачынаць спачатку. Першыя вынікі ўжо навідавоку. 10 лютага баставалі ўсе.

Цікавы перформанс правалі 13 лютага дзьве дзяўчыны-прадпрымальніцы. Надвор'е было кепскае — завураха. Усё замятаецца сьнегам. Пакушнікоў мала. Ганьдаль дрэнны. Дык дзяўчыны паслалі па-

рывава на зямлю ды селі жабраваць з капелюшом, накіптагт жабракоў з усходніх краін. Толькі жабравалі на ПДВ Горкага сьмеху было шмат. Акцыю падтрымлівалі як прадпрымальнікі, кідваючы тысячы, так і выпадковыя пакушнікі, якія кідалі драбязу. З праблемай ПДВ змагаецца хто як толькі можа. Адна прадпрымальніца нават хадзіла да варажбіткі, паважыць на кававай гушчы. Ёй наважылі, што празь месяц удацца дабіцца свайго і праца прадпрымальнікаў адновіцца. З і савакіца чакаецца агульнаньня янальны страйк. Пажывём — убацьм.

Сяргук Кут, Слуцк

ПДВ паралізаваў заводы

На 10 лютага ў гарадзкой падатковай інспэкцыі яшчэ не было канкрэтных інструкцый, чым кіравацца пры налічэньні ПДВ. Гэта нягледзячы на тое, што ўжо 14 лютага прадпрымальнікі павінны былі падаць падаткавікам сьпісы з рэштаў тавару на І студзеня (маўляў, ён будзе вызвалены ад ПДВ), а да 20 лютага заплаціць сам падатак за студзень.

10 лютага на пляцы Волі перад полацкім гарвыканкамам сабралася пад 200 страйкоўцаў. Прадпрымальнікі выбралі дэлегатаў і накіравалі іх на перамовы зь мясцовай уладай. Аднак высьветлілася, што ня старшыня гарвыканкаму, ні яго першага намесніка на месцы няма: іх нібы выклікалі ў Адміністрацыю прэзыдэнта. Парлямэнтэры скіраваліся ў залю пасяджэньняў на гутарку з прадстаўнікамі выканкаму. Перамовы доўжыліся дзевяць гадзінаў. Прадпрымальнікі даведліся шмат цікавага, што ня толькі яны церпяць ад зьмяняньня парадку спагнаньня ПДВ: дзейнасць по-

лацкага заводу «Тэхналіт» практычна паралізавана, вялікія праблемы ўзніклі ў ААТ «Шкловалакно», полацкага бровару. Гарадзкі бюджэт траіць 5 млрд рублёў.

Дэлегаты страйкоўцаў спыталі ў прадстаўнікоў улады, ці гатовы яны зьбясьпечыць працаў тых, хто спыніць свой бізнэс? У адказ пацвердзілі, што сытуацыя з працоўнымі месцамі ў горадзе ў найбліжэйшы час будзе толькі пагаршацца, бо ўжо прынята рашэнне пачаць працэдур у банкрутства полацкага мясакамбінату, лішнія працоўныя рукі ёсьць на кансэрвавым заводзе, швейнай фабрыцы «Мона» і

Пазьняк пра ПДВ

Сойм Кансэрватыўна-хрысьціянскае партыі БНФ назваў сытуацыю з ПДВ «аферай крамлёўскіх жулікаў і рэжыму». На думку партыі, урававала б увядзеньне спраўданае мяккі з Расеі. Такія ацэнкі ўтрымліваюцца на міні-ўлетках намерам трохи большым за каробку запалак, расклезаных ад імя «Беларускай салідарнасьці».

іншых прадпрыемствах.

На кірмашы застануцца толькі тая, хто дужэйшы — больш кемлівы і працаздольны. Да таго ж прадпрымальнікі пачулі, што на 10 лютага ў гарадзкой падатковай інспэкцыі яшчэ не было канкрэтных інструкцый, чым кіравацца пры налічэньні ПДВ. Гэта нягледзячы на тое, што ўжо 14 лютага прадпрымальнікі павінны былі падаць падаткавікам сьпісы з рэштаў тавару на І студзеня (маўляў, ён будзе вызвалены ад ПДВ), а да 20 лютага заплаціць сам падатак за студзень. Полацкія прадпрымальнікі лічаць, што зрабіць гэта абсалютна нерэальна.

Больш за ўсё іх хвалюе патрабаваньне скласці сьпісы рэштак тавару, бо, за рэдкім выняткам, у дробных гандляроў няма дакумэнтаў, якія пацвярджаюць б набыць гэтых тавараў, што зьяўляецца парэшаньнем гандлёвай дзейнасьці і можа выклікаць штрафныя санкцыі ці нават канфіскацыю тавару.

Васіль Кроква, Полацк

Доўгачаканы канец

І лютага Міністэрства ўвёў новыя правілы: партыйныя суполкі і грамадзкія арганізацыі больш ня могуць мець юрыдычны адрас у кватэрах. Як адрэагавалі партыйныя структуры на месцах? З Баранавічаў паведамляе Руслан Равяка.

Баранавіцкая гарадзкая арганізацыя БНФ «Адраджэньне» была зьвярнулася да мясцовых уладаў з просьбаю аб атрыманні памяшканьня пад юрыдычны адрас ёй і яе суполкам. Адказ быў адмоўны.

Старшыня суполкі Алесь Грышавец кажа: «Мы загадзя ведалі вынік. Але хацелі ўпэўніцца ды афіцыйна задакумэнтаваць адказ. Шукаем іншыя варыянты. Пакуль ня вынесена ніякага папярэджаньня, арганізацыя працуе ў звычайным рэжыме».

Толькі адна баранавіцкая апазыцыйная партыя здолела зарэгістравацца па новых правілах. КХП-БНФ цяпер месціцца ў прыватнай хаце свайго чальца, дзе месца асобны ўваход.

Паводле слоў старшыні мясцовага філіялу БСДП (НГ) Віктара Карлінскага, яго партыя таксама можа займець юрыдычны адрас, але пакуль гэтым ніхто не займаецца — ёсьць больш важкія праблемы, зьвязаныя з агульнапартыйнай сытуацыяй.

ВЫСПА СЬЛЁЗАЎ. Жалобная цырымонія з нагоды 16-й гадавіны вываду савецкіх войскаў з Аўганістану. Памяць беларускіх аўганцаў, апроч прамоваў і ўскладаньня вяноў, ушанавалі ланцугом курсантаў. Улада пераймае апазыцыйныя мэтады арганізацыі масавых мерапрыемстваў.

Настальгія па рыбе

Размаўляючы са старымі людзьмі, заўважаю акалічнасьць: настальгія па савецкіх часах не прыціхае. Раней шкадаваньні былі зьвязаны з наведваньнем сваякоў у бліжэйшым замежжы ці іншымі праблемамі, зьвязанымі з узнікненьнем межаў, цяпер усё выяўляе гучаць матывы эканамічнага пляну. Людзі шкадуць аб стабільнасьці, аб тым, што невялікі заробкі й пэнсіі забясьпечвалі больш-менш прыстойнае існаваньне.

Мой суразмоўца Іван Мікалаевіч — пэнсіянэр, яму каля 70-ці. Пэнсіі атрымлівае 160 тысяч.

— Чаму так мала?
— Ды згубіліся 10 гадоў у Літве. Адпрацаваў там у свой час на шабашках па калгасах. А вось дакумэнты выправіць ня змог.

Размова зайшла якраз пра рыбу. Мой суразмоўца з горьчучу ўспамінаў, што ў савецкія часы рыба лічылася другародным прадуктам. А хек і іншыя гатункі мар-

кой рыбы давалі ледзь не ў нагрук.

— Сёньня хеку не могу сабе дазволіць. Абыходжуся таннай путасю. Кажуць, што ў нас няма інфляцыі. Як няма? Я летась мог купіць кілё путасю за 1600 рублёў. А сёньня рыба каштуе 2100. Звычайная «цагляна» хлеба каштуе 850 руб. Знаемія пэнсіянэры, якія прыкладаюцца да чаркі, жартуюць: а навошта той хлеб. Ці два боханы хлеба, ці бу-

тэлка віна — усё адно. Дык лепш ужо бутэльку віна, весялей. Магу засмуціць Івана Мікалаевіча. Прыхаваная інфляцыя няўхільна наступае і тут. Бутэлка гэтага самага «чарніла» ў нас ужо каштуе дзясяць. А ў той жа Польшчы, значна лепшае па якасьці, яно абыходзіцца ўдвай-ўтрыя танней.

З выгляду ўсё добра. Дзяляр стаіць па месцы. А вось цэны... Іван Мікалаевіч адчувае гэта на сваёй скуры, як і мільёны беларусаў, чые прыбыткі не ідуць ні ў якае параўнаньне з афіцыйна аб'яўленымі.

Міхал Гіль, Паставы

СЬЦІСЛА

У гонар паэта

На мінулым тыдні ў Полацку ў бібліятэцы мікрараёну Марыненка адбылася вечарына паэта і эсэіста 65-гадовага Віктара Леанені. Мерапрыемства было прымеркавана да 40-годзьдзя яго творчай дзейнасьці. Сп.Віктар жыве ў Полацку з 1964 году і зьяўляецца адным з пэтрынаў пэтрынаў старажытнага гораду. Гэта бадай адзіны беларускі паэт, які пра Полацк выдаў асобны пэтрынаў зборнік — «Полацкія былі». У гонар вэтэрана полацкага літаратурнага тэху гучалі вершы і музыка.

Подпісы за Быкава

Сябры наваполацкага дэмакратычнага руху распачалі збор подпісаў за перайменаваньне вуліцы Кірава, што знаходзіцца ў цэнтры гораду, у вуліцу Васіля Быкава. Людзі з падпіснымі лістамі зьявіліся на вуліцах Наваполацку, ва ўнівэрсытэце, крамах, дзяржзаставах. Ініцыятар акцыі, праваабаронца Зьміцер Салаўёў кажа, што вуліца Кірава невялікая, усёго некалькі дамоў, таму зьмена назвы ня будзе шмат каштаваць

бюджэту.

Васіль Кроква, Полацк

Згарэлі дзеці

Двое малых дзетак, хлопчыкі двух і трох гадоў, згарэлі ў вёсцы Багуны Баранавіцкага раёну. Хата загарэлася, відаць, ад забавы з запалакмі. Маці пасьпела выскачыць з палаючай хаты, забіўшыся на сваіх сьняў. Бацька ў гэты час быў на працы ў Баранавічах. Суседзі вышпікалі пажарнікаў і паспрабавалі самастойна выратаваць дзцей. Яны выбілі шыбы, але дадатковы прыток кіслароду і вецер толькі павялічылі шуганьне пьольма. Пажарныя прыхалі хутка, але абваліўся дах. Дзеці спрабавалі ратавацца ад пажару пад коўдраю... Маці іх любіць, зазірнуць у бутэльку — некалькі разоў яе папярэджвалі аб пазбавленьні бацькоўскіх правоў. Хто вінаваты ў здарэньні, цяпер высьвятляе пракуратура.

Руслан Равяка, Баранавічы

Магілёўскі зван

Сусьветнае віртуальнае сьцеіва папоўнілася новым адрасам <http://zvон.at.tut.by>

— магілёўскай моладзевай газэтай «Звон». Газэта зьявілася ў 2002 г. як праект гарадзкой гімназіі №1. У мінулым лютым да працы далучыліся журналісты-пачаткоўцы зь іншых магілёўскіх школ — выданьне стала гарадзкім. Цяпер над газэтай, якая ў новай якасьці выпусціла чатыры нумары і выдасца па-беларуску, працуюць 16 карэспандэнтаў з 10 школ. Зьноўва ў пазыцыянуюць сваё выданьне як незалежнае моладзевое, што імкнецца аб'ектыўна асьвятляць падзеі ў Магілёве, Беларусі і сьвеце.

Андрэй Белагубаў, Магілёў

Помнік землякам

Жыхар вёскі Зацішка Яўген Календа калісьці на ўласныя сродкі паставіў помнік землякам, якія загінулі падчас II сусьветнай вайны. Да 60-годзьдзя вызваленьня Беларусі 78-гадовы вэтэран стаў ініцыятарам усталяваньня 16-тоннага каменя ў гонар землякоў, якія ваявалі і вярнуліся жывымі. З 27 вэтэранаў, адзначаных на камені, жывуць толькі пяцера.

Надзея Лісоўская, Бабруйск

Не пападнісвалі на сваю галаву

Калектыў рэдакцыі крычаўскай раённай газэты «Ленінскі кліч» пазбавілі прэміі за сьнежань. Журналістаў пакаралі за тое, што рэдакцыя ня здолела падвысіць з новага году наклад выданьня ў два разы (да 4 000 ас.). «Ленінскі кліч» трапіў у абласны сьпіс дзяржгазэт (усёго — пяць), якія павінны стаць самаакупнымі ўжо зь вясны. Выданьні папярэджаны аб значным зьмяншэньні бюджэтнага ўтрыманьня. Што ж да крычаўскай «раёнкі», то кожнаму яе супрацоўніку загадалі «падпісаць» на газэту ня менш за 100 чалавек.

Андрэй Пархоменка, Крычаў

Грашовы зьдэк у Дуброве

Хоць і заяўляюць па тэлевізары, што ў нас пасьпехі па ўсіх франтах, заробкі ў Дуброве нікчэмныя. Пайшоў Аляксандар Р. атрымаць заробковыя грошы. За 28 працадзён заробіў нешта каля 47 тыс. рублёў — 1 678,5 рубля (81 цэнт) за дзень. Але ў касе Аляксандра аддалі на рукі

ўсяго 20 тыс., рэшту вылічылі ці за сена, ці за чорта лысага. Гэта гітэрсупэрбеднасьць. І Аляксандар не адзінока. Такі ж заробак маюць і іншыя дужыя працаздольныя мужыкі. Але яны не пратэстуюць супраць гэтага цынчынага зьдэку. Толькі адзін дубровец, Ігар П., заехаў у інспэктрыю па працы і папрасіў пракамэнтаваць такія заробкі. Яму сказалі, што ў Беларусі такіх зарплатаў даўно няма, і прапанавалі зьвярнуцца з папэраю, і тады інспэктар адразу прыедзе разьбірацца. Дуброўцам час пачаць вучыцца абараняць свае інтарэсы. Час падумаць, што за базьляўскась цяпер дзядзюшка чухачь карак у старасьці, калі атрымаеш нікчэмную пэнсію. Цяпер кожны паводле закону мае права жыць годна. З апошнім падвышэньнем заробку наймальнік мае плаціць сама меней 128 860 рублёў у месяц. Прачніце, Дуброва!

Мікола Бусел, Сьветлагоршчына

25 год барысаўскаму пэдкаледжу

У пачатку лютага Барысаўскаму пэдкаледжу споўнілася 25 гадоў. З гэтай

нагоды ўстанова, у якой навуцаіца 700 чалавек, атрымала грант ад прэзыдэнта — 16 млі рублёў. Каледж займае выдучае месца сярод усіх пэдагагічных устаноў краіны, а каля 70% навучэнцаў па яго сканчэньні паступаюць у ВНУ. У пэдкаледжы рыхтуюць настаўнікаў малодшых класаў, беларускай, ангельскай і нямецкай моў, выхавальнікаў для дзіцячых садкоў, сацыяльных пэдагогаў.

Грэка-рымляне

У пачатку лютага ў Барысаве прапінюць чэмпіянат вобласьці па грэка-рымскай барацьбе. Стаборніцтвы разыгрываліся ў васьмі ватавых катэгорыях, у чатырох перамаглі барысаўцы. Яны і прадставяць горад на чэмпіянаце краіны ў Менску пры канцы лютага.

Барысаўшчына ў агні

Ад пачатку новага году ў Барысаве і раёне ад пажару загінула ўжо восем чалавек. Найчасцей ахвяры знаходзіліся ў нецыварызым стане.

Зьміцер Панкавец, Кастрыца

Імпэратары балотаў

20 лютага ў Кіеве зачыняецца выстава сучаснага беларускага мастацтва «Балота Empire». Гэта апошняя выстава Сяргея Войчанкі. Разам з ім былі выстаўлены Цэсьлер, Клінаў і Вашкевіч. Посьпех у публіцы — неймаверны. Артыкул **Сяргея Харэўскага**.

Для старачасных беларусаў балоты былі гэтакім жа натуральным асяродзьдзем, як тундра для эскімосаў або пустыні для туараў. З балота бяруцца журавіны і сена, нават мох, якім уцяпляюць хаты. На балотах палююць, з балотаў выбіраюць торф на ўгнаенне і паліва. Між дрэгвы кавалца ад аблавы. Штомоцы клятыя ў XX стагодзьдзі, нашы балоты сёньня — унікальны беларускі прыродны скарб. Містычная, амбівалентная, няпэўная тэрыторыя нашага жыцця і культуры, дзе красуюць кветкі неймавернае прыгажосці і гадуюцца незлічоныя птаствы.

Таму, паставіўшы сабе за мэту вызначыць у свеце новага тысячагодзьдзя, група беларускіх мастакоў — Руслан Вашкевіч, Артур Клінаў, Уладзімер Цэсьлер і Сяргей Войчанка — абрала сабе за знак менавіта балоты, з іхнім двухсэнсоўным культурным і гістарычным значэньнем.

Кожны з іх бачыць асяродзьдзе свайго існаваньня — «Балота Empire» — па-рознаму. Але іхнія творы лучаць новыя фігураўныя, высокая культура выкананьня і пэўная дыдактычнасьць, запазычаная з мінулых эпох — усё гэта спрашчае задачу глядачоў. Гэта зразу меае мастацтва, якое не вымагае разгорнутых камэнтараў ці адмысловае падрыхтоўкі.

Камэртон творчасці Клінава — зьдэлівы сарказм і ўедлівае дасьледаваньне беларускае мэнталнасьці. «Салодкае саламінае жыцьцё» — гэта даволі простая мэтафара паспалітага «балотнага» існаваньня ва ўмовах новага грамадства новага спажываньня. Нягрозным зьяўляецца хіба матэрыял — звычайная залацістая салама, пахучая й хрусткая, што ў руках мастака пераўтвараецца ў што хочаш —

С. Войчанка, У. Цэсьлер. Міколка-Паравоз-III.

ад тэлевізара да антрапаморфных пэрсанажаў з палавымі прыметами.

Другая інсталляцыя Клінава — «Перасоўны партызанскі бутэль» — ілюструе стэрэатыпы, з якіх складзена беларуская гістарычная сьвядомасьць. Архэтып беларускага Партызана стаўся часткаю спэцыфічнай субкультуры. Мэтафары Балота і Партызана выявілі немалую трываласць. Толькі беларус можа пачувацца камфортна з гэтымі дзьвюма мэтафарамі, што для чужых выглядаюць небясьпечнымі й незразумелымі.

Творчыя прыёмы Руслана Вашкевіча выглядаюць цалкам традыцыйнымі нават на фоне старэйшых калегаў. Разам з тым, у ягоных рацыянальных, безэмацыйных карцінах выяўляецца куды больш сарказму, чым у ягоных калегаў. Апошнім часам Вашкевіч сьвядома абраў сабе мэтад ахраматычных жывапісных разьвязаньняў, што робіць ягоную творчасць далёкай ад

карнавальнасьці.

Ягоны леташні праект «Краіна Ўтопія» населены нечуванымі пэрсанажамі. Гэта ўсё старыя знаменьні — кракадзілы ды русалкі, дзьвучаты й хлапчаты, зьмешчаныя, аднак, у паветра балотных мязмаў і засьтылы там, нібы ў шкле. У іх няма нічога вырождлівага альбо пагрозьлівага. Але гэты нумудрагелісты жывапісны кампазыцыі, здаецца, прадказваюць будучыню Балотнае Імпэрыі.

Уладзімер Цэсьлер і Сяргей Войчанка на кіеўскай выставе дэманструюць вялікі расьпісаны куфар пад назвай «Скарб». Гэты аб'ект — уасабленьне ідэі захаваньня ўсіх нашых «імпэрскіх» каштоўнасьцяў, кляінотаў і спадчыны, жывога й памерлага. Доўгія гады працуючы разам, Цэсьлер з Войчанкам здолелі стварыць мастакоўскую галіятку, у якой знайшлося месца гумару й парадоксам, драмам і чыстай красе.

Вяршыня іхняе творчасці стала нізка плякатаў «Тутэйшыя далікатэсь» (2000—2003), дзе сумяшчэцца несумяшчальнае й знаходзіць сабе жыцьцё новае тое, што нібы даўно страціла ўсялякі сэнс.

Апафэозам «Балота Empire» сталася сэрыя кампутарнае графікі «Міколка-паравозы I, II, III і IV» як найвышэйшае дасягненьне культурнага будаўніцтва, тэхналягіі і балотнае эстэтыкі. Міколка-паравозы Цэсьлера з Войчанкам — яскравы ўзор цывілізацыйнага заняпаду, калі замест здаровага сэнсу прыходзіць прэтэнцыёзнасьць, а замест сьвятасці — культ.

У плянах арганізатараў і фундатараў — доўгатэрміновы працяг акцыі. Магчыма, выстава «Балота Empire» ўбачыць у Расеі, Польшчы, Нямеччыне й Нідэрляндах. Пачатак аказаўся надзьвычайным удалым, прынамсі, украінскі мэды былі аднадушныя ў сваіх кампліментарных імпрэтарам балотаў.

Рэчы для замежнага спажываньня

Пра выставу «Балота Empire» Сяргею Харэўскаму расказвае адзін з яе ўдзельнікаў мастак Артур Клінаў.

«НН»: Якая была галоўная задача ў фармаваньні экспазыцыі «Балота Empire»?

Артур Клінаў: Агульнай ідэяй праекту было зрабіць тое, што трымалася б на беларускіх унікальнасьцях. Каб гэта быў пазнавальны нацыянальны праект. Каб гэтае цалкам сучаснае мастацтва ідэнтыфікавалася зь Беларусьсю.

«НН»: Ці была ваша выстава звязана з Аранжавай рэвалюцыяй ва Украіне?

АК: Не, ніякім чынам яна не была звязана і ніяк яе не справакавала. Адзіная сувязь палігала ў тым, што выстава мусіла адчыніцца на месца раней. Але празь вір украінскіх палітычных падзей яна перанеслася ўжо на гэты год.

«НН»: То бок тамтэйшая рэвалюцыя вам пашкодзіла?

АК: Не. Атрымалі болей часу, каб падрыхтавацца. І да геапалітыч-

ных зьменаў таксама. Вось што паўплывала — дык гэта «рэвалюцыйны» настрой публікі. Цяпер украінскі глядач моцна розніцца ад беларускага. Ён больш раскуты, не паспэрдны, шчыры й зацікаўлены, калі не сказаць захоплены...

«НН»: А раптоўная сьмерць Сяргея Войчанкі была неяк заначана апырчона?

АК: Так, мы зьмясьцілі адмыслова мэмарыяльную шыльд, у якой павадмаллялася, што наша выстава прысьвечаная ўжо памяці Сяргея Войчанкі. Ён памёр у тыя дні, калі яна павінна была першапачаткова адкрывацца, у сьнежні. Каб яна адбылася своечасова, можа, ён бы паехаў у Кіеў і ўсё было б па-іншаму... А можа, ён памёр бы ў Кіеве.

«НН»: У якіх мурах праходзіць выстава?

АК: У старасьвецкім будынку Кіева-Магілянскай акадэміі. Гэта

АНТОНЬ КІРІЛЧУК

вельмі пачэсна. На гэтай тэрыторыі шмат гадоў існуе Цэнтар сучаснага мастацтва. На сёньня гэта ці не найлепшая адмысловае пляцоўка ў Кіеве.

«НН»: Хто фундаваў выставу?

АК: Кіеўская філія беларускага аўтамабільнага ходзьдзінку «Атліант-М». Яны былі ініцыятарамі ўсяго праекту — беларускай выставы некалькіх найбольш «брондавых» нашых мастакоў. Увогуле, гэта рэдкі выпадак, каб беларускае прадпрыемства вось так бы ўклала сродкі ў нацыянальнае мастацтва. «Атліант-М» уклаўся сур'ёзна — і шыкоўны каталёг, і аплата арэнды, і транспарт...

«НН»: На тле сёньняшняга ма-

стацкага працэсу ва Украіне як выглядае ваша акцыя?

АК: Культурныя кантакты паміж Беларусьсю і Украінай да апошняга часу былі вельмі слабыя. І гэтая выстава — першая ў новым стагодзьдзі буйная прэзэнтацыя беларускага сучаснага мастацтва там. Гэта выклікала вялікі ажыятаж. Два дні доўжылася адкрыцьцё, і публіцы было нямерана. І ў наступныя дні народ валуў валам. Я завітаў туды й перад выездам — зал былі перапоўненыя. Мне па тэлефоне павадмілі, што й гэтымі днямі наведнікаў шмат. Арганізатары ня памятаюць сытуацыі, каб выстава выклікала такую шчырую цікавасьць.

«НН»: Чаму творы, што экспануюцца ў Кіеве, выстаўляліся ў Вільні, у францускім Клермон-Фэрэ, нельга паказаць у Менску? Ці вае мастацтва не для «фунтранага спажываньня»?

АК: Гэта ня прыныць. Напроста не было такіх прапагоў, ды і месцаў такіх, заляў няма. Але калі будзе магчымасьць, усё пакажу і тут.

РУСЛАН ВАШКЕВІЧ нарадзіўся ў 1966 г. у Менску. Скончыў Акадэмію мастацтваў (1992). Працуе ў жывапісе, скульптуры, канцэптуальным мастацтве. Жыве ў Менску.

СЯРГЕЙ ВОЙЧАНКА (1965—2004). Нарадзіўся ў Марыупалі ва Украіне. Скончыў беларускі тэатральна-мастацкі інстытут (1984). Працаваў у галіне плякату, кніжнай ілюстрацыі, жывапісу. Ляўраэт міжнародных конкурсаў плякату (сумесна з Ул. Цэсьлерам).

АРТУР КЛІНАЎ нарадзіўся ў 1965 г. у Менску. Скончыў архітэктурны факультэт Беларускага палітэхнічнага ўнівэрсытэту (1987). Анольвае Беларускае Асацыяцыю Сучаснага мастацтва, рэдактар часопісу «Partisan». Жыве ў Менску.

УЛАДЗІМЕР ЦЭСЬЛЕР нарадзіўся ў 1951 г. у Слуцку. Скончыў Беларуска тэатральна-мастацкі інстытут (1980). Працуе ў галіне плякату, станкавага жывапісу, графікі. Жыве ў Менску.

Даруй—бывай!

«Лекарство от меланхолии», «Прости прощай» (p) 2004, «West Records»

Біяграфію Яўгена Салдаценкі мог бы сьмела выкарыстаць Аляксандар Дзюма, каб напісаць адзін з найлепшых сваіх прыгодніцкіх твораў. Займацца напісаньнем песень і іх выкананьнем ён пачаў даўно, але толькі летась вырашыў частку сваіх твораў увасобіць у гуказапісе. А паколькі ён з ужо не маладых і вырастаў на музыцы клясыкаў року, стылістыка паўстала сама сабой. У аснове сваёй музыка альбому — гэта мэлядычны хард-рок, нягледзячы нават на тое, што ў музыцы гэтай усё сказана даўным-даўно. У музыцы — так, але ня ў тэкстах, якія анік не акрэсьліш як шаблён.

Безумоўна, можна было б казаць, што «Лекарство от меланхолии» («ЛЮМ») — гэта, перш за ўсё, сьветаадчуваньне, высьце творчага гарэньня Яўгена Салдаценкі. Яно, вядома, так, але «ЛЮМ» — гэта, па сутнасьці, і ёсьць ён адзін. Дзеля ж рэалізацыі праекту былі запрошаны вельмі аўтарытэтычны музыканты — гітарыст Сяргей Анішын, барабаншчык Кірыла Шэвандо, басіст Валер Башкоў, клявішнік Кастусь Гарачы, скрыпач Карэн Карапесян. Тады робіцца зразумелым самаазначэньне калектыву як «творчая лябараторыя». Музыкі ня толькі самісяна апрацавалі арыгінальны матэрыял, але і вельмі годна ўвасобілі яго.

Атрымалася дастаткова энэргічная, па-сапраўднаму суровая мужыцкая музыка, не пазаўважная пры гэтым разважлівасьці і асэнсаваньні сьбе ў сьвечце музыкі і ў сьвечце наагул.

Дыск укамплектаваны двума кліпамі, якія, безумоўна, зьвяртаюць на сьбе ўвагу. Гэты праект — адзін з тых рэдкіх у Беларусі выпадкаў, калі ўсё рыхтавалася працягла час, грунтоўна і асэнсавана. І як вынік — прадукцыя, якую прыемна слухаць. Бяз модных штучка-дручка, без уліку фармацатаў і праліку будучых дывідэндаў. Што і прынесла плён.

Зломлены Слухач

Каханачка

Ірына Дарафеева і Прэзыдэнцкі аркестар Рэспублікі Беларусі. (p) «West Records», 2004

Гэты альбом — першы выпадак у Беларусі, калі запіс быў зроблены падчас канцэрту саліста і аркестру на 24-канальны магнітафон. Нешта падобнае некалькі гадоў таму здзейсніў Мікалай Скорыкаў, выдаўшы падвойны канцэртны альбом, але ў сэнсе тэхналогіі ён саступае альбому Дарафеевай. Гэты апошні складаецца (за выняткам дзьвюх) зь беларускамоўных песень, якія знаходзяцца ў актыўным рэпэртуары сьпявачкі. Песні дастаткова вядомыя, а таму варта казаць ня столькі пра іх, колькі пра тое, наколькі ўдала атрымалася выканаць іх з аркестрам.

Малады калектыв пасьпяхова справіўся з задачай, якая часам была вельмі няпростая, як хоць бы ў выпадку песні «Рэдкі госьць» Ігара Паліводы, партытура якой выклала шмат праблем у вядомага «Big Warsaw Band» Станіслава Фіялкоўскага, калі менавіта з гэтай песняй Ірына заявілася ў 1999 годзе на конкурс у Зялёнай Гурэ.

Альбом годна дэманструе творчы патэнцыял Ірыны Дарафеевай, якую нядаўна «БДГ» чамусьці паставіла ў шэраг «кляноў» расейскай пансы. Ну прабачце! Казашь пра нейкае падабенства Ірыны да безгалосых «фабрычных» дзясчат анік не выпадае, калі слухашь гэты дыск. Яна — самастойная беларуская сьпявачка, нават калі сьпявае па-расейску: інтанаваньне, голасавядзеньне — не канвэрэныя! Да таго ж, большасьць песень напісаны беларускімі аўтарамі, якія ну ніяк не навучацца пісаць так дрэнна і шаблённа, як гэтакму навучыліся ўжо ў Расеі.

Альбом можна было б назваць цалкам удалым, калі б ня два моманты. Першы: выкананьне славутага адажыё Альбініні гітарыстам былой групы «Акцэнт» і цяперашнім калегам Алены Сьвірыдавай Віктарам Навумікам. Не, якраз само выкананьне не выклікае прэчэньня: нумар, як кажуць, можа мець месца. Іншая рэч, што толькі як нумар канцэртны, — на дыску ён падаўся мне ўсё ж лішнім. А вось «Беларуская рапсодыя», якая закрывае альбом, — гэта ўжо «поўнае прабачце!» Невыразнае, стандартнае папурі на народныя беларускія мэлёды вдаловачна псуе агульнае ўражаньне ад альбому, «садзіць» яго літаральна на карачкі, тым больш што выконваецца ўжо без саліста. Я ўсё разумею: прыгожы жэст у бок акампаніятараў, своеасабліва ім падзяка і г.д. Але ж гэта аль-

бом Ірыны Дарафеевай і аркестру, а не надварот!

І ў выніку ў канцы работы, годна зробленай гукарэжысэрамі Валер'ем Грабенкам і Ігарам Шлопакам, Мікалаем Няронскім (мастэрынг), Аленай Адамчык (фота) і прадусарам Юрыем Савашам, быў пастаўлены зусім ня клічкіч, а невыразная клякса.

Закаханы Слухач

Позна

Наталья Падольская, «Iceberg Music», 2004

Падольская — не тыповы канвэрэны прадукт «Фабрыкі зорак», хоць менавіта расейскі шоу-праект дапамог ёй выявіць свой талент. Падольскай ня шэнціла ў Беларусі, яна была вечна другой — і на «Славянскім базары», і на адборы «Эўравізіі». Расейскія прадусары зроблі яе зоркай. За пару месяцаў яна займела папулярнасьць, імідж і першы альбом, зроблены ў тэхнічным сэнсе бездакорна. Прадусуюць сьпявачку Іосіф Прыгожы і Віктар Дробыш, якія прасунулі не адну поп-зорку (Валерыя, Авраам Русо). Сярод тыповых поп-стандартаў на альбоме ёсьць і беларуская «Рэчанька», зробленая з разынкай — па-сучаснаму шкава і па-народнаму краўналяна. Сама сьпявачка акрэсьліла мэту свайго ўдзелу ў «Фабрыцы»: набыць досвед і ўславіць свой родны Магілёў. Апошняя дасягнута.

Адзнака: 7 (з 10).

Сяргей Будкін

Падольская: на «Эўрабачаньне» ад Расеі

Беларуска Наталья Падольская заняла першае месца ў паўфінале адборачнага туру «Эўрабачаньне-2005» у Расеі. Паводле вынікаў галасаваньня глядачоў яна набрала 27% і апырэдзіла Варвару (20%) і дует «Чай вдвоём» (14%). 25 лютага — фінал адборачнага конкурсу. Летась Наталья брала ўдзел у беларускім адборачным туры на «Эўрабачаньне» і не без скандалу была адсунутая на другую пазыцыю. Яшчэ адны беларускія музыкі — ВІА «Харлі» — сёлета таксама прабіваліся на фэстываль у іншай краіне — яны сьпявалі ва Украіне.

«Аўтарядыё» стала беларускім

«Аўтарядыё» — адзіная з 15 FM-станцыяў, якая без падтасовак выконвае загад аб 75% Беларускай музыкі ў эфіры. На частаце 105,1 МГц штогадзіны можна пачуць Беларускаю музыку, прычым прадстаўнікоў усіх кірункаў і пераважна па-беларуску.

«Краскі» ў турме

Беларускі поп-праект «Краскі» затрымалі ў

поўным складзе пры праходжаньні пашпартнага кантролю ў аэрапорце Дзюэсэльдорфу. Аргыеты прыехалі ў Нямеччыну з канцэртамі. Маскоўскі прадусар гурту кажа, што затрымалі беспадстаўна. Нямеччына — нешчаслівая краіна для «Краска», летась ім туды не далі візы.

«Drum Ecstasy» эмігруюць

Беларускі драм-н-басавы праект «Drum Ecstasy» можа стала атабарыцца ў Маскве. Хлопцы кажуць, што пасяля ўдзелу ў канцэрце 21 ліпеня на плошчы Бангалор у іх значна ўскладнілася жыцьцё. А ў Маскве яны зьбіраюць поўны залі. Да таго ж «Drum Ecstasy» атрымалі запрашэньне паўдзельнічаць у стварэньні саўндтрэку да працягу кінагту «Начная вярта-2».

«Сябры» і «Smokie» разам

На красавік заплываваны сумесны тур легендарных брытанскага і беларускага калектываў па Расеі. Мяркуюцца, што сумесны канцэрт прыйдзеця ўа ўсёіх буйных гарадах — ад Пецярбургу да ўладзівастоку, мажліва, у Фінляндзі ды Ізраілі. У Беларусі выступаў не плянуецца.

Найлепшае фота-2004

Пераможца міжнароднага конкурсу «World Press Photo» ў Амстэрдаме стаў фотакарэспандэнт агенства «Reuters» Арка Дата: на яго здымку індыйская жанчына аплаквае сваяка, які загінуў падчас сьнежанскага цунамі (справа). Цунамі стала й галоўнай тэмай фатаконкурсу. Другое месца — у супрацоўніка часопісу «Time Magazine» Юр'я Козырава за матэрыял пра захоп школы ў Беслане.

Памёр Артур Мілер

У веку 89 гадоў у сваім доме ў штаце Канэтыкут памёр драматург Артур Мілер. Памёр ад спыньненьня сэрца, хаця меў цэлы букет хваробаў: рак, пнэўманію, сардэчную недастатковасьць. Прапуючы на аўтамабільным заводзе, каб зарабіць на аплату каледжу, ён вырашыў заняцца літаратурай — пасяля працятаньня «Братоў Карамазавых». Дэбютам у літаратуры стаў роман «Фокус», прысьвечаны праблеме антысэмітызму. За п'есу «Сьмерць коміважэра» ў 1949 г. атрымаў Пуліцэраўскую прэмію. Аднак слава не перашкодзіла падазраваць яго ў сымпатыях да камунізму: у 1953 г. яму

REUTERS

адмовілі ў праве выехаць у Брусэль на прэм'еру п'есы «Чараўніцы з Салему», а ў 1956 г. асудзілі за тое ж на адзін год турмы, але пасяля апэляцыі адмянілі прысуд. У 1956 г. Мілер ажаніўся з Мэрылін Манро, зь якой разам пражыў 5 гадоў, стаўшы ейным апошнім мужам. У аўтабіяграфічнай п'есе «Пасяля падзеньня» (1964) даў партрэт Мэрылін.

Восем «Грэмі» Рэя Чарльза

Апошні альбом памерлага летась Рэя Чарльза «Genius Loves Company» атрымаў восем прэміяў «Грэмі», у тым ліку як альбом году і запіс году. Найлепшым рок-альбамом прызнаны

панк-рокавы «American Idiot», запісаны гуртам «Green Day».

Музей гісторыі польскіх габрэяў

У Варшаве зьявіцца Музей гісторыі польскіх габрэяў. Такое рашэньне прынялі міністэрства культуры Польшчы й Габрэйскі гістарычны інстытут. Будынак разьмесьціцца на тэрыторыі 13 тыс. м² каля помніка Героям гета. Музей мае асьвятляць ня толькі час Галакосту, але і ўсю 800-гадовую гісторыю габрэяў у Польшчы.

Новы альбом Плянты

Робэрт Плянт, былы

вакаліст «Led Zeppelin», абвясціў, што 25 красавіка выпусьціць з гуртам «The Strange Sensation» новы альбом. Над дыскам «Mighty Reactanger» музыкі працавалі ў гарах на поўначы Ўэльсу ды ў фэстыве Сомэрсэст.

Пяты Потэр

Пятую частку прыгод маленькага чарадзея кампанія «Уорнэр Бразэрс» пачне экранізаваць у 2006 г., а на экранах фільм зьявіцца ў 2007-м. Рэжысэрам фільму «Гары Потэр і Ордэн Фэнікса» мае быць брытанец Дэйвід Ёйт.

СБ, АБ; Gazeta.pl

СЬЦІСЛА

Якая рэвалюцыя перамагае

Выснова з кіеўскіх падзей ад Беларусі да Казахстану адна: душыць у зародку. Апазыцыі ў гэтых краінах даводзіцца рыхтавацца да цяжкіх часоў. Але гісторыі на спыніш. Ня спыніць яе ні Лукашэнка, ні нават Цзян Цзэмін.

«Аранжавая рэвалюцыя» ва Украіне паказала, што і сацыяльныя пераломы даласоўваюць сваё аблічча да часу. У адрозненне ад колішніх змагароў з «Салідарнасці», кіеўскія рэвалюцыянеры ні на секунду не заставаліся сам-насам з рэжымам. Злучаныя ў адзіную сетку тэлекамунікацыямі і падтрымліваючы замежнымі піяр-кансультантамі, яны расхіталі ўладу Кучмы.

Інфармацыя ў любы час і ў любым месцы

Актывісты «Салідарнасці» былі ў міжнароднай ізаляцыі і мусілі пераадоляваць нечуваныя камунікацыйныя праблемы, у той час як сённяшнія рэвалюцыянеры — ці то ў Бялградзе, ці ў Тбілісі, ці ў Кіеве — выкарыстоўваюць найсучаснейшыя сродкі камунікацыі, лічаць Інтэрнэт і мабільную сувязь гэтакім ж само сабой зразумелымі рэчамі, як ксэракс ці факс, і атрымліваюць магучую падтрымку з Захаду. Тэхнічнай іконай змаганьня супраць Ярузэльскага і яго таварышаў быў капіявальны апарат, падручны алькагольны пах якога ачмураў прагрэсіўнае пакаленне таксама і на Захадзе. У астатнім рэвалюцыянерам была даступная толькі сыстэма распаўсюду «з вуснаў у вусны» ды стацыянарны тэлефон. Пакуль інструкцыі з прафсаюзаўнага каардынацыйнага цэнтру даходзілі да шаравых актывістаў, магло прайсці вельмі шмат часу.

Тым часам калі ў лістападзе штосьці здаралася ў Данешку, у Кіеве гэта ведалі ўжо праз секунды. На традыцыйныя СМІ пры гэтым мала зваяжлі. Пасля забойства журналіста Георгія Гангадзэ Інтэрнэт стаў для ўкраінскай моладзі сымбалам непалакупанасці. Кантраляваныя ўрадам газеты, якія тады бессаромна хлусілі, да сёння застаюцца дыскрэдытаванымі. Праўду шукаюць у віртуальнай прасторы.

Ідэя надаць рэвалюцыі колер, як прадукту, аказалася наймаверна паспяховай. Ва Украіне мы ўбачылі першую «Соргогате Revolution». Дастаткова было шаліка, каб паказаць язык карумпаванаму рэжыму. Той, хто насіў аранжавас, быў сваім, рэвалюцыянеры бачылі сведчанні ўласнай моцы на кожным кроку, і ўсё, што ў дагэтуль было аранжавым, — лягатыпы фірмаў, аўтобусы, уніформа дарожных работнікаў — міжволі стала рэкламай. Сучасная рэвалюцыя прэзентуе сябе лёгка і шыкоўна: падспуднае дзікуства колішніх барадастых дэманстрантаў заступіла месца стыльваму іміджу, і мала хто яшчэ бярэ ў рукі гітары калі вогнішча ў лягеры.

Натуральна, на пытаньне, чаму ў Кіеве здзейснілася рэвалюцыя, нельга адказаць адно спасылкай на новыя формы камунікацыі і пытанні стылю. Нашмат важнейшым было палітычнае асяроддзе: дзеянне адбывалася ў бязладнай, але надзвычай плуралістычнай постсавецкай дзяржаве, тады як людзі Валенсы яшчэ мелі справу з камуністычнымі тыранамі, якіх мала хвалявала захаванне дэмакратычнага фасаду, на якое Кучма паклаў так шмат высілкаў. Рэвалюцыя ў Кіеве магла адбыцца толькі таму, што Украіна, нягледзячы на ўсе загані, ужо далёка адышла ад таталітарнай сыстэмы, таму што ў канкурэнтным аўтарытарызме Кучмы як у палітычных, так і ў эканамічных адносінах было некалькі цэнтраў уплыву і таму што апазыцыя заваявала моцныя пазыцыі ў парламэнце і грамадстве.

У гэтым асяроддзі неацэнным плюсам аказалася й тое, што дзеяньні апазыцыі былі выключна мірнымі і амаль заўсёды законнымі. Ня штурмы палацаў, правакацыі і крывавае сутычкі, а судовыя вярдыкты і рашэнні парламэнту пазначалі найважнейшыя крокі наперад у Кіеве. «Corporate Revolution» была строга легітымнай рэвалюцыяй. Юшчанку гэта будзе на карысьць.

Рэвалюцыя была модная, яна была сучасная, яна была нахабаная, але яна напэўна не была... антыкапіталістычная. І таму эўрапейскія левыя ня так ужо і цёпла да яе паставілася. Пурсытаў адштурхоўвалі лібэральныя лэўзунгі апазыцыі, яе дзелавы тон і яе блізьнерская вяселосць, але перадусім — яе добрыя сувязі з замежжам. Тое, за што падчас выбарчай барацьбы выступалі Юшчанка і яго дэмакратычныя прыхільнікі, ні на каліва не цікавіла сацыял-дэмакратыю Эўропы. З паблажлівых, незайкаўленых галасоў сацыялістаў Продзі і Салыны летам ясна можна было вычуць толькі адно: ня злучіце Расеі!

Калі ж усё пачалося, адразу ўсплыло падазрэнне левых, і натуральна, яно зноў гучала — «Амерыка». У кіеўскіх дэманстрантах яны бачылі не свабодналюбных паўстанцаў і ідэалістычных юнакоў, а лёкайў ЗША, найманых агентаў банальнай рэвалюцыі спажыўцоў «Кока-колы», нават агентаў ЦРУ. Старая левая крывадушнасць адраділася. Калі ўжо нам самім у Бад-Годэсбэргу даводзіцца адмаўляцца ад старых грахоў ды хрысьціцца ў капіталізм, каб здабыць галасы выбарцаў, хай хача б іншыя, далёкія, бедныя працягваюць жыць сацыялі-

КІТАЙСКІ ШЛЯХ: машыны, акцыі, замежныя падарожжы — так, дэмакратыя і прававая дзяржава — не. На фота — Юй Чжэньці, пасол КНР у Беларусі.

стычнай марай. Тое, што лібэралізм адваяваў сваё права на рэвалюцыю, замоўчваецца.

Ва ўладароў у постсавецкай прасторы, ад Лукашэнка да Назарбаева, кіеўскія зьмены, натуральна, выклікалі яшчэ большую злосьць. Гэтыя кіраўнікі — у сярэднеазіяцкай прасторы яны ўсе бяз вынятку былі генэральныя сакратары кампартый — баяцца за сваю ўладу і крохкую легітымнасць сваіх «кіраваных» дэмакратый, і хіная — абсалютна лягічная — выснова з кіеўскіх падзей паўсюль адна і тая ж: душыць у зародку. Апазыцыі ў гэтых краінах даводзіцца рыхтавацца да цяжкіх часоў.

Аднак ніводную краіну рэвалюцыя ў Кіеве не зьянтэжыла так, як Кітай. Бо ніводная краіна апошнія 25 гадоў не жыла такой моцнаю верай у тое, што эканамічнага і тэхнічнага прагрэсу можна дасягнуць і безь неспрыемных грамадзка-палітычных вынікаў. Уладная кліка ў Пэкіне вызнае пасьлядоўна непалітычны ма-

дэрнізм, у якім вітаецца любая форма прагрэсу, апроч эмансывацыйнай. Машыны, акцыі, замежныя падарожжы — так, дэмакратыя і прававая дзяржава — не. Дагэтуль кітайскай кампартыі шанцавала з гэтай стратэгіяй. Сацыяльныя супярэчнасці хоць і растуць, але масавыя пратэсты пасля расправы на плошчы Цяннаньмэнь адсутнічаюць, а Захад, інтэлектуальна і маральна ачмураны пэрспектывамі гіганцкай прыбыткаў у Сярэдняй Імперыі, не дазваляе сабе крытыкаваць тыранію ў Кітаі з пашылкова зразуметай этнічнай павагі.

Незадаволенасць Пэкіна

У прычыне пэкінскай ўладары маглі б не турбавацца. Мабільныя тэлефоны і Інтэрнэт самі па сабе ня робяць рэвалюцыі, яны робяць рэвалюцыю толькі ў руках бясстрашных людзей, якія ўжо маюць пэўны мінімум правоў. Але ў Кітаі пра гэта пакуль няма га-

воркі. Цяннаньмэнь глыбока засеў у калектыўнай сьвядомасці, і гэта на карысьць уладзе. Але тое, як нечувана хутка пакорлівія савецкія людзі ператварыліся ва ўпэўненых у сабе грамадзян і як эфэктыва яны выкарыстоўвалі ўсе тэхнічныя навінкі сучаснай камунікацыі, каб скінуць карумпаваную ўладную эліту, мусіць моцна раздражняць КП Кітаю.

Цяжка не заўважыць, наколькі падобная жыцьцёвая пазыцыя шанхайскіх хлопчыкаў да жыцьцёвай пазыцыі іх равеснікаў у Кіеве. Пры гэтым здавалася, што сённяшнія дзеці цікавяцца адно забавамі, што яны апалітычныя. Цяпер так ужо не здаецца. У Кіеве, як і ў Пэкіне, уладары выклікалі духаў тэхнічнага прагрэсу, каб тым паклапаціліся пра добрабыт і такім чынам забяспечылі ім мінімум легітымнасці. Пра дэмакратыю пры гэтым ніхто не падумаў. Аднойчы — і, магчыма, хутчэй, чым шмат хто падзрае, — і Пэкін ня здолее пазбыцца духаў, якіх сам выклікаў.

«Neue Zuercher Zeitung»

Прыгажуня і пачвара

Эўропа: «Кандалізу хачу!» — Абас як рэінкарнацыя Гарбачова. — Атамная «валяцінка». — Ану, прыбары свой (ядзерны) чамаданчык! Лёлік Ушкін аглядае сусьветную прэсу.

Перад Днём Святога Валяціна палітычны сьвет пранікса флюідамі каханья.

Больш за ўсё «валяцінак» у прэсе атрымала Кандаліза Райс, якая падчас турні па Эўропе памірыла Брусэль з Вашынгтонам. Індыкатарам настрою можна лічыць словы Сьмона Тьсдала з брытанскай «Гардыян»: «Яна як кіназорка. Яе твар упрыгожвае тысячу газетных старонак. Кожнае яе слова — навіна. Эўрапейскія лідэры сvaraцца паміж сабой за права запрасіць яе ў госьці. Канцлер Германіі Шродэр падобны на фана-тынэйджэра, які ўпарта чакае куміра каля дзьвярэй. Эўропа зноў закахалася... А вось і знак вясны: упершыню за 40 гадоў сустрэча НАТО адбыла-

ся на французскай глебе з удзелам bke noire — Доналда Рамсфэлда, міністра абароны ЗША».

У той жа «Гардыян» Тьмаці Гартан Эш параўноўвае другі прэзыдэнцкі тэрмін Буша з другім тэрмінам Рэйгана. Эўрапейцы спачатку таксама не любілі галівудзкага каўбоя. Аднак не паспеў Гарбачоў паціснуць яму руку, як Роналда аднагалосна прызналі доўгачаканым вызваліцелем сьвету ад «імперыі зла». На думку Эша, у Буша ёсьць свой Гарбачоў — гэта палестынскі прэм'ер Абас, які пачаў мірны дыялёг з Шаронам. Эўрапейцаў проста забме, калі палітыкі пачынаюць паціскаць адзін аднаму руку.

У кантэксце новай сэрыі трансатлянтычнага раману ціка-

вы прагон Каралін Пастэль-Вінь ў французскай «Лібэрасьён». Аналізуючы прыроду дэмакратыі, яна сьцьвярджае, што яе «маніфэстам лёсу» сталі словы прэзыдэнта ЗША Вудры Ўілсана. Аднаўляючы амэрыканскі экспэдыцыйны корпус на дапамогу Антанце, ён абвясціў экспэрт дэмакратыі альфай і амэгай існаваньня гэтай палітычнай сыстэмы. Таму сучасны мэзальяс паміж Эўропай і ЗША чыста тэхнічны: эўрапейцы разглядаюць тэрарызм як правую крыміналу, а яны — як абсалютнае зло. «Але ў рэальнасьці палітыка Эўразьвязу тая самая — напрыклад, фінансавая праграма працоўных дэмакратыі ў трэцім сьвеще. У такім разе чаму мы (эўрапейцы. — ЛУ) талерантна ставімся да аўтарытарызму ў Кітаі або да факту дэградыцы грамадзянскіх свабод у Расеі і пры гэтым лічым прымальнай інтэрвенцыю ў Афганістан у мэтах будаўніцтва дэмакратыі? Дзе крытэры

дазволу на права ўмяшаньня ва ўнутраныя справы?»

Такім чынам, усё было добра. Амэрыканцы быццам пагадзіліся не чапаць Ірану, Кітаю, у якога хутка алімпіяда, для паліпашэньня іміджу запусціў дэзу пра дыялёг з Тьбэтам, прычч Чарлз папрасіў рукі ў каханкі Камілы, расейскі мінабароны Сяргей Іваноў нагаварыў НАТО такіх дыфірамбаў, што «Московский комсомолец» здзівіўся, чаму Расея яшчэ ня сябар альянсу.

Усіх абламаў Кім Чэн Ир, які ў масавай сьведомасьці перахапіў у Садама вобраз чалавеканавасіўніцкай пачвары. Напрыкладні дні ўласнага нараджэньня, 16 лютага, ён зрабіў сабе супэрпадарунак — атамную бомбу.

Частка экспэртаў успрынялі заяву Пхеньяну як піжонства. Напрыклад, нямецкая «Вэльт» заявіла, што «заява Паўночнай Карэі аб ядзернай зброі — тактычны манэўр, крок, накіраваны

на тое, каб атрымаць перавагу за сталом перагавораў».

Аднак большая частка работнікаў газэтнага цэху прызналі навіны з Карэі за жорсткую праўду. Гішпанская «Паіс»: «Новая сытуацыя не пакідае Вашынгтону ніякай прасторы для манэўру. Замест таго каб пагражаць, прэзыдэнт Буш павінен пераканаць рэжым накіштаў іранскага і паўночнакарэйскага ў тым, што ядзерная зброя не павялічвае іх бясьпекі».

Вось такім мінорным атрымаўся фінал тыдня.

Каб закончыць у мажоры, працэнтую «Эканаміста», які лічыць, што нават ў такой кепскай сытуацыі ёсьць нешта добрае, а менавіта — усьведамленьне вялікімі дзяржавамі неабходнасьці стварэньня адзінага цэнтру па кантролі над ядзернай зброяй — «ініцыятыва Вашынгтону, да якой фактычна далучылася Расея і якую на словах ухваліў Кітай».

Апошняя сьведка

Праця са старонкі 2.

Па краіне хадзілі сьпісы яго прымет, аб сустрэчках з ім паведамлялася праз два стагодзьдзі пасля яго зьнікненьня.

У пачатку XVIII ст. краіну ахапіла сапраўдная эпідэмія зрокавых уяўленьняў. Людзі расказвалі, што бачылі рай, пекла, і, нягледзячы на перасьлед інквізыцыі, не адмаўляліся ад сваіх слоў. Сытуацыя была ў нечым падобная на сытуацыю, якую апісаў У. Караткевіч у рамане «Хры-

стос прыямліўся ў Гародні». Дарэчы, свой Хрыстос «прыямліўся» талы і ў Лісабоне, дзе яго спалілі ў 1725 годзе.

Таму ніхто асабліва не здзівіўся, калі ў 1917-м краіну аблятае чутка пра незвычайны падзеі ў вёсцы Фатыма.

У фатымскай легендзе можна вылучыць тры моманты: зьяўленьне Марыі тром пастушкам, іх перасьлед мясцовымі «вэртыкальшчыкамі», чуды з сонцам (не пасьверджаныя, аднак, астраномамі) як доказ сапраўднасьці слоў юных візіянераў.

Са сьведкаў чуду неўзабаве засталася толькі старэйшая дзяўчынка Люсьянда. Прыняўшы імя сястры Марыі, яна зачыняе ў дзьвярцавацца ўвесь каталіцкі сьвет. У 1945 годзе сястра Люсья-Марыя абвясчае, што Божая Маці прадказала, нібыта Расея заваое ўвесь сьвет. Адзінай жа абаронай зьяўляецца культ Сэрца Божая, які ўжо абараніў Партугалію падчас Другой сусьветнай. З таго часу фатымскай Божай Маці адводзіцца роля галоўнай зброі ў барацьбе за душы патэнцыйных вернікаў ва ўсім сьвеще, і асабліва ў камуністычным лягэры.

Цікавасьць да Фатымы падагралі чуткі аб прароцтвах, перададзеных сьст-

рой Люсьіі асабіста Пію XII. Казалі, што сярод іх ёсьць прадказаньне трэцяй сусьветнай вайны. Сьцьвярджалі, што дзякуючы папярэджаньням, якія ўтрымліваліся ў тых прароцтвах, Ян Павел II пазьбег сьмерці ад рук турэчкіх ісламістаў.

Сёньня сьвет падзяляецца на тых, хто верыць фатымскім прароцтвам, і тых, хто ставіцца да іх скептычна. Партугалія ж імі проста жыве, бо на сёньня Фатыма — самае папулярнае месца паломніцтва каталікоў з усяго сьвету. А сьмерць сястры Люсьіі выклікала нацыянальную жалобу ў краіне. Нават сьвацільныя завілі аб прыпыненьні перадыбарнай кампаніі.

Ваілаў Шаблінскі

СЬЦІСЛА

Літву адразаюць

Літва скарачае колькасьць аўтобусных маршрутаў у Беларусь. Такое рашэньне транспартныя кампаніі прымаюць вымушана — новы падатак за выкарыстаньне дарог, уведзены ў Беларусі ад пачатку гэтага году, робіць беларускіх рэйсы стратнымі. Ад 1 студзеня гэтага году замежныя транспартныя сродкі, у якіх колькасьць месцаў большая за 30, павінны плаціць 35 далараў за суткі, калі яны едуць празь Беларусь. Падлічыўшы выдаткі за першыя тыдні гэтага году, літоўскія транспартнікі вырашылі, што з усіх беларускіх маршрутаў можна пакінуць толькі Коўна — Менск, Вільня — Менск, Паланга — Менск, Вільня — Гіры і Вільня — Пінск. Толькі дзьве транспартныя кампаніі з 12 захаваюць рэйсы ў Беларусь. Карацейшыя маршруты, якія злучалі невялікія гарады і мястэчкі, робяцца перэнтабельнымі. Магчыма, некаторыя маршруты аўтобусаў на

беларуска-літоўскім памежжы падтрымае дзяржаўны бюджэт Літвы. Гэта аўтобусы на Опус, Гервяты, Пелясу і маршруты Ігналіна — Відзы, Вісагінас — Браслаў, Вільня — Гіры і Трокі — Ліда — у зоны, дзе жыве хоць трохі літоўцаў. Беларусы ж ніякіх датаў на рэйсы ў раёны, дзе жыве беларускамоўнае насельніцтва, ніколі не выдзялялі.

Фундацыя Бэртэльсмана пра Беларусь

Новая стратэгія дачынальна Эўразьвязу і Беларусі вырабавалася ў Вільні ў часе канфэрэнцыі, якую нямецкая Фундацыя Бэртэльсмана ладзіла супольна зь літоўскім МЗС. У сустрэчы бралі ўдзел супрацоўнікі замежнапалітычных ведамстваў шэрагу эўрапейскіх краінаў, прадстаўнікі няўрадавых арганізацыяў. Новая стратэгія мае на мэце ўплыў ЭЗ на

прэзыдэнцкую выбарчую кампанію 2006. У рэкамэндацыях вылучаны наступныя патрэбы. 1) Стварэньне ЭЗ гнуткага фінансавага мэханізму, які б мог спрыяць дэмакратычным працэсам у Беларусі — найлепш адмысловага фонду, падсправаздачнага Эўракамісіі. 2) Узмацненьне захадаў народнай дыпляматыі паміж Эўразьвязам і Беларусью дзям заснаваньне ў Менску Эўрапейскага дому, які б кампэнсаваў для беларусаў дэфіцыт інфармацыі пра новую Эўропу, а эўрапейцаў — пра Беларусь. Як лічаць распрацоўшчыкі гэтай канцэпцыі, Эўропе неабходна знайсьці яркую палітычную асубу, якая б дапамагла разбурыць існуючую ізаляцыю што самаізаляцыю, што перашкаджаюць Беларусі супрацоўнічаць з Эўропай.

Каралевец вернецца ў Эўропу

«Калінінграду трэба

надаць афіцыйны статус замежнай тэрыторыі», — заявіў прадстаўнік Пуціна ў Паўночна-Заходняй акрузе Ільля Клябаняў. Як піша газэта «Известия», пад асаблівым статусам маецца на ўвазе адпатацыя рэгіянальнага заканадаўства да законаў Эўразьвязу і ў перспэктыве ўваходжаньне вобласці ў зону эўра. Ідэю асаблівага статусу для Калінінграду даўно прапанаваў Польшча і Літва.

Расейцам не стае волі да жыцьця

Нягледзячы на тое што ўзровень жыцьця ў Расеі пасля распаду СССР значна панізіўся, сярэдняя працягласьць жыцьця мужчын у параўнаньні з папярэднім дзесяцігодзьдзем скарацілася на пяць год. Пры гэтым сярэдні расеец жыве толькі 58,6 году, тады як жанчына — 73 гады. Вырасла сьмяротнасьць мужчын у маладым і сярэднім узросьце. На думку экспэртаў,

расейцаў забівае нездаровае харчаваньне і алькаголь. Штогод у выніку алькагольных атручэньняў у Расеі паміраюць тысячы людзей, а празь недахоп волі да жыцьця расейцы радзей ходзяць да дактароў.

Экскурсія ў ГУЛАГ

Прыклад Асьвенціму прышоўся даспадобы некаторым расейскім прадпрыемальнікам. Цяпер за 600 далараў кожны ахвотны зможа наведаць былыя савецкія папраўчапрацоўныя лягэры. Праўда, толькі тыя, якія больш-менш добра захаваліся, — пад Краснаярэкам. Вандроўкі ладзіць расейская фірма «Дула Турс». На экскурсію на архіпэляг ГУЛАГ турысты будуць выпраўляцца як сапраўдныя вязьні — зь мясцовага порту. Ім дэвядзятца правесці на палубе «Антона Чэхава» 12 дзён. Праз суровы клімат экскурсіі будуць адбывацца толькі летам. АП; Руслан Равяка; радыё «Свабода»

ЦЫТАТА

Міністарка замежных справаў Швэцыі: Беларускі народ мае законнае месца ў эўрапейскай супольнасьці

Міністарка замежных справаў Швэцыі Ляйла Фрэйвальдс заклікала працягнуць у дачынах да беларускіх уладаў ізаляцыйную палітыку, аднак пры гэтым актыўнай падтрымліваць дэмакратычныя сілы ў краіне. Паводле спадарыні Фрэйвальдс, беларускі народ мае сваё законнае месца ў аб'яднанай эўрапейскай супольнасьці. Прадстаўляючы Рыскаду новыя кірункі нацыянальнай замежнай палітыкі, міністарка спынілася на дачынах з Украінай і Беларусью. Паводле яе словаў, Украіна заслужыла права на далучэньне да Эўразьвязу. Што да Беларусі, то яе кіраўніцтва па-ранейшаму ігнаруе дэмакратыю і правы чалавека. Аднак, сказала спн. Фрэйвальдс, Беларусь — наш сусед. Стаггольм бліжэйшы да Менску, чым да паўночнашвэдзкага гораду Кіруна. А беларускі народ мае законнае права на месца ў эўрапейскай супольнасьці.

Цыт. паводле радыё «Свабода»

Жонкі палітыкаў

Тацяна Сурская — жонка Коласа

Тацяна і Уладзімер знаёмыя зь дзяцінства. «Мы былі ў 5-й класе, калі нашыя бацькі павялі нас разам у цырк, — распавядае сп. Тацяна (на фота справа). — Наступным разам сустрэліся ўжо ў інстытуце».

Кватэра Уладзімера Коласа і ягонай жонкі застаўлена шматлікімі слоікамі з апэтытнымі марынадамі. Садавіну вырошчваюць самі, аднак у астатнім лецішча сям'і Коласаў нагадвае газон — усё лета спн. Тацяна разводзіць там кветкі.

Жонка дырэктара забароненага Ліцэю слухае «Бітлз» і Моцарта, разам з дачкой «у чатыры рукі» грае на фартэпіяна.

Да прэзыдэнцкага патэнцыялу мужа Тацяна Сурская ставіцца надзвычай сур'ёзна: «У майго мужа ўдаецца ўсё, за што ён бярэцца. Кожную справу ён даводзіць да канца».

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Валянціна Статкевіч

Валянціна і Мікола Статкевічы — аднапартыйцы. Яна падзяляе сацыял-дэмакратычныя погляды мужа, удзельнічае ва ўсіх ягоных палітычных кампаніях. Не глядзіць сэр'ёзляў і па-майстэрску гатуе салаткі, якія так любіць яе муж. Вяжа шалкі і шкарпэткі, а пару год таму падарыла мужу шведар, зроблены ўласнаручна. Ганарыцца, што праца палітыка не замінае сп. Статкевічу быць клапатлівым супругам і заставацца рамантычнай асобай. «Ён увесь час дорыць мне кветкі, — хваліцца спн. Валянціна. — Скупае і прыносіць якія толькі можна, ад тульпанаў да архідэяў».

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Іна Кулей — жонка Мілінкевіча

«Мой муж можа зладзіць для мяне вясну хоць у лютым! — распавядае спн. Іна (на фота ўнізе). — На Дзень Святога Валянціна ён з'явіўся з агромністым букетам жоўтых тульпанаў, з цэлым ахапкам. І адразу стала так цёпла!»

Захапленне жыццям для Іны Кулей — званочкі. У калекцыі іх больш за сотню — сябры вязуць іх для яе з усіх краінаў свету. Аднак улюбёны — керамічны беларускі званочак, зроблены ў выглядзе вароны з шырока расплюшчанымі блакітнымі вачыма.

Святлана Лябедзька

Святлана (на фота зверху) і Анатоль Лябедзькі разам вучыліся ў інстытуце: «Каб мне нехта на першым курсе сказаў, што на пятым я выйду за Анатоля, ні за што не паверыла б! Тады здавалася, ну што ў нас можа быць супольнага?»

У шлюб Лябедзькі 20 гадоў. Лідэр АГП, нягледзячы на шалёны тэмпа жыцця, не забывае штэрнак гатаваць для жонкі каву. І нярэдка перад прыняццем важных рашэнняў просіць у яе парад.

Спн. Святлана — настаўніца англійскай мовы. Таму шмат часу ёй даводзіцца праводзіць за вучнёўскімі сшыткамі. Аднак перавагу актыўнаму адпачынку. Цяпер больш за ўсё марыць, каб з сям'ёй выбрацца на лыжы, «але ж мужа амаль ніколі няма ў хаце!».

Галіна Вашчанка, жонка Пазыняка

Зянон і Галіна пабраліся шлюбам у магілёўскім касцёле Святога Станіслава ў 1994 г. І з таго часу Галіна заўжды застаецца з мужам. І заўжды глядзіць на яго з захапанасцю.

Гэтае фота было зробленае шчэ ў Менску. На жаль, нам не ўдалося скантактавацца з спн. Вашчанкай, якая цяпер разам з мужам перабывае на выгнанні ў ЗША.

Юлія Дарашкевіч

ДАРОГА ДА СЭРЦА ПАЛІТЫКА

Асарці ад Тацяны Сурскай

У трохлітровы слоік пакласці зеляніну: кроп (парасонамі), базылік, эстрагон, лісты хрэну, парэчкі і вшні. Запоўніць слоік «моцнымі» памідорамі, маладымі агуркамі, патысонамі ці кабачкамі, парэзанымі на кавалкі, цвянтной капустай і морквай (папярэдне бланшаваць). Дадаць дробную цыбуліну і зубкі часнуку.

На 10 хвілінаў заліць слоік

кіпнем. Пасля зыліць гэты расол у каструлю, дадаць туды тры сталовыя лыжкі цукру, дзве сталовыя лыжкі солі, траціну шклянкі яблычнага воцату і давесці да кіпення.

Заліць расолам гародніну і закатаць.

Кіслая капуста ад Валянціны Статкевіч

Капусту рэжам на 4—6 частак так, каб лісты засталіся на кача-

нах. Складваем у эмаляваны посуд і заліваем падсоленай вадай на двое сутак (стакан солі на пяць літраў вады). Потым заліваем новым расолам — з разьліку 1 сталовая лыжка солі зверху і 1 сталовая лыжка цукру бязверху на 1 літар вады. Дадаем моркву, парэзаную саломкай, і часнок — 3 галоўкі, нарэзаная пласцінкамі.

Капусту трымаць 1—2 тыдні пры пакавай тэмпературы. Гатовы прадукт захоўваць у холадзе.

Салянка ад Святланы Лябедзькі

Варыцца курыны булён (можна замяніць булёнам з кубіка).

На патэльні ў таматным соусе (ці проста з памідорамі) смажыцца 10—15 маслінаў, дробна парэзаная цыбуля і марынаваная агуркі. Уся гэтая маса заліваецца курыным булёнам (папярэдне працэджаным) і даводзіцца да кіпення. Потым на патэльню дадаюцца кавалачкі

мяса ці курыцы, кумпяка, кілбасы, сасісак — любых мясных прадуктаў, што ёсць у хаце. Усё разам смажыцца яшчэ хвілінаў 8—10. Салянку падаюць з рэзынчакам лімона і сьмятанай.

Бульбяныя піражкі з грыбным соусам ад Іны Кулей

З варанай бульбы робіцца пюрэ. Туды дадаецца яйка і пару лыжак мукі.

Для начынка бярэцца фарш, напалову разбаўлены зелянінай — пятрушкай, кропам, кменам. Лепажыцца маленькія шарыкі і абсмажваюцца ў алеі. Затым робяцца самі піражкі — у блінчыкі зь пюрэ ўкладаецца мясная начынка.

Піражкі абмазваюцца ўзбытымі яйкам і гатуюцца ў духоўцы 25—30 хвілінаў.

Соус: вараныя грыбы абсмажваюцца з пасіраванай цыбуляй. Затым трэба дадаць шклянку вады і лыжку мукі.

Рызыкаўная барацьба намэнклятуры

Працяг са старонкі 1.

Першай ахвярай ГПУ стаў лідэр беларускіх нацыяналістаў, акадэмік Усевалад Ігнатоўскі. Яго вышлікалі ў ГПУ на допыт, пасля якога ён застрэліўся на сваёй кватэры. ГПУ рызыкавала, што праф. Ігнатоўскі назаве асобаў нацыянальнага руху, якія ставілі задачу скідання ў Беларусь саветскага рэжыму, абвясціўшы незалежнасці і ўсталявання дэмакратычнага ладу. Прафэсар выбраў сьмерць. Сьмяротным ударам былі арышты наркама земляробства Зьмітра Прышчэпава, ягонага намесьніка Алеся Адамовіча і наркама асьветы Антона Баліцкага.

Асоба Алеся Адамовіча вартая асобнай кнігі. Ён паслужыў пабач са сакратаром Калінінскага і Полацкага акруговых камітэтаў КП(б)Б, загадчыкам аддзелу друку ЦК КП(б)Б, намесьнікам наркама (намесьнікам міністра, калі браць па цяперашняй шкале) земляробства. Менавіта яму, неформальнаму куратару «Маладзівку», прысвечыў сваю паэму «Калініншчына» Дубоўка. Адамовіч стаў пратэстам Дубоўкавага «кандуктара» з паэмы «Штурмуўце будучыні аванпосты!». Сьляжня ў рамане М.Зарэцкага «Крывічы», Абрама Ватасона ў рамане Кузьмы Чорнага «Сястра».

Гэта быў умелы арганізатар і паслядоўны праваднік нацыянальных інтарэсаў. Ён беларусізаваў усходнія ўскраіні БССР (цэнтар Калінінскі акрут — Клімавічы) непрацягла час, але вынік працы быў надзвычайна плённы — з краю над Бесядзьдзі і Сожам выйшла плойма маладых талентаў. Куляшоў, Астапенка і Таўбін — пачынальнікі тае славы — свае першыя публікацыі зрабілі ў альманаху «Маладзівка Калініншчыны» (1926).

Большасьць скандальных фэльетонаў Вольнага, артыкулаў Дудара, Александровіча, Зарэцкага (у тым ліку пратэст супраць «небеларускага» ўнівэрсытэту) былі напісаныя на замову Адамовіча. «Куратар», раскалоўся Дудар, замаўляў яму артыкул «на ўзор валабуеўскага ў «Більшовіку Украіны», з эканамічным абсаваньнем нацыяналістычных тэорый Шумскага

і Хвільвага. Замаўляючы, Адамовіч «мнагазначна дадаў, што аўтар артыкулу «асланы ў Салаўкі».

Ён ведаў, чым яны рызыкавалі. Алеся Дудар на допытах у ГПУ выдаў, што Алеся Адамовіч трымаўся падкрэслена кансьпірацыйнага тону гутарак. Наватвор «сачкам», ад слоў «сачыць» і «камісар», быў створаны менавіта вiтэ-міністрам Адамовічам. «Сачкаманий» — строгай разборлівасьцю ў знаёмствах і выбары суразмоўцаў — ён заражаў і іншых. «Слова «вождь» (на расейскай мове) было ў Адамовіча ляянкай», — кажа Дудар. З правадчыроў Адамовіч зьдэкліва іранізаваў.

На патрыятычным уздыме

Выдатныя лідэрска і арганізацыйныя здольнасьці меў і Антон Баліцкі, адзін з самых актыўных правадчыроў палітыкі беларусізацыі ў 1920-х гадах.

У Наркамасьветы, разам з Жылуноўчам і Некрашэвічам ён стварыў каапэрацыйнае выдавецтва «Адраджэньне», выдаваў падручнікі. Рабілася гэта пры дапамозе Ігнатоўскага, тагачаснага наркама асьветы.

Вечарамі «на агеньчык да Баліцкага» заходзілі ня толькі Некрашэвіч, Жылуноўч, але і Кудзелька (Міхась Чарот), Прышчэпаў, іншыя ключавыя «мясцовыя кадры» апарату БССР.

У 1926 годзе на пасадзе нарка-

ма асьветы Баліцкі замяняе Ігнатоўскага. У гэтым жа годзе Інбелкульт наладжвае акадэмічную канфэрэнцыю па рэфарме беларускага правапісу. Канфэрэнцыя прайшла на эмацыйным патрыятычным уздыме, а яе арганізатар атрымаў па шапцы: на сэрце асуднічаў партрэт Леніна, затое заля была аформлена ў нацыяналістычны колеры.

На гэты момант у БССР з 4057 чатырохгадовых школ па-беларуску выкладалі 3794 (93,5%). 1 студзеня 1927 году Ігнатоўскі вымушаны апраўдацца ў «Зьвязьдэ» супраць публікацыі ў замежным друку, дзе паведамлялася, што «народна-дэмакратычны рух накіраваны проці ўлады ў Саветскай Беларусі» і рыхтуе паўстаньне».

Разьвязка

Аднак беларускі ўрад быў урадам толькі напалову. Ён не кіраваў сiлавымі структурамі. Масква кантралявала Менск цалкам праз сваіх «казачкоў». Як толькі Сталіну сталі без патрэбы нацыяналістычныя рэспублік, на якіх ён раней абапіраўся ў сваёй барацьбе з трацкістамі і іншымі ўхілістамі,

ён пачынае разгром нацыянальных элітаў.

Гісторыя ня любіць умоўнага ладу, і тым ня менш: што магло б урававаць Беларусь ад сталінскага генацыду? Паўстаньне, адзяленьне, абвясціць незалежнасці? Магчыма, паралельна з Украінай, на хвалі незадаволенасці калектывізацыяй, голадам... Структуры, якія так старанна разбудовалі напцкамы, былі не гатовыя да таго. Каб яшчэ пару гадоў... Мо тады між Балтыйскім і Чорным марамі знайшліся б свае Манэргеймы, што ўратавалі б усходнеўрапейскія народы ад крывавага памолу.

Першым, 17 лютага 1930 году, быў арыштаваны Ільічочонак. 26 чэрвеня — Смоліч. 14 ліпеня — Цьвікевіч. 17 ліпеня — Лёсік. 18 ліпеня — Алеся Адамовіч і Максім Гарэцкі. 19 ліпеня — Прышчэпаў. 20 ліпеня — Дубоўка. 21 ліпеня — Некрашэвіч і Ластоўскі. 31 жніўня 1929 г. Баліцкі вызваляецца ад пасады наркама асьветы. Яго арыштуець праз год — 3 верасьня 1930 году. Тады сьледчыя некаторы час спрабавалі паставіць на чале «СВБ» мацёрных нацыяналістаў Ластоўскага-Цьвікевіча-Смоліч. Але нічога не ўдалося, іх упліў у саветскай Беларусі быў невялікі — і пачалі шукца Баліцкага.

4 лютага 1931 г. застрэліўся Ігнатоўскі, 11 красавіка 1937 г.

У 1930 годзе структуры, якія разбудовалі напцкамы, былі не гатовыя да аддзяленьня ад СССР. Але яшчэ пару гадоў, і між Балтыйскім і Чорным марамі знайшліся б свае Манэргеймы.

скончыў жыцьцё самагубствам у магiлёўскай псыхушцы Жылуноўч. Хто заставаўся з жывых — быў зьнішчаны ў 1937 г. Чарвякоў, адзін з апошніх «зуброў»-напцкамаў, застрэліўся. А неўзабаве вынішчылі многіх чэкiстаў-сьледчых, што вялі справу «СВБ». Каб у гісторыі не засталася сьлядоў.

УСЕВАЛАД ІГНАТОЎСКІ зь яго багатым досьведам падпольнае дзейнасьці й арганізацыі ўзброенай партызанскай барацьбы таксама мог быць кіраўніком «СВБ».

АНТОН БАЛІЦКІ. Наркам асьветы, адзін з самых актыўных правадчыроў палітыкі беларусізацыі, здольны быў стаць ня толькі апаратным, але і дэяржаўным лідэрам. Яму аднолькава добра ўдавалася кіраваць вайсковцамі, наладжваць асьвету і гуртаваць «мясцовыя кадры».

Хто кіраваў?

Калі чытаеш апублікаваныя матэрыялы допытаў, ствараецца ўражаньне, што нейкая законспіраваная арганізацыя, без фармальнага сяброўства для неўтаймнічанага сымпатыкаў, усё ж існавала.

Хто ж тады быў за кіраўніка яе? Да інтэлігентаў-«адраджэнцаў» Алеся Адамовіч адмоўна ставіўся.

Дарэчы, паэма Андрэя Александровіча «Ціні на сонцы», у якой пэст б'е па «нацдэма», была напісана на замову і на фактуры Адамовіча. Старыя «адраджэньцы» разглядалі Адамовічам як каштоўны нацыянальны спэцыялісты. Але ненадзейныя палітыкі.

Тая арганізацыя выглядае перадусім змоваю нацыянальнае намэнклятуры, што прагнула здабыцца нацыянальнае незалежнасці і поўнае міжнароднае суб'ектнасьці сваёй дэяржавай, спачатку хоць бы па мангольскім варыянце. У такім разе, Чарвякоў? Ці наркам асьветы Баліцкі?

А можа ГПУ не памылялася, і гэта быў усё ж Ігнатоўскі з ягоным багатым вопытам падполья — спачатку ў шэрагах ээсэраў, затым у БПС-Р, і нарэшце ў Бела-

рускай камуністычнай арганізацыі, якую ўласна Ігнатоўскі стварыў — БПС-Р «Маладая Беларусь» — і да канца ўзначальваў. Гэта пры ім БКА вяла ўзброеную партызанскую барацьбу. Праўда, супраць палякаў, зь іншага боку мяжы, што парвала край на Захад і Усход. Як жа тады непаразумееньні з Адамовічам? Магчыма, гэта былі праявы ўнутранай барацьбы.

Змова намэнклятуры

Альтэрнатыўная гісторыя Беларусі ў другой палове ХХ ст. пісалася пад уплывам дзеячаў палітыкі і культуры, якія апынуліся ў эміграцыі. Ясная справа, што тут не магло абысціся без асабістых рахункаў і ачарніцельства ідэялігічных супернікаў. Хто ж быў чужы для эмігрантаў-нацдэмаў? Эмігрантаў-хадэкаў? Вядома ж, сацыялісты і камуністы. У працах гісторыкаў-эмігрантаў яны былі асуджаны на прэзыдэнцыйны шлях.

Па-іншаму скажалі роллю напцкамаў у БССР позьнесаветскага прыяду, той сама Барыс Сачанка. Дасьледчыкі выстаўлялі «СВБ» прыдумкай чэкiстаў, а «кіраўнікоў» на чале з Усеваладам Ігнатоўскім — нявіннымі ахвярамі. Бо інакш зусім няможна было б нават заікацца пра супраціў саветскай уладзе або паслядоўную працу, скіраваную на падрыхтоўку краіны да поўнай незалежнасьці.

З нашага часу дзейнасьць многіх міністраў беларускага саветскага ўраду ўстрымаецца інакш. Напцкамы, выдаючы, дамагаліся найперш падтрымкі сельскага насельніцтва — беларускамоўных аўтахтонаў.

Напцкамам нельга адмовіць у патрыятызме і далекасьжынасьці задумаў. Бадай, гэта была адзіная палітычная сіла, якая дамагалася канкрэтных вынікаў у справе будаўніцтва беларускай Беларусі. Тое, што яны паспелі зрабіць за лічаныя гады 1920-х, сталася нацыянальным рэсурсам, на якім Беларусь «дацягнула» да канца ХХ ст.

«Мілінкевіч фюрэрарм ня будзе»

Сойм Партыі БНФ аднагалосна вылучыў Аляксандра Мілінкевіча ў якасці кандыдата на прэзідэнцкія выбары.

Лютаяўскі сойм Партыі БНФ пачаўся гучна: Вінцук Вячорка склікаў дэлегатаў у галоўную залу ўправы знонам. У параўнаньні са зьездом АПГ, што адбыўся ў тым жа памяшканьні тыдзень таму, было менш дэлегатаў, але больш беларускай мовы. Дысцыпліна таксама была на адпаведным узроўні — у залі сядзела дэлегацыя хрысьціянскіх дэмакратаў Нідэрляндаў.

Але ня толькі прысутнасць замежных гасцей, што бліскалі лічбавымі фотаапаратамі, зь цікавасьцю ўслуховаліся ў незвычайную гутарку ды аглядаці сьціплы інтэр'еры ўправы БНФ, прымушала дэлегатаў трымаць сябе ў руках. Першым пунктам парадку дня было надзвычайнае сур'ёзнае пытаньне — вылучэньне адзінага кандыдата ад партыі на прэзідэнцкія выбары, дакладней — на ўдзел у барацьбе за апазыцыйнае лідэрства. «Сойм у нас будзе выключна важным», — прызнаў Вячорка і прэзэнтаваў чалавека, якога партыя вырашыла вылучыць для ўдзелу ў перадыбарнай гонцы. — Аляксандра Мілінкевіча.

Натуральна, з залі спыталіся, чаму БНФ зноў, як і ў 2001 г., вырашыў падтрымаць чалавека, які хоць і блізкі Фронту па духу, але не зьяўляецца сябрам партыі. Вячорка адказаў, што БНФ павінен спыніць «эфект даміна», калі партыя адна за адной пачалі вылучаць на лідэрства сваіх кіраўнікоў. Мілінкевіч удала спалучыў інтарэсы ня толькі партыйцаў, але і людзей, блізкіх да БНФ па поглядах, змога злучыць «сталічную палітыку» і рэгіёны.

На пытаньне, чаму ён сам не захацеў балытавацца на лідэрства, Вячорка адказаў каротка: «Раблю самадвод». Прычыну гэтага кіраўнік партыі растлумачыў «ад адваротнага» — ён расказаў не пра тое, чаму сам не ўступіў у перадыбарную кампанію, а пра тое, чаму падтрымаць трэба менавіта кандыдатуру Мілінкевіча.

На думку лідэра Народнага Фронту, Мілінкевіч мае ўнікальны досвед дзяржаўнай працы не за саветамі ці Лукашэнкам, а ў першай палове 1990-х, калі ён быў віцэ-мэрарм Горадні. Пры гэтым Мілінкевіч сьшоў з пасады

сам, не паспрабаваў прыстасаватца да новых умоў, створаных у 1994 г. «Мілінкевіч фюрэрарм ня будзе, магу гэта гарантаваць», — запэўніў Вячорка.

Валянцін Голубеў, які на правах старога парламэнцкага ваўка жвава дыскаутаваў у кулоарах з дэлегатамі адносна таго, ці варта ўвогуле ўдзельнічаць у гэтых выбарах пры цяперашнім заканадаўстве, задаў сваё «непрыемнае» пытаньне: ці можна ў дадзеных абставінах перамагчы, нават калі й атрымаеш 99% галасоў? «Калі б я ня верыў, што гэта магчыма, я б не вылучаўся», — адказаў Алякс Мілінкевіч (на фота зьлева). На яго думку, трэба стварыць настрой, які запаліць людзям вочы й сэрцы. «Але ж вочы запаліць людзям і я магу, — парываваў Голубеў. — Можна, мы ня так каня запрагаем?» На гэта Мілінкевіч адказаў, што каманда апазыцыі павіна спрашавць як след, каб нават тады, калі ў кандыдата скрадуць перамогу, людзі выйшлі бараніць свой выбар — адчуўшы, што іх пакрыўдзілі. Зьбягаючы з сойма на заняткі ва

АРЦЕМА

ўнівэрсытэт, Голубеў пакінуў запавяць аддаць свой голас за Мілінкевіча: «Я заўсёды за ўсіх нашых добрых кандыдатаў галасую, але ўсё-такі ці не гульня ўсё гэта?»

Параўнаў Мілінкевіча (ці іншага апазыцыйнага палітыка) з Лукашэнкам, глядзячы ў тэлевізор, магчымасьці ня будзе. Апазыцыйнаму лідэру не даўдзецца гутарыць зь мільённай аўдыторыяй. Яму прыйдзецца зьбіраць прыхільнікаў па шматках, значыць — гутарыць. Гэта Мілінкевіч умее. Але й забывацца на эфектнасьць ня варта. Між тым, на ключавое пытаньне «Ці гатовыя вы ісьці да канца, калі нам намалююць вынікі?» Мілінкевіч

адказаў станоўча, але некажэ занадта шматслоўна — як на бяду, у гэты момант у трох-чатырох дэлегатаў адначасова зайгралі мабільныя тэлефоны, і ўражаньне ад адказу атрымаўся не такім, якое магло б быць ад кароткага «Так!» з кулаком у паветры.

Пакуль Мілінкевіч гаворыць нягучна. І хавае сьціплую ўсьмешку ў вусах. Але зусім іншы Мілінкевіч прачынецца, калі пачынае палемізаваць. Вунь як з Голубевым спрачаўся! «Я мару паўдзельнічаць у дэбатах з Лукашэнкам», — сьмела кажа Мілінкевіч. Ён пэўны, што інтэлектуальную дуэль ён выйграў бы.

Алесь Кудрышкі

«Шанцы большасьці вылучаных блізкія да нуля»

Працяг са старонкі 3.

Пятро Краўчанка... Няясна, на каго ён можа абсперціцца. І, ведаючы ягоны імідж шмат у якіх апазыцыйных колах, я разглядаю яго шанцы як вельмі малыя. Зянон Пазыняк можа быць карысным кандыдатам, які набірае 8—10% з мэтай дыфэрэнцыяцыі электарату, напрыклад, але адзінай фігурай ад дэмакратаў ён быць ня можа. Што да Уладзімера Мацкевіча... За пэўныя функцыі па арганізацыі

кампаніі, яе аналітычную частку ён можа адказаць досыць паспяхова. Але ў яго зусім няма сілы, якая б магла яго лабіраваць. Ён ня мае сувязяў ні з партыйнымі структурамі, ні з намэнклятурай. Супярэчлівы імідж у асяродку апазыцыі прыналежнасьць да пратэстантызму, што будзе эфэктыўна скарыстана ў контрапрапагандзе, робяць яго вельмі малаімаверным прэтэндэнтам.

«НН»: Вы лічыце, што ў

2006-м годзе зарана абвясчаць «апошні і вырашальны бой»?

АК: Гэта мае адчуваньне як аналітыка, але я лічу, што правільная пазыцыя для любой сілы — змагацца да апошняга ў любой сытуацыі. Самыя галоўныя выбары — не прэзідэнцкія ці парламэнцкія, а любыя найбліжэйшыя. Трэба рабіць у межах дадзенай кампаніі ўсё магчымае.

Гутарыў Арцём Лява

«Не пакідайце ж мовы нашай беларускай...»

Зварот ГА «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны»

Дарагія суайчыньнікі!

21 лютага ўвесь сьвет адзначае Міжнародны дзень роднай мовы. Гэтае сьвята ўсталяванае па рашэньні UNESCO невыпадкова. Мы жывём у эпоху глабалізацыі, калі кожны народ, кожная нацыя імкнецца захаваць сваю адметнасьць, унікальнасьць, а найперш — родную мову. Пакуль жыве мова — жыве народ, зьнікае мова — няма народу, няма незалежнай дзяржавы.

У нашай краіне Дзень роднай мовы — пакуль недзяржаўнае

сьвята. Але гэта зьява часовая...

Сябры ТБМ з аптымізмам глядзяць у дзень заўтрашні і сваёй дзейнасьцю набліжаюць той час, калі беларуская мова запануе на нашай зямлі. Кожны чалавек, які штодня гаворыць па-беларуску, спрыяе незалежнасьці нашай краіны, яе росквіту і дабрабыту. Абароніць роднае слова супольна! Да гэтага нас заклікаў Уладзімер Караткевіч: «Унуці Скарыны! Дзе ваш гонар, моці краса? Есьць і ў вас, як у іншых, сьвятыня. Не давайце сьвятыні псам!..»

Выстава «Два ў адным»

Письменьнік Анатоль Бутавіч на адкрыцці выставы.

Паводле такога прыняцця арганізаваная XII выстава-кірмаш І «Кнігі Беларусі», што прайшла ў НВЦ «Белэспа». На першым паверсе — выстава, на другім — гандлярцы з кніжнага клубу, які працуюць у суботы. Беларускія выдавецтвы гандлявалі пераважна кнігамі на першым паверсе, замежныя «ашчаджалі» літаратуру, каб не застацца з пустымі паліцамі ў першы дзень. Пабулкаўшы ля стэндаў выдавецтваў, наведнікі скіроўваліся наверх: выбар расейскіх кніг там быў багачэйшы.

Менская выстава супала з XXII Міжнародным кніжным кірмашом у Ерусаліме, дзе былі рэпрэзэнтаваныя 500 выдавецтваў з 30 краін. На нашым — амаль поўнае супадзеньне:

504 удзельнікі з 33 дзяржаў — ЗША, Кітаю, Кыргызстану, Літвы, Расеі, Украіны, Францыі, Швэцыі ды інш.

У параўнаньні з папярэднімі гадамі больш шрока былі прадстаўлены ўкраінскія выдавецтвы: апрача традыцыйнага стэнду ўкраінскай кнігі дзейнічалі некалькі стэндаў кіеўскіх выдавецтваў. На стэндзе «Энцыклапедыі Літвы», арганізаваным Інстытутам выданьня энцыклапедыі, можна было пазнаёміцца зь «Літоўскім Статутом 1529 г.» — акадэмічным выданьнем з камэнтарамі. Дырэктар інстытуту Рымантас Тарэціс на прэзэнтацыйнай кнігі «Бел'Эн» адзначыў высокую якасьць працы беларускіх калег і пазайздросьціў, бо ў Літве да сва-

ёй гістарычнай энцыклапедыі яшчэ толькі набліжаюцца. Дарэчы, у нашых суседзях зьявіўся «Письменьнік году» атрымаў галоўны рэдактар энцыклапедыі.

Новых кніг, выпушчаных непасрэдна перад выставай, беларускія выдавецтвы прывезлі небагата. Багатай колькасцю навінак парадвала «Мастацкая літаратура». Да «Кароны Вітаўта Вялікага» ў сэрыі «Сучасны беларускі дэтэктыў» зьявіўся дадатак: Людміла Рублёўская выдала раман «Пярсыёнак апошняга імператара». У адрозьненне ад «Кароны Вітаўта», выданьня ў альбомным фармаце, кніга мае больш зручны для чытаньня фармат.

Адам Воршыч

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Памяці айцоў-марыянаў

У пятніцу, 18 лютага, а 17-й у музэі М.Багдановіча (Багдановіча, 7а) абудзецца прэзэнтацыя раману Ірыны Жарнасек «Будзь воля Твая». У прэзэнтацыі бяруць удзел аўтарка і прадстаўнікі ордэну марыянаў у Беларусі. Прэзэнтацыя кнігі пройдзе таксама:

18 лютага — у менскім архікатэдральным касьцёле Найсьвяцейшай Панны Марыі; 19 лютага — у в.Росіца; 20 лютага — у менскім касьцёле Сьв.Роха, што на Залатоў Горцы; 24 лютага — у наваполацкай бібліятэцы імя Маякоўскага; 27 лютага — у менскай парафіі Сьв.Сымона і Алены (Чырвоны касьцёл). Па інфармацыю аб часе правядзеньня прэзэнтацыі у парафіях просіць зьвяртацца на тэлефоны ў Менску: 288-12-97 (Залатая Горка), 200-44-15 (Чырвоны касьцёл), 226-62-44 (менская катэдра).

Мова лідэра

На якой мове мусіць размаўляць палітычны лідэр? З такім пытаньнем **Алесь Кудрыцкі** звярнуўся да папулярных палітыкаў.

Сяргей Калякін: Моўнае пытаньне не павінна мець галоўнага месца ў ягонай праграме. Ён павінен размаўляць на той мове, на якой яго разумее і прыме большасьць насельніцтва, ён павінен казаць пра тры рэчы, якія закранаюць большасьць беларусаў. Найлепш, каб ён валодаў і адной і іншай мовай, а яшчэ лепш — і трэцій, і чацьвёртай, але не па гэтым прычыне сёньня будзе вызначацца лідэр.

Уладзімер Колас: Сёньня абавязкова трэба ўлічваць моўную сытуацыю. Лідэр не павінен быць зашораным на моўным пытаньні. Трэба размаўляць зь людзьмі на

той мове, якую яны разумеюць, да якой яны прызвычаліся, і трэба ўлічваць той фактар, што калі з чалавекам размаўляеш не на той мове, на якой ён размаўляе штодзень, рэакцыя можа быць негатыўнай. Таму адэкватна ацэньваць сытуацыю і праўляць неабходную гнуткасьць.

Аляксандар Дабравольскі: Гэта будзе чалавек, які абавязкова гаворыць па-беларуску. Таксама пажадана, каб акрамя расейскай, ён валодаў хаця б адной з эўрапейскіх моваў. Але чалавек, які хоча быць палітыкам у Беларусі і не валодае беларускай мовай, прабачце мне, павінен займацца

нейкай іншай справай, бо ён не паважвае частку беларускага грамадства. Агульнае патрабаваньне да чынавенства ў Беларусі павінна быць такім: калі чалавек зьяўраецца на дзяржаўнай мове, дык чыноўнік павінен адказваць на ёй.

Анатоль Лябедзька: Пажадана, каб лідэр быў як мінімум трохмоўным. У пэўнай ступені мы павінны аднавіць тую сытуацыю ў Беларусі, калі выцуснік школы пры кляштары ведаў пяць-шэсьць моваў. Гэта быў бы ідэальны варыянт для нашай краіны, якая ня мае закапанай у глебе табліцы Мендзялеева. Але

безумоўна, што свае праграмныя выступы, асноўную частку камунікацыі ён павінен выконваць на беларускай мове. Бо падзеі ж адбываюцца ў Беларусі, а ня ў Новай Зэльандыі.

Наталля Машэрава: Ён абавязкова павінен быць дзьвюхмоўным — расейская мова — мова міжнародных зносінаў, а дзякуючы беларускай жывыя нашыя нацыянальныя карані. Лідэр павінен размаўляць так, каб уся краіна размаўляла на дзьвюх мовах.

Уладзімер Нісьцюк: Для мяне гэта прыняцёвае пытаньне. Чалавек, які збіраецца стаць народным лідэрам, павінен валодаць беларускай мовай лепш за ўсе астатнія мовы сьвету. Ён павінен, у асноўным, размаўляць на роднай мове. Я вучыўся ў Сувораўскай васьнай вучэльні, дзе замест беларускай мовы і літаратуры мы вучылі нямецкую мову. Але калі ў 1995 годзе мяне абралі ў

цэнтральны камітэт Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі, я паабяцаў, што праз год буду размаўляць зь людзьмі на беларускай мове. І я сапраўды вывучыў мову, гэта ня так складана, як некаму здаецца. Трэба проста паважваць сябе, сваю культуру.

Мікола Статкевіч: Лідэр пэраходу да дэмакратыі павінен размаўляць і на беларускай і на расейскай мовах. У палітыцы ёсьць такое правіла — да выбараў трэба апглядаць да дэмакратычна настроенай часткі грамадства, з тым каб павесці яе за сабой — не імкнуцца падабацца ўсім, а зьяўрацца да нашых людзей на нашай роднай мове.

Што рабіць, калі газету прыносяць запознаці не прыносяць зусім

У Беларусі пачаў дзяржаўная форма ўласнасьці. Мы прызвычаліся, што ў крамах ды іншых месцах абслугоўваньня часам сутыкаемся з абыякавасьцю да нашых патрэб і праблем. Тыя, хто працуе ў паста-вейскай сфэры абслугоўваньня, звычайна не бяцца, што ў іх стане меней кліентаў ці ў прадпрыемства зьменшыцца прыбытак. Іх турбуе, у першую чаргу, каб іх не пакарала начальства, а пачальства баіцца пшматлікіх органаў кантролю. Спажыўцы, якія ведаюць свае правы, могуць гэта скарыстаць. Але для гэтага нам, спажыўцам, трэба ведаць свае элемэнтарныя правы.

Самае важнае і практычнае прымяняльнае ў спажывецкім заканадаўстве — гэта гарантыя абароны правоў спажыўцоў, адной з якіх зьяўляецца магчымасьць пісаць скаргі, на якія павінны даць своечасовы адказ, у чью кампэтэнцыю

гэта ўваходзіць. Нядаўна быў падпісаны дэкрэт №2 «Аб удасканальваньні працы з насельніцтвам», паводле якога ў гандлі, сфэры бытавога абслугоўваньня і іншых месцах, дзе працуюць з насельніцтвам, кнігі скаргаў будучы заменены на кнігі заўваг і прапаноў адзінага ўзору, якія павінны рэгістравацца ў падатковых органах.

Скажам, калі не прыносяць рэгулярна газету «Наша Ніва» або прыносяць са спазьненнем, то ў кнігу можна напісаць такую скаргу: «Мною была выпісана газета «Наша Ніва» на першае паўгодзьдзе 2005 году. Нягледзячы на тое, што газета павінна прыходзіць штодзень у ятнігну, неаднаразова я прыносіла са спазьненнем, а некалькі разоў газета наагул не даходзіла. Прашу зрабіць захады дзеля таго, каб газета своечасова прыходзіла на мой адрас, а таксама ў п'ямовай форме, у адпаведнасьці з законам

«Аб зваротах грамадзян», даслаць тлумачэньне, чаму газэта не дастаўляецца рэгулярна».

Аўтар гэтага матэрыялу напісаў надобную скаргу і меней чым праз два тыдні атрымаў адказ. Дарэчы, адказ, як і запыт, быў напісаны на беларускай мове. Калі раптам вы ніяк ня можаце дабіцца выдачы кнігі скаргаў (што зьяўляецца парушэньнем правоў спажыўцоў), то можна скарыстацца законам «Аб зваротах грамадзян». Кожны грамадзянін можа напісаць п'ямому заяву ў арганізацыю, дзе яго правы былі парушаны, а яе кіраўніцтва павінна на працягу 30 дзён даць п'ямому адказ. Адпаведны зварот можна заказна п'ямом п'ямом аб уручэньні або факсам. Напрыклад, аўтар артыкулу некалькі разоў пісаў такія звароты да аднаго з апаратыраў сотавай сувязі, калі ягоныя правы парушаліся. У выніку пару-

шэньні выпраўляліся.

Калі вы лічыце, што вашы правы былі сур'езна парушаны, можна зьяўрацца да таварыстваў абароны правоў спажыўцоў. Яны бясплатна зоймуцца вашай справай ад самага пачатку і ажно да магчымага суду, куды яны могуць зьяўрацца без аплаты пошліны за разгляд справы. Тэлефоны такіх таварыстваў можна высветліць праз любую даведачную службу ў вашай мясцовасьці.

ЯК

Парада: калі Вам не прынеслі газету, найперш вярта зьяўрацца да свайго папталёна. Калі праблема засталася нявырашанай, наступны крок — вшае папталёвае аддзяленьне сувязі. Вышэйшнія інстанцыі — эксгэдыцыя.

Калі ў шапку няма газеты, тады трэба адразу зьяўрацца ў эксгэдыцыю. Тэл.: 232-00-41 (гарадзкая), 232-51-51.

Хай адкажуць!

Просьба Рэдакцыі «Arche».

Кожны грамадзянін можа напісаць п'ямому заяву ў арганізацыю, дзе яго правы былі парушаны, а яе кіраўніцтва павінна на працягу 30 дзён даць п'ямому адказ. Адпаведны зварот можна заказна п'ямом п'ямом аб уручэньні або факсам. Не адказаць Вам ня маюць права.

Дамовы на распаўсюд часопісу «Arche» разарвалі амаль адначасова ўсе дзяржаўныя распаўсюднікі-манапалісты. Просім усіх, каго хвалюе лёс беларускамоўнага друку, накіраваць у наступныя інстанцыі лісты-запыты аб прычынах разрыву дамоваў і з просьбамі вярнуць часопіс у продаж. Зьмест можа быць прыкладна наступны:

«Я заўсёды купляў часопіс «Arche-Пачатак» у кіёску «Саюздрук» на ... (кіраўніцтва «...»). Кіраўніцтва (...) патлумачыла мне, што часопіс больш прадавацца ня будзе. Прашу зрабіць захады дзеля таго, каб часопіс, чытачом якога я зьяўляюся, вярнуцца ў продаж праз кіёскі і краму. Прашу таксама ў п'ямомой форме, у адпаведнасьці з законам «Аб зваротах грамадзян», даслаць тлумачэньне, чаму часопіс быў выдалены з продажу».

Рэдакцыя спадзяецца, што такія лісты могуць паспрыць адмене дыскрымінацыйных рашэньняў, бо менавіта так сталася ў выпадку з некаторымі рэгіянальнымі выданьнямі.

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Пр.Машэрава, 11, 220004, Менск
Т.: 223-92-31, 223-34-35 (ф)
Першай намесьніцы міністра
Ананіч Л.С.

УП «Белсаюздрук»
вул. Валадарскага, 16, 220050, Менск
Т.: 227-19-16
Дырэктару Падгаінаму М.В.

УП «Менгарсаюздрук»
вул. Валадарскага, 16, 220050, Менск
Т.: 227-25-42
Намесьніцы дырэктара
Івінскай Т.І.

Кнігагандлёвае рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Белкніга»
вул. Чыгуначная, 27а, 220089, Менск
Т.: 222-89-45
Генэральнаму дырэктару Пілецкаму В.П.

Да 75-годзьдзя з дня нараджэньня **Уладзімера Караткевіча**

Беларускі ПЭН-цэнтар

пры падтрымцы Беларускай асацыяцыі журналістаў, газэтаў «Белорусская деловая газета», «Биржа информации», «Барысаўскія навіны», «Вітэбскі кур'ер», «Вечерний Брест», «Вольны час», «Газета Слонімская», «Інтэкс-пресс», «Народная воля», «Наша Ніва», «Наша слова», «Новы час», «Рэгіянальная газета», «Рэгіянальныя ведомості», «Тэлевід-инфо», часопісаў «Arche», «Студэнцкая думка», «Дзяслоў», інтэрнэт-выданьняў «Літара.net», «knipt.com», «Дзед Талаш», «Пагоня.promedia.by»

аб'яўляе

конкурс для маладых літаратараў:

Да ўдзелу запрашаюцца творцы ад 16 да 26 гадоў (на момант абвешчваньня конкурсу). Ляўэраць будучы запрошаны на літаратурны сэмінары і майстар-клясы ў Менск, перад імі выступяць значныя п'ямельнікі, выкладчыкі ВУН, вучоныя, сьпевакі, адбудзецца зацкаўленая гутарка аб творах маладых аўтараў і літаратурнай дзейнасьці.

На конкурс прымаюцца літаратурныя творы (вершы, аповяданьні, эсы, п'есы, сцэнары, дзённікі і г. д.; асабліва вітаюцца дэтэктыўна-прыгодніцкія жанры).

Да разгляду будуць прымацца творы, дасланыя (паводле даты на паштовым штэмпалі або даты адраўкі электроннага ліста) не пазьней за 10 красавіка 2005 г. Падвадзеньне вынікаў першага туру адбудзецца 25 красавіка. Літаратурны сэмінары пройдуць у Менску ў першай палове траўня.

Журы конкурсу: Васіль Сэмуха (старшыня), Пятро Васючанка, Ганна Кісьліцына, Андрэй Хадановіч, Барыс Пятровіч, Сяргей Сьматрычэнка. Творы дасылаюцца на **адрас:** e-mail: maladylitartatar@tut.by

Паштовы адрас: 220050, а/с 218, Менск, РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар». Даведкі праз электронную пошту ці тэлефон (017) 284-73-29.

«НН» з радасьцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты, мы ня можам пацьвяджаць атрыманьне Ваших лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісаныя, з пазначай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам. Наш адрас: а/с 537, 220050, Менск. E-mail: nn@promedia.by. Факс: (017) 284-73-29.

Апэльская

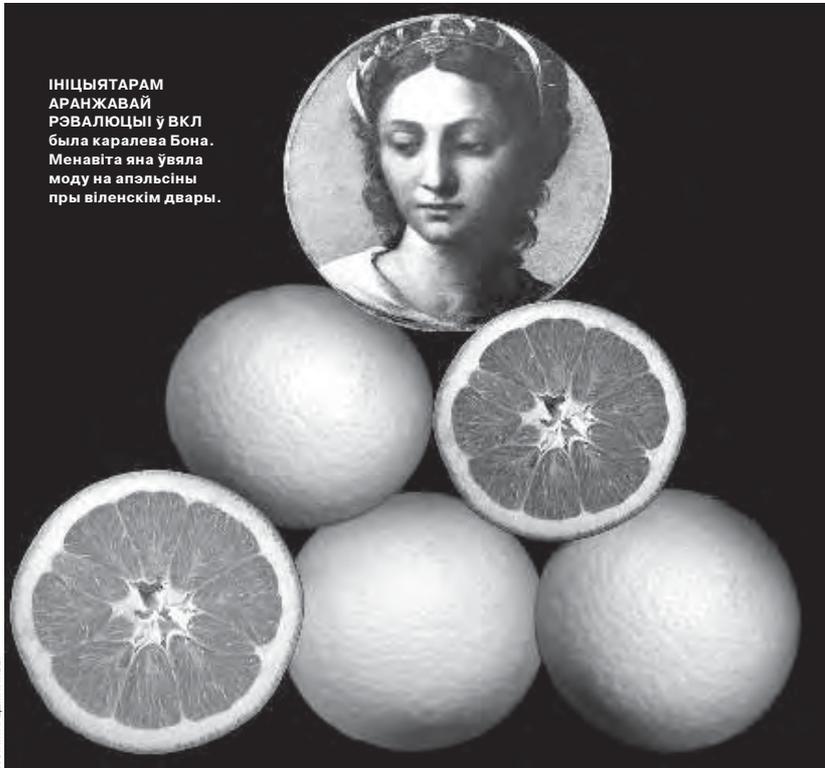
Да гісторыі аднаго знаку

Працэс пераўтварэння нейкага матэрыяльнага аб'екту ў знак адбываецца найчасцей неспраказнальна. Што прымусіла людзей бачыць у знаках абстрактныя культурныя і грамадзкія сэнсы, толькі час ад часу прыгадваючы прыродныя смакі? Пакуль можам адзначыць толькі некалькі чыньнікаў — зьбег акалічнасьцяў, экзатычнасьць ды адначасова адносна вядомасьць. Апэльская культывавалі ў Кітаі яшчэ чатыры тысячы гадоў таму, перш чым у XI—XII ст. нашай эры гэтую шматгадоўную ягаду пачалі вырошчваць у краінах Леванту (на паўднёва-ўсходнім узбярэжжы Міжземнага мора). Ужо потым праз італьянскіх купцоў і ўдзельнікаў крэйжавых паходаў апэльская патрапіла ў Эўропу. Але ў нашай частцы сьвету першапачаткова быў вядомы кіслы гатунак апэльсіну, пакуль у XVI ст. не адбылося новае адкрыцьцё гэтай культуры — партугальскія купцы, зноў жа з Кітаю, завезьлі салодкі гатунак апэльсіну. Такім чынам, посьпех быў забясьпечаны. А ў мове навукі (на латын) апэльсін так і застаўся *Citrus sinensis* — кітайскім цытрусам.

Праўдападобна, што ў Вялікае Княства Літоўскае апэльсін трапіў яшчэ ў XV ст. і гэта якраз быў памаранчык, тое, што ў нямецкай мове «Pomeranze» — горкі гатунак апэльсіну. Этымалёгія нямецкага слова празрыстая — ад італьянскіх «ромо» (яблыкі) і «агансія» (апэльсін). Апошніе азначэньне запазычана ўжо з персідзкай. У беларускіх жа дыялектах зафіксаваныя словы «памаранча», «памаранец».

Але рэальна мода на цытрусавыя пры кракаўскім і віленскім дварах была ўведзена каралевай Бонай, пасля чаго апэльсін сталі завозіць у Польшчу і ВКЛ у заўважнай колькасці, што ўвогуле адпавядала тэндэнцыі італьянцаў кулінарных густаў зможнай шляхты. Адным з важных месцаў у пасрэдным гандлі апэльсінамі ўжо ў XVI ст. стаў Львоў — на наземным шляху з поўдня. Усё ж першапачаткова гэта быў рэдкі плод — па пары штук апэльсін падавалі на стол Жыгімонта Старога, і тое з нагоды

ІНІЦЫЯТАРАМ АРАНЖАВАЙ РЭВАЛЮЦЫІ Ў ВКЛ была каралева Бона. Менавіта яна увяла меду на апэльсіны пры віленскім двары.

КАЛІЖ АРЦЫМАЛІН

ўрачыстасцяў. Апроч дарагоўлі (у тры разы даражэй за лімоны), пашырэнне новай культуры стрымлівала тое, што апэльсін у нязначнай ступені мог служыць дадаткам да іншых страў — яго належала зьядать асобна.

Пашырэнню апэльсіна ў Рэчы Паспалітай спрыялі таксама з'яўты, праз што знаходзілі сабе новых прыхільнікаў і дабрадзейцы Ордену. Адпаведна названы факт выкарыстоўваўся ў антыезуіцкай прапагандзе, бо «гішпанскія яблыкі» шкодзілі «моцы і прастае звычайу». Сармацкія маралісты таксама падтрымалі заклік да самаабмежавання, таму што сартанскім шляхціцам няма патрэбы ва ўсіх гэтых запазычаных «цытрынах, апэльсінах, каштанах, паштэтах, тартах, salsecioni» (вось, значыць, адкуль салісосны!). І хоць апэльсін стаў прадметам амаль ідэалічнай дыскусіі, у ваяцкім лягеры Стэфана Баторы каралю гатавалі жэлі з апэльсінаў. У панэгірыку Гераніму Хадкевічу (Вільня, 1606) пішацца, што герою падносіцца «ня золата... але... цудоўны апэльсін». Як годны падарунак апэльсін прыгадваецца ў эпістлях — гэты плод дасылае сваёй жонцы славеты пераможца швэдаў пад Кірхгольмам у 1605 годзе Ян Кароль Хадкевіч, ксёндз Казімер Сарнэцкі шле яго з Варшавы каралю Станіславу Радзівілу, Зьбігнеў Морштын з Каралеўца дасылае яго ў Слуцк Казімеру Клакоцкаму. У бароч-

най культуры Рэчы Паспалітай апэльсін стаў сымбалам эратычнай гульні — у карэспандэнцы будучага караля Яна Сабескага з Марысенькай «les oranges» ці «pomarańcze» азначае каханьне. Імпарт апэльсінаў знайшоў адлюстраваньне ў «Мытных інструкцыях ВКЛ» XVII ст. — з

У барочнай культуры Рэчы Паспалітай апэльсін стаў сымбалам эратычнай гульні — у карэспандэнцы будучага караля Яна Сабескага з Марысенькай «les oranges» ці «pomarańcze» азначае каханьне.

сотні апэльсінаў плацілася па 7,5 гроша. У 1733 годзе за тое ж самае спаганялася мыта ўжо 15 грошаў — інфляцыя. Між тым, пашырыўся асартымэнт вырабаў з апэльсіна — у XVII—XVIII ст. атрымалі распаўсюджаньне апэльсінавыя гарэлка і ліквор, у XVIII ст. у зможных дамах пачалі рабіць аранжад (прахалатна-дэжальныя напоі з соку апэльсіна ды цукру). Настойкі з апэльсіна і іншых цытрусавых сталі неад'емнай часткаю хатніх аптэчак. Таму як асобны тавар пачалі завозіць ня толькі свежыя плады, але таксама сок і абсмажаныя скуркі апэльсіна. У XVIII ст. ужываньне апэльсінаў пашырылася і сярод мяшчанства. Імкненьне вырошчваць апэльсіны ў нашых геаграфічных варунках прывяло да ўзнікненьня ў XVII

ст. аранжарэй — асабога тыпу выцігнутых зашклёных памяшканьняў са штучным кліматам (у Беларусі — палаца-паркавы комплекс у Альбе, Ружанскі палац, Дукорскі палац ды інш.). У эпоху Асьветніцтва аранжарэй насамрэч выконвалі разнастайныя функцыі. На лета дрэвы зь іх вы-

Смажаніна з гусі, або Качкі па-італьянску

1 маладая гусь ці качка, 100 г маргарыну, 1 яйка, 2 дробкі мускату, 1 сталовая лыжка нарэзанай пятрушкі, 2 апэльсіны і 1/2 лыжкі крухмалу, 1,5 сталовай лыжкі масла, вантробы, глушч, соль.

Падрыхтаваную птушку нацерці солью звонку і зь сярэдзіны. Узбійце да пены маргарын з дробкай солі і невялікай колькасцю цёртай апэльсінавай цэдры, дабавіць яйка, размоцаны і адціснуты белы хлеб, дробна нарэзаня вантробы, мускат і пятрушку. Гэтай масай начыніць птушку, шыю завярнуць усярэдзіну. Нятустую птушку абсмажыць у нагрэтым маргарыне, потым стушыць, падліваючы гатаваную вадкасць (ваду ці булён). У канцы тушэння паліць сокам апэльсіна. Гатовую смажаніну паліць соўсам, згатаваным з соку, які ўтварыўся, і размяшанага ў халоднай вадзе крухмалу. Упрыгожыць зьлёгка падсмажанымі ў гарачым масьле долькамі апэльсіна.

навага ліквору.

У савецкія часы апэльсін быў адным з нешматлікіх даступных для шырокага спажываўца субтрапічных пладоў. Партыйныя бонзы па-свойму клапаціліся пра дабрабыт люду, і пад увагу была ўзята важная якасьць апэльсіна — падчас захоўваньня колькасць вітаміну С у ім не памяншаецца. Вынікам стала распрацоўка цэлай дзяржаўнай праграмы, увогуле пасьпяховай, па культываць апэльсінаў на прыдатных для гэтага ў СССР тэрыторыях — на Чарнаморскім узбярэжжы Каўказа, у Краснадарскім краі, у Азэрбайджане.

Але падобна, што апэльсін здрадзіў плянавага гаспадарцы. Дзіўным чынам у Польшчы 1980-х гадоў апэльсін і яго колер стаў сымбалам студэнцкага руху гэпэінаў «Pomarańczowa Alternatywa». Хоць «Аранжавую альтэрнатыву» натхнілі ідэі заходняй контракультуры, гэта была зьява польская. Вясьлі гэпэінігі апэлявалі да рэчлісасці сацыялістычнай Польшчы, а іх тэмаю рабіліся афіцыйныя палітычныя падзеі, дзяржаўныя сьвяты і ўрачыстасці. Абсурднасьць палітычнай сыстэмы даводзілася праз пароды. Практычна ўсе акцыі «Альтэрнатывы» заканчваліся затрыманьнем іх удзельнікаў міліцыяй на падставе парушэньня грамадзкага парадку.

«Помаранчовае рэвалюцыя» 2004—2005 гадоў ва Ўкраіне адбылася на нашых вачах. Акцэнт на сымболіку робіцца абодвума палітычнымі лягерамі. Апроч аранжавага колеру, у цэнтры ўвагі і рэальная садавіна — газэты прыносіць паведамленьні пра тое, як дзясяткі кіляграмаў апэльсінаў няадбразычліўчы ўжо былой апазыцыі выкідалі пад колы цяжкіх аўтамабіляў.

У падобных выпадках праз сымбаль, што мае ўласную каштоўнасьць, адбываецца самастойнае выяўленьне рэальнасьці, у сэнсе і значнасьці якой ён удзельнічае.

Алег Дзярновіч

АЛЕГ ДЗЯРНОВІЧ — гісторык, выдавец. Нарадзіўся ў 1966 г. у Менску. Супрацоўнік Інстытуту гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Рэдактар часопісаў «Athenaeum», «Шуфляда».

Закаханых разганялі бульдозэрамі

На Дзень Святаго Валянціна ў Менску «Малады фронт» раздаваў стужкі колераў зўрапейскага сьцяга ды паліў бэнгалскія агеньчыкі. Пэрформанс «Сэрца Эўропы» на Кастрычніцкай плошчы быў разгананы міліцыяй.

Спачатку ўдзень быў традыцыйны абход замежных (зўрапейскіх ды ЗША) пасольстваў зь віншаваньнямі ды прызнаньнямі ў любові да Эўропы. Канфлікт узнік толькі ў французскім пасольстве, дзе ахова не хацела прапусьціць маладафронтаўцаў. Скончылася ўсё ціхамірна: з французскім паслом сустрэліся, і сп.Шмялеўскі нават сам выйшаў прывесці сяброў «МФ». Не прынялі маладафронтаўцаў у польскім пасольстве: туды было немагчыма дагэ-лефанавацца.

На вечаровай акцыі сабралася некалькі дзясяткаў маладых людзей. Адзіным з «дарослых» палітыкаў на плошчы апынуўся Мікола Статкевіч, хоць запра-сьняне атрымалі ўсе кандыдаты ў прэзыдэнты. На рукавах і грудзях мільгацелі валожкавыя стужкі з жоўтымі зоркамі, на шыях — шалікі такога ж колера.

Ахвотна разбіралі стужкі тых, хто прайшоў па-катацца на вулічным катку, зладжаным на цэнтральнай плошчы сталіцы. Неўзабаве ў руках зьявіліся бэнгалскія агеньчыкі, з прынесенага магніта-фону загучаў гімн ЭЗ. Пашалункі былі палымымі, прамовы й віншаваньні — кароткімі. Міліцыянты папярэдзілі Статкевіча, што ён будзе несць адказ-насць за мітынг. Праўда, папярэджаньнем усё й абмежавалася. Праз паўгадзіны пасля пачатку ама-наўцы і сьнегаачышчальных машыны выціснулі моладзь з плошчы. Затрымліваць нікога не затры-малі. Толькі намесніка сустаршыні «МФ» Сержу-ка Лісічонка па дарозе дадому спрабаваў арышта-ваць невядомы ў цывільным, але хлопцы здолеў ад-чапіцца.

Аркадзь Шанскі

ХРОНІКА

У міграцыйнае ўпраўленьне КДБ 28 студзеня на гутарку быў выкліканы рэдактар недзяр-жаўнай крычаўскай газэты «Вольны горад», актывіст АГП **Сяргей Няроўны**.

Сябра Нацыянальнага камітэту АГП **Аляксандра Цынкевіча** 1 лютага выклікалі ў пра-куратуру Цэнтральнага раёну Менску для тлумач-нонькі наконт кастрычніцкай выбарчай кампаніі. Ягоную 7 рэгістрацыю акруговая камісія скасавала за чатыры дні да выбараў, на-лічўшы, што ва ўлётках кандыдата сьць аб-разы гонару й годнасьці прэзыдэнта краіны. Цынкевіч даваў паказаньні адмовіўся.

Гарадзеньку актывісту Партыі БНФ **Сяргею Мальчыку** забаронены выезд за мяжу: ён не заплаціў штраф у 70 базавых велічынь, за ўдзел ва ўшанаваньні памяці братаў Каліноў-скіх у Сьвіслачы. Пасяджэньне суду, дзе прыма-лася рашэньне пра абмежаваньне Мальчыка ў правах, праводзілася без ягонага ўдзелу.

Крычаўскага гарадзкага **філія БСДП (НГ)** атрымала 2 лютага другое папярэджаньне ад у-правы юстыцыі Магілёўскага аблвыканкаму з прычыны адсутнасьці юрыдычнага адрасу.

2 лютага ў Калінкавічах пачаўся судовы працэс супраць актывіста АГП **Людмілы Краснеськай**: падатковая інспэкцыя спра-буе спагнаць зь яе каля 3 млн падаходнага па-датку. Падаткавікі надлічылі ейшыя камуналь-ныя плацяжы, дадалі зьвесткі пра куплю валоп-ты за рэзны галь і налічылі даходы за 2003 г. у памеры 15 млн руб.

Адміністрацыйная камісія Кастрычніцкага раёну Віцебску 2 лютага разглядала справу актывіста АГП **Алены Залескай**, затрыманай 17 студзеня за распаўсюд газэты «Время». За-лескай задана зьявіцца на пасяджэньне праз два тыдні.

2 лютага ў Гомелі адміністрацыйная камісія аштрафавала **Констанціна Леунова і Вольту Сузько**, затрыманых 23 студзеня па абвіна-вачаньні ў распаўсюдзе ўлёткаў незарэгістра-ванай арганізацыі «Лімон», — кожнага на 2 б.в. (48 тыс. руб.). Маладыя людзі сьвярджаюць, што не распаўсюджвалі ўлёткаў, а самі ўзялі іх пачынаць.

3 лютага жодзінскаму актывісту АГП **Аляксандру Валчаніну** наведзілі, што ў дачы-ненні да яго заведзена распачата крыміналь-ная справа за паклён на спэцслужбы. Падста-вай стаў зварот Валянціна з просьбай даць па-літычны прытулак ва Украіне.

Кароспандэнту баранавіцкай недзяржаўнай

газэты «Іntex-press» **Аляксандру Чарненку** 3 лютага не дазволілі прысутнічаць падчас пры-ёму грамадзян першым намеснікам міністра ўнутраных спраў Аляксандрам Шчурком і на-ват размаўляць з наведнікамі, што прыйшлі на прыём.

У Гомелі 3 лютага пачаўся судовы працэс над актывісткай Свабоднага прафсаюзу пра-дпрымальнікаў, сябрай АГП **Тацянай Марчанкай**: рэгіянальны тэатр заняўся ды-насьціва спрабуе спагнаць зь яе 1 201 326 руб. як незаконна атрыманую ў 1996—1999 гадах дапамогу за беспрацоўя. Марчанка была заснавальніцай ТАА «Крыніца», хаця, як ад-значае, заробку там не атрымлівала.

Журналіста інтэрнэт-газэты «Пагоня» **Андрыя Пачобута** 4 лютага выклікалі на допыт у Ленінскі РАУС Горадні з нагоды артыкулаў пра канфлікт у Саюзе палкаў Беларусі.

Гомельскі офіс **БХК** 4 лютага быў узяты ў аблогу міліцыянтамі. Толькі празь дзве гадзі-ны аблогу зьніклі. У той самы дзень міліцыян-ты спрабавалі ўварвацца ў гомельскі офіс гра-мадзянскай ініцыятывы «Партнэрства».

4 лютага рэдакцыя гарадзеньскай недзяржаў-най газэты «**Біржа інфармацыі**» кіраўнігва Скідаўскай філіі Гарадзеньскага раённага спажывецкага таварыства адмовіла ў працігу дамовы на распаўсюд.

У кватэру **Сяргея Антончыка** 5 лютага ўварвалася амаўшчы і асобы ў цывільным: гаспадару кватэры, ягоную жонку Тамару й каля 20 грамадзкіх актывістаў затрымалі. На Антончыка склалі працякол за... арганізацыю несакрэчыванага сходу.

7 лютага ў Бабруйску падчас распаўсюду ўлёткаў у падтрымку М.Марылічкі затрыманы актывісты незарэгістраванай арганізацыі «Зубор» **Андрэй Бяляеў, Стас Комар і Віталь Юрчанка** — на іх склалі працякол паводле арт.143 КоАП (антысанітарыя).

8 лютага адміністрацыя Гарадзеньскага заво-ду аўтаагрэгатаў звольніла без узгаднення старшынню нэйвай арганізацыі прафсаюзу РЭП **Паўла Саўкіна**.

У Віцебску 5 лютага актывіст КХП-БНФ **Уладзімер Пленчанка** пасля спробы затры-маньня на несакрэчываным пьекце трапіў у кар-дыялягічны шпіталь. Другога ўдзельніка пік-ету **Барыса Хамайд** завезлі ў Чыгуначны райаддзел міліцыі, але неўзабаве адпусцілі.

ГА «**Бялініцкае краязнаўчае тавары-ства**» атрымала 8 лютага пільмовае папярэ-

джаньне ад управы юстыцыі Магілёўскага абл-выканкаму: да 1 сакавіка аб'яднаньне павінна вырашыць пытаньне зь юрыдычным адрасам.

З тапанімчнай камісіі Аршанскага гарвы-канкаму 8 лютага выключылі **Юрася Коці-ка (ГА «БАЖ»)** і **Алесь Шутава (МГА «Зьвяз»)**, сябрамі камісіі яны былі з 1995 г.

Лідэра ГА «**Гэрсітэктыва**» **Анатоль Шум-чанку** 9 лютага затрымалі ў офісе, зьявінава-іўшы ў ДТЗ. 10 лютага яго асудзілі на 10 сутак за арганізацыю несакрэчыванага шпэцыя: 5—9 лютага на рынку ў Ждановічах Шумчанка раздаваў незарэгістраваны бюлетэнь «**Камэр-сант**» з заклікам далучацца да папярэджальна-га страйку 10 лютага.

9 лютага ў адміністрацыйную камісію Чыгу-начнага раёну Гомелі было выкліканы дэпутат Рагачоўскага райсавету сябар АГП **Зьміцер Шкуцькоў**, 4 лютага міліцыянты спынілі так-соўку, у якой ён ехаў, правялі ператрус, знайшлі ўлёткі незарэгістраванай грамадзянскай ініцыятывы «Партнэрства» і склалі працякол пра неза-конны выроб друкаванай прадукцыі. На пася-дзённы камісіі дэпутату наведзілі, што праця-кол быў накіраваны ў Рагачоў, дзе ён жыве.

Пашпартна-візавая служба Шклова 9 люта-га адмовілася афармляць дазвол на выезд за мяжу рэдактару недзяржаўнай газэты «Шклоў-скія навіны» **Аляксандру Шчарбаку**. Падат-ковая інспэкцыя спатягане грошы за 1996 г., калі Шчарбак працаваў выканаўчым дырэктар-ам у прыватнай фірме: фірма засталася віна-ватая боджыту 8 тыс. руб.

9 лютага Мінюст падаў у Вярхоўны Суд па-зоў пра ліквідацыю ГА «**Беларускі жаночы рух «Адраджэньне Айчыны»**: арганізацыю вінаваціў у парушэньні правілаў вядзеньня справаводства, а таксама ў неадпаведнасьці зместу некаторых дакумэнтаў рэчаіснасьці.

У Гарадзеньскім абласным гаспадарчым су-дзе 9 лютага пачаўся разгляд справы пра выся-леньне гарадзкой і абласной радаў **ГА БНФ «Адраджэньне»**. Пасяджэньне прыпынена да 21 лютага: суд збірае дадатковыя матэрыялы па справе.

У пракуратуру 10 лютага выклікалі лідэра леньскіх прадпрымальнікаў, сябра ГА «Гэрсі-тэктыва» **Алега Тычыну** для даваньня тлумач-неньняў.

Актывіста «Зубра» **Андрэй Баранава і Паўла Юхневіча** 10 лютага затрымалі каля праходнай Менскага трактарнага заводу пад-час распаўсюджваньня «Свабоднай газэты»,

прысьвечанай беларускім палітычным дзе-яньням.

10 лютага ў Барысаве міліцыянты дапыталі сябра Савету грамадзянскай ініцыятывы «Сва-бодная Беларусь» **Зьмітра Бародку** ў яго дома ў зьвязку з ягоным удзелам у пасьярэфэрэн-дзюмных вулічных акцыях у Менску.

Судовая калегія па грамадзянскіх справах Менгарсуду 10 лютага пакінула ў сіле прысуд, згодна зь якім газэта «**Прэсбол**» мае выпла-ціць штраф за абразу гонару й годнасьці міністра фінансаў, старшын Беларускай аса-цыяцыі гімнастыкі **Мікалаю Корбуту** — 30 млн руб. з выдаўца **УП «Прэсбол Плюс»** і 10 млн руб. з галоўнага рэдактара **Уладзімера Беражкова**.

Вярхоўны Суд 11 лютага адхіліў скаргу РГА «**НІСЭПД**» на афіцыйнае папярэджаньне Мінюсту за адмову падаць анкету літвенскага саўзьяччывага апытаньня 2004 г.: паводле за-кону, Мінюст мае правяраць усе дакумэнты, якія тычацца статытнай дзейнасьці арганізацыі. НІСЭПД сьвярджае, што зьнішчае ўсе анке-ты апытаных пасьяля падвядзеньня выпікаў.

Цэнтральна-беларускае аддзяленьне са-вядомых прадпрымальнікаў у Віцебску на-зіральніка ад ПБНФ **Вадзіма Саранчукова** на дзённы акруговаў камісіі, якая зьмяніла межы акругі №52 у Горадні.

Актывісту АГП юрысконсульта **Леаніду Су-даленку** кіраўніцтва гомельскага АТ «**Локан**» 11 лютага прапанавала звольніцца, хаця прэ-тэнзій да ягонай працы няма.

У Сьветлагорску 11 лютага затрыманы на-месьнік кіраўніцтва РГА «Гэрсітэктыва» **Ана-толь Зьмітровіч**. У яго канфіскавалі 75 хэра-копій старонкі нумару газэты «**Народная воля**» з артыкуламі пра страйкі прадпрымальнікаў.

Каардынатар незалежнага назіраньня па пар-лямэнткім выбарах і рэфэрэндумам **Мікалай Астроўскі** атрымаў штраф у 20 б.в. за дзей-насць ад імя незарэгістраванай арганізацыі.

Юрыдычнай службе прафсаюзу РЭП 11 лю-тага ўдалося аднавіць па працы на ААТ «Рытм» у Рочыні актывістаў прафсаюзу **Ірыну Паплаўную і Сьвятлану Усханову**, звольненых з парушэньнем заканадаўства.

Ва ўласнай кватэры ў Горадні 14 лютага міліцыянты затрымалі генэрала **Валер'я Фра-лова**, зьвезлі ў пастарнак, а потым у суд Ле-нінскага раёну, дзе яго асудзілі на 300 б.в. (7 млн 200 тыс.), абвінаваціўшы ў арганізацыі га-радзеньскага мітыngu прадпрымальнікаў 10 лю-тага.

Мапа

Кібуц наш Гіват-Ольга, кібуц беспрэспэкт... бесрэспэкт... беспраспэкт... бескарпэкт... бяз-посьпэх... тыўны, іншымі словамі, няма тут чаго рабіць маладому пакаленьню.

«У кібуцы працаваць ніхто ня хоча. На апельсінавых плянтацыях завіхаюцца адно залатазубыя румыны і смуглявыя філіпіны. Каму ж прымна выйсці з кібуцнага басэйну ды зьвестрыць пах конскіх фэкаліяў? Тут дзіч і пустка. Вось усе і паўцякалі ў Тэль-Авіў. Там цывілізацыя. Эўропа, мала не. Так, пан Пілсудзкі меў рацыю».

Гэта была цытата. Цытата належыць старому Хаіму, удалельніку кібуцнага шапіку, бізнэсоўцу. Яму 96 год. Хаім прадае цягарэты і шакаляды. Ён пачынаў свой гандаль вельмі даўно ў Польшчы, але прыйшоў вусаты пан з Захаду і ня даў Хаіму і іншым габрэйям спакойна прадаваць шакаляды. Менавіта тады Хаім пераехаў у кібуц. Пан Пілсудзкі — яго герой.

«Таварыш Ленін такога паскудзтва ніколі б не дазволіў! Зьленаваліся дазваньня. Усе ўцякаюць у горад. А трэба ж на зямлі працаваць. Бардак тут у нас у Ізраілі! Такую краіну развальваюць! Пралетарыі ўсіх краін, будзьце ж вы людзьмі!»

Гэта таксама цытата. Яна належыць старої Цыпі, заснавальніцы нашага кібуцу, камуністыцы. Ёй 101 год. Жыцьцяпіс Цыпі просты — яна будавала кібуцы. Сьпяраўша ў Расеі. Потым, калі на замену таварышу Леніну прыйшоў нейкі ўсходні таварыш з вусамі і ня даў дабудавань Цыпі праўдзівы камунізм, тая паехала засноўваць кібуцы ў Ізраілі. Яе герой — таварыш Ленін. Старая Цыпі кажа многа цытатаў. Таму дазволю сябе падаць яшчэ адну:

«Калі б нашай краінай кіравалі былі дырэктары кібуцаў, а не былі генэралы, у ёй было б значна больш парадку».

Амін. Амін. Цыпі.

Хаім ды Цыпі непрыязна ставяцца адно да аднаго, таму баяцца большасьць часу разам. Непрыязнасьць вынікае з сутыкнення нафта ўжо адрозных мэнтальнасьцяў. Цыля з Расеі, з Касьцюковічаў. А стары Хаім з Пружанай (Польшча). Ёсьць такія эўрапейскія краіны ў Эўропе. Хаім і Цыпі шмат распаўдаюць мне пра Эўропу, пра гарады свайго дзяіштва. Вось Пружаны — вялікі мэтраполіс, значна большы і прыгажэйшы за Варшаву. А ў Касьцюковічы таварыш Ленін нават хацеў перанесці сталіцу зь Петраграду. Але замест таго каб паехаць зь Петраграду ў Касьцюковічы на практы, таварыш Ленін наказаў машыністу: «Мы паедзем іншым пуцём, каб абдурыць царскіх жандараў», — і той завёз таварыша Леніна ў расейскую глыбінку,

Дранікі — гэта такія катлеты, пры гатаваньні якіх не было забіта ніводнай жывёлы. Бо не змаглі дагнаць кароў.

.....

у Маскву. Ужо з Масквы да Касьцюковічаў не хапіла вугольля на топку, таму вырашана было застацца і пакінуць сталіцу ў Маскве.

Як да мяне, дык я люблю свой кібуц, і Хаіма з Цыпі я люблю. І нідзе я ўцякаць не зьбіраюся. Тут такая прырода, да таго ж падключыцца да Інтэрнэту можна цяпер і ў нашым кібуцы. Нашто ж тады ў горад? Аднак я заўважаю са смуткам, што моладзь усё адно не застаецца ў кібуцах. Чаму такая беспрасьвецца? Як жа ж было б добра, каб нашы хлопцы і дзяўчаты не зьяжджалі ў Тэль-Авіў ці куды далей! О, як бы я хацеў нарадзіцца ў такім краі, дзе б моладзь зусім-зусім не жадала — як яна жадае ў нас — сабе такога жыцьця, у якім адным і адзіным напамінам пра той край стане графа «месца народжаньня» ў іншаземным пашпарце. Ды дзе яна, тая абяцаная зямля?..

Усё пачалося як заўжды, з дранікаў. А вы мае блізкаўсходнія! Вы ня ведаеце, што такое дранікі? Дранікі — гэта такія катлеты, пры гатаваньні якіх не было забіта ніводнай жывёлы.

«Бо не змаглі дагнаць кароў», — кажа Хаім.

Цытата зь легенды пра вынаходзтва дранікаў, распаведзеная Хаімам П.:

«Адночы пан Пілсудзкі, перабываючы ў Пружанах, захацеў есьці і гжэчна так зароў: «Катлетаў хачу, хачу катлетаў!» Яго чулі каровы і ўсе паўцякалі ў варшаўскі запарк. Бегам марш, абыві на ў фарш, як той казаў. Зірнуў пан Пілсудзкі сюды. Зірнуў туды. Няма кароў. А катлет хочацца. І мусяў ён тады перакруціць на фарш тое, што было пад на рукой. А пад рукой, як і пад нагой, у Пружанах толькі бульба. Навінка спадабалася. Яе пан Пілсудзкі назваў дранікамі, бо, доўга і дарэмна клікаючы кароў, падраў сабе ўсё горла».

У іх там, у Эўропе, дранікі — гэта такая нацыянальная трава, ледзь не нацыянальная справа. У сэнсе «страва».

АРЛЕМ/ЛРБА

Дык вось, у той дзень паміж Хаімам і Цыпі ўсчалася адвечная спрэчка-дзіяльба: чые дранікі — касцюковіцкія або пружанскія — найлепшыя ў сьвеце. Яна заўжды пачынаецца гэтак — цьгую:

«Памятаю, недзе ў 1920 годзе таварыш Ленін прыхаў з Масквы ў Касьцюковічы па-простама, па-рабочама ў лімузіне і кажа мне: «Цыпіле! Ну й дзе вышы найлепшыя ў сьвеце дранікі? Мой страўнік ад Смаленску пье «Інтэрнацыянал!»»

«Пан Пілсудзкі такіх недарэчных выкрутасаў зь самаходамі ніколі не рабіў. Ён цудоўна ведаў, дзе знаходзіцца найлепшыя ў сьвеце дранікі, і таму проста загадаў пасаць спэцыялістам аэраплія з Варшавы ў Пружаны. Прывязуць яму адтуль элігантную валізу дранікаў і пададуць на вытанчанай парцэляне. Ён той дранік далікатна ў рот, выштал-

«bulba», «tabe», «chaho», «hren», «durac» і «kabtyzdohhalera» не зьяўляюцца спрадвечна ідыскімі, а зьяўляюцца халера іх ведае чымі спрадвечнымі словамі, бо нічога не разумела».

Але гэтым разам я не хацеў пераходу на падвышаныя тоны. Бо ўсё магло скончыцца вальдансам і амбудолам.

У сэнсе «валідолам і амбулансам».

— Баба Цыпі, дзед Хаім! Ня сварцеся! Давайце я пагляджу ў Інтэрнэце, дзе найлепшыя ў сьвеце дранікі. Інтэрнэт ведае ўсё.

Набіраю ў акецы пашукавіка словы «Касьцюковіч» і «Пружаны». Заходжу ў першы-лепшы сайт. Гэта палітычная мапа неадамай мяне краіны. Напісана лацінскімі літарамі: «Republic of Belarus», — і год пазначаны — 2004. Брама вялікае таямніцы прыадчынілася перада мной.

што на мапе была выяўлена магутная дзяржава часоў Траянскай вайны, дзе такія мэтраполісы, як Касьцюковічы і Пружаны, былі адносна маленькімі гарадамі, а трохі меншыя за іх Варшава і Масква дык зусім не пазначаліся дзеля свайго нязначнасьці. На мапе паміж Касьцюковічамі і Пружанамаі зусім няма кардонаў, а ёсьць дагтуль мне невядомы горад Менск. Стуль вынікае, што паміж Расеяй ды Польшчай не было аніякіх межаў. То бок тады гэта была адзіная краіна. Знакам тым, людзі не марнаваліся на войны, высвятляючы, чые дранікі лепшыя. А ўсе высокі ішлі на абарону супольнай дзяржавы. Такім чынам, левыя вусатыя дзядзькі з Захаду і з Усходу абміналі такую фартэцыю-краіну за мілі. Таму ніхто не перашкаджаў там, амаль чатыры тысячы год назад, квітнець калектывнай гаспадарцы і гандлю шакалядамі. Моладзь не ўцякала у горад, ды і ў горадзе хапала сваіх, бо Менск, што пазначаны на мапе у колькі разоў большым за Пружаны і Касьцюковічы, быў каліасальнай сталіцаю цывілізацыі.

Так, спадарства, на мапе перада мною ва ўсёй свайго велічы расьсьціталася найбуйнейшая дранікава-кібуцная імперыя ў гісторыі чалавецтва, Рэспубліка Беларусь. Страчаны рай чалавецтва і мая гістарычная радзіма. Куточак шчасьця, хай сабе даўным-даўно мінулы, але адгэтуль ня менш мілы майму сэрцу. О, як бы я хацеў хоць на хвілінку апінуцца ў той краіне-мрой!

...Шчасьлівы, засьняю. Сьніцца антычны Менск, зь яго калёнамі і вісячымі садамі. Зь яго Александрыйскай бібліятэкай ды шматлікімі арэямі для галоўнай алімпійскай гульні. Па цэнтральным праспэце ў бялючкіх туніках ідуць таварыш Ленін і пан Пілсудзкі. «Чаго табе, дурань? Бульбы? Хрэн табе! Каб ты здох, халера!» — прыязна кажа таварыш Ленін пану Пілсудзкаму па-лашнскаму.

Павал Касьцюкевіч

Таварыш Ленін такога паскудзтва ніколі б не дазволіў! Зьленаваліся дазваньня. Усе ўцякаюць у горад. А трэба ж на зямлі працаваць. Бардак тут у нас у Ізраілі! Такую краіну развальваюць! Пралетарыі ўсіх краін, будзьце ж вы людзьмі!

.....

цона перацісьне зубкамі і скажа: «Пекна!»

На гэтым этапе цытаты рэзка сканчаюцца, бо Хаім і Цыпі бяруцца ўзагрудкі ды пераходзіць на падвышаныя тоны аднаго з дыялектаў мовы ідыш, разумела дык толькі вузкама колу навукоўцаў з Тэль-Авіў.

Цытата з заключэньня тэль-авіўскай філіялічнай навуковай групы па вывучэньні гаворак мовы ідыш:

«У маўленьні жыхароў кібуцы Гіват-Ольга Хаіма П. і Цыпі Р., адзіных носьбітаў своеаблівага дыялекту мовы ідыш у гэтым паселішчы, зусім ня выяўлена ідыскіх элемэнтаў, за выняткам аднаго — уласна слова «ідыш». Найчасей ўжываньня, як на думку саміх носьбітаў, ідыскія словы

— Які ў нас цяпер год? — усхвалявана пытаюся ў Хаіма.

— 5765 ад стварэньня сьвету, дваццаць першы дзень месяца Хешван, хутка Ханука, — адказвае Хаім, адпусканчы Цыпіну сукенку і дастанчы валідол з кішэнкі.

Я хоць пішу непісьменна, але лічу пры дапамозе кампютарнай праграмы-калькюлятара выдатна. 5765 мінус 2004... Знакам тым, мапе 3761 год. І тут мяне як перуном смальнула. Бо гісторыю я ведаю нават лепш за матэматыку. 3761 год таму — гэта ж час Алімпійскай імперыі і Рымскіх гульніў! Пакрысе, зь легічных выснаваньняў, пачала вымалявацца ўся праўда пра гэтую загадкавую краіну. Сумневаў не было: усё выразна сьведчыла,

Што чытае Гішпанія

У Гішпаніі — вялікі юбілей. Сёлета спаўняецца роўна 400 год з часу выдання першай часткі «Дон Кіхота» — кнігі фундаментальнай для гішпанскай літаратуры і гішпанскасці ўвогуле. Як выглядае літаратурная панарама Сэрвантэсавай айчыны празь некалькі стагоддзяў? Што пішуць Сэрвантэсавы наступнікі?

Яшчэ некалькі год таму ў кнігарнях цэнтральнаеўрапейскіх краінаў марна было шукаць навін з-за Пірэнеяў — апроч клясыкаў лацінаамерыканскага буму цікаўны чытач не знайшоў бы практычна нічога. Раптам зь нябыту вышліў Артура Пэрэс-Рэвэртэ і пераканаў выдаўцоў у тым, што гішпанскія аўтары могуць прадацца. Потым з’явіўся Мануэль Васкес Мантальбан, а за ім — Эдуарда Мэндоза, Джозэ Карляс Самоза, Кука Канальс і яшчэ шэраг іншых.

Адно што наша знаёмства з гішпанскай літаратурай застаецца досыць аднамерным. Усе гэта бэст-ці, прынамсі, гудселеры, на добрых літаратурным узроўні, часам нават «канверсныя шэдэўры», але заўсёды лёгкія, займальныя і прыемныя. А што з літаратурай больш амбітнай? Ці трапляюцца пасярод гэтага багацця сапраўды выдатныя творы — як некалі «Дон Кіхот» сьрод папулярных раманаў пра бледных рыцараў?

Апошняя дзесяцігодзьдзе мінулага стагоддзя ў Гішпаніі — празьряд браджэння па нешчаканых 1980-х, калі літаратура ачухвалася пасля падзеянаго рэжыму Франка і па-ранейшаму адчувала лацінаамерыканскае дамінаванне.

— Ёсць мноства новых прозьвішчаў, — гаворыць Фэрнанд Валес Гузман, вядомы гішпанскі крытык. — А таксама два пьсьменьнікі, якія апошнімі сваімі кнігамі прылічылі сябе да канону. — Хаўер Марыяс і Энрыка Вілья-Матас.

Жыццё — фікцыя, фікцыя — жыццё

Непрыхільнікі сьцьвярджаюць, што Марыяс — нахабнік, у якога ня ўсе кліпкі ў парадку і які лічыць сябе найлепшым гішпанскім пьсьменьнікам. Але справа ў тым, што, відаць, ён і ёсць найлепшы. На польскай мове выдадзены чатыры яго кнігі — «Сэрца такое бе-

лае», «Заўтра, у час бітвы, думай пра мяне», «Усе душы» і «Сэнтыментальныя мужчына», — і, нягледзячы на гэта, пьсьменьнік застаецца ў нас малавядомым.

Сюжэты Марыяса маюць сэнасацыйны характар і моцны пачатак. «Сэрца такое белае» пачынаецца сцэнай самазбойства маладой дзяўчыны, а апошнія старонкі трымаюць у напружанні, нібы найлепшы дэтэктыў. Адно што Марыяс спусе свае раманы нязвыклым спосабам, і ня меншае значэнне за сюжэт мае тое, як ён апавядаецца.

Апошні на цяперашні момант раман Марыяса — гэта «Твой твар заўтра», які мае выйсьці ў двух тамах. Яго галоўнага героя, ад імя якога вядзецца апавед, наймаюць брытанскія спецслужбы, якія даручаюць яму назіраньне за пэўнымі асобамі. На апавед «у цяперашнім часе» накладзецца другі плян — лёс бацькі галоўнага героя падчас гішпанскай грамадзянскай вайны. Марыяс зьвяртаецца да сваіх улюблёных тэм — цяжару мінулага, здрады і цёмных закуткаў душы.

Адзін з крытыкаў сказаў, што Марыясаў апавядальнік ня толькі ведае пра ўсё, але і ведае пра ўсё ўсім магчымым спосабамі. Несамавітае напружаньне дэталю і сутыкненне процілеглых варыянтаў разьвіцця падзей надаюць гэтай прозе спецыфічны рытм. Гэта кнігі, што тонуць у залеве слоў, якія, аднак, бяруць у палон сваёй прыгажосцю. Марыяс сьцьвярджае, што ніколі ня правіць аднойчы напісанага тэксту. Калі выявіцца, што ён сам сабе ў нечым прырочыць, то пад канец рамана піша нешта іншае, чым у пачатку, — што зробіш, у жыцці таксама нельга выправіць падзей, якія здарыліся.

У аснове сваёй падобная, але на практыцы зусім іншая проза Энрыка Вілья-Матаса. Барэлёнцэц (нар. 1948) таксама ня супраць пагуляюцца

з умоўнасцямі. Пра сябе любіць апавядаць анекдоты, якія жыва нагадваюць фрагмэнты ягоных кніг. Праца пьсьменьніка зацікавіла яго, калі ён глядзеў фільм з удзелам Марчэла Мастраяні. «Я хацеў быць вольны і не хадзіць шпаторанцы ў кантору. Апроч таго, мне спадабалася кіношная жонка Мастраяні, Жанна Маро», — тлумачыць ён. Кар’еру сваю Вілья-Матас распачаў гучным раманам «Асьвечаны збойца», які нарадзіўся з праблемы, абмяркоўванай раней Мігелем дэ Унамана: як напісаць кнігу, чытаньне якой прыводзіла б да сьмерці. Потым з’явілася «Кароткія гісторыя пераноснай літаратуры». Гэты раман пераканаў крытыкаў у выключным таленце аўтара.

З часу свайго дэбюту ў 1977 г. Вілья-Матас публікуецца рэгулярна — апошнімі былі рэчы «Парыж ніколі не канчаецца» (2003) ды «Баргітбі і кампанія», якія з’яўляюцца справай нечаканых зьнікненьняў вядомых пьсьменьнікаў, — і нітрохі ня траціць тэму. Радрыга Фрэсан, пьсьменьнік з Буэнас-Айрэсу, называе яго «самым аргентынскім з гішпанцаў», параўноўваючы яго творы з халоднымі мэтафізычнымі забаўкамі Борхеса.

Прасьцей, карацей і сьвоечасова

А маладыя галасы? Ды хоць бы Бэлен Гопэгу. Яе дробная кніжка — «Маштаб мапаў» (1993). Найноўшыя — «Рэчаіснасьці» і «Занавёва паветра». Гопэгу вяртаецца да прастаты ў апаведзе, адмаўляецца ад фармальнасьці экстравагантнасьці на карысьць прадуманай, але нумдрагелістай канструкцыі. У яе інтымнай прозе відэць неахота да вялікіх слоў, літаратарскіх плэтак і беспадстаўнай віртуознасьці стылю.

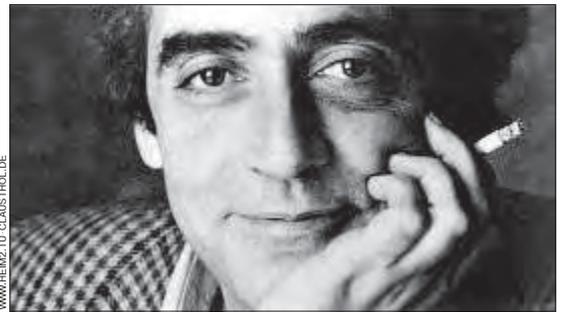
У сваю чаргу, выдадзены ў 2003 г. раман Хаўера Салінаса «Кніга Э» можна чытаць як адказ на палітычны зьмены ў Эўрапейскім Зьвязе. Э. выпраўляецца ў падарожжа па кантынэнце, каб даведацца, хто ягоны бацька. Яму ўяўляюцца роз-

У інтымнай прозе Бэлен Гопэгу відэць неахота да вялікіх слоў, літаратарскіх плэтак і беспадстаўнай віртуознасьці стылю.

Непрыхільнікі сьцьвярджаюць, што Марыяс — нахабнік, у якога ня ўсе кліпкі ў парадку і які лічыць сябе найлепшым гішпанскім пьсьменьнікам. Але справа ў тым, што, відаць, ён і ёсць найлепшы.

Міліяс стварыў жанр пад назвай «articulo», ці «артапавяданьне» — нешта сярэдняе паміж газэтным артыкулам і літаратурным творам.

стварэнні паэтычнага клімату. Выходзіць парадаксальна рэч — апавяданьні, якія не дазваляюць сябе чытаць хутка.

На экспэримэнты з кароткімі формамі наважыўся і вэтэран Хуан Хасэ Міліяс, злучаючы псыхалогічную пранікнёнасьць з цалкам несамавітымі матывамі. Міліяс стварыў жанр пад назвай «articulo», ці «артапавяданьне» — нешта сярэдняе паміж газэтным артыкулам і літаратурным творам. Гэтыя тэксты час ад часу зьяўляюцца ў пэрыядычным друку, а цяпер яшчэ і сабраны і кнігу. Міліяс падмае ў іх сапраўды выключна публіцыстычныя тэмы, але робіць гэта празь сюжэт — фантастычны, іранічны, насычаны гумарам.

Па-за мэтраполіай

Адасабленьне гішпанскай літаратуры ад ібрааамэрыканскай — агрэацыя досыць штучная, паколькі выдавецкі кровазварот ахоплівае абодва бакі акіяну. Вялікі выдавецкія групы, што ахопліваюць увесь гішпанамоўны сьвет, маюць свае цэнтры ў Мадрыдзе ці Барэлёне. Большасьць літаратурных узнагарод за вядомай іх багацьцем Гішпаніі трапляе да пьсьменьнікаў з абодвух бакоў Атлянтыкі. Леташнюю прэмію Геральд, якую з часу яе заснаваньня адзначаюць «будучыя клясыкаў», атрымаў Алян Паўльс, аргентынец, за «Мінуўшчыну» — даволі вялікі раман пра нешчаслівае каханьне. Адным з найтучнейшых раманаў апошніх месяцаў аказаўся твор іншага аргентынца, згадванага ўжо Радрыга Фрэсана, — «Два ры Кенсінгтона». Гэта варыяцыя на тэму біяграфіі Дж.М.Бары, аўтара «Пітэра Пэна». Фрэсан уяўляе ў яе лёс выдуманнага аўтара звышпапулярнага кніжнага сэрыялу для дзяцей (выразная аллюзія на фэномэн «Гары Потэра»), выхаванага ў часы росквіту гіп, і стварае на гэтай аснове трактат аб нежаданьні сталець. Таксама меў папулярнасьць у Гішпаніі памерлы год таму чыліец Рабэрта Балана. Тутул найвыдатнейшага з «новых» лацінаамерыканскіх пьсьменьнікаў

прывеслі яму творы «Дзікія дэтэктывы» і «Далёкая зорка».

Іншыя мовы Гішпаніі

Гішпанія, аднак, гэта ня толькі гішпанская мова. Іншыя мовы Ібэрыйскага паўвостраву маюць абмежаваны абсяг пашырэння, але пакаталенску, па-галісійску і па-баску актыўна пішуць, і літаратуры на гэтых мовах, прынамсі, не зьяўляюцца маргінальнымі. Прызнаньне ва ўсёй краіне здабылі, напрыклад, Бэрнарда Атчэга, баск паводле паходжаньня, аўтар зборніка «Obaba-koak», ці галісіец Мануэль Рывас, аўтар «Алоўка старая».

Асабліва прывілеяваную пазыцыю займае Каталенія — з прычыны багатага традыцый і вялікіх выдавецкіх магутнасьцяў, сканцэнтраваных у Барэлёне. Апошнім часам найцікавейшая сытуацыя ў паэзіі. Анталёгія «Нястрымныя» прадстаўляе новае пакаленьне паэтаў, у тым ліку Сэбастыя Альзамора, Мэльсіён

Аргентынец Алян Паўльс атрымаў прэмію «Геральд», якую адзначаюць «будучыя клясыкаў».

Матэў і Гектара Бафіла. Іх не аб’ядноўваюць ніякія маніфэсты, але анталёгія выклікала багата пазалітаратурных дыскусій». Апрача гэтага — новы раман Гаўмэ Кабрэ «Галасы з Памана». Кабрэ, майстар формы, гэтым разам апісаў вынікі грамадзянскай вайны ў невялікай мясцовасьці, дзе раны загойваюцца павольна.

У знакамітым шостым разьдзеле першага тому «Дон Кіхота» парафіяльны сьвятар і цырульнік чыняць строгі суд над кнігамі зь бібліятэкі звар’яцелага шляхціца зь Ляманчу. Частку яны знішчаюць, пакінуўшы толькі тая, якія ім падаліся каштоўнымі. Сёньня такі суд заняў бы значна больш часу, а ацалела б куды болей...

СП; паводле gazeta.pl

Мануэль Рывас, які піша па-галісійску, здабыў прызнаньне ва ўсёй краіне.

УСЕВАЛАД
ГАРАЧКАМаналёг
Атлянта

Я Атлянт,
І таму —
Я трымаю.
І ня важна што:
Дах,
Нейкую справу,
Малітву...
Паверце,
Нялёгка трымаць.
І няпраўда,
Што я — каменны.
Гэта скажа вам
Кожны з Атлянтаў.
І паверце,
Кожнай вясною,
Пераклаўшы цяжар
на іншых,
Мне хочацца сесці
На лаўку
Ля дому,
У чаканні,
Што ля муру
Распусыцца ружавы куст.
Але ведаю:
Распусыцца ружы
І стане так добра...
І абрынецца...
Не, ня дах —
Мой сусвет,
Маё неба.
Таму — я трымаю.
І покуль трымаю —
Я жывы,
Я каменны,
Я вечны...

УСЕВАЛАД ГАРАЧКА (нар. 1968) — інжынер-тэхноляг, працуе на заводзе «Інтэграл» у Менску. Жыве ў Фаніпалі. Паэт. Аўтар «НН» і «Arche». Выдаў зборнік паэзіі «Пралетарскія песні» (2004).

У гэтай паўнаце,
Дзе твар да твару,
Перад святлом,
Што льецца цераз край.

***

Збудаваў я помнік
Ледзяным героям,
Што загінулі ад льду.

Прышла вясна
І ўсё расціла.

Але памяць мая аб іх —
Не растане.

***

Покуль
Я б'юся з вамі
Кардоннымі дзідамі
І плястыкавымі мячамі.

Покуль
Мы гаворым
Папярковымі словамі
Пра сумленне і гонар.

Нехта перамагае мяне,
Некага — я змагаю...

А потым мы возьмем у рукі
Сапраўдныя дзіды.

Стануць цвёрдымі вашы
слова
І вартымі веры.

Потым...
Але ад пачатку
У кішні маёй —
Пісталет.

***

З нагоды фатаздымку
адной паэты

Дзяўчына
Зь яблык спакусы
На плячы
Нагадвае
Штурхальніцу ядра.
Каго яна жадае
«Замачыць»,
Нявіннаю ахвяраю
Абраць?

А можа, гэта
Памідор гнілы
Ці яйка тухлае
Яна ўзяла,
Каб так адкрыта вось,
Не з-пад палы,
Шпурнуць у ворага
Замест кала?

«Клубніцы»,
Памідор
Або віно
Для вершу добрыя,
Але, на жаль, — ня кроў.
А хто пісаў крывей —
Ужо даўно
Пасе ў глухім Гарошкаве
Кароў.

Ноч

Таёмнае святло,
Нібы душа
Яго ўвесь дзень
збірала,
А цяпер —
Раздорвае.
Нібы яна,

Душа, —
Агонь,
А я —
Людзкое кола.
Тварам да святла,
Сьпіной — да цемры.
Вечна,
Нерухома
Сядзець бы так

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

АЛЯКСАНДАР ВОРВУЛЬ

Слоўнік скептыка

Опера — месца, дзе герой, атрымаўшы ўдар кінжалам у спіну, пачынае сьпяваць замест таго, каб памерці.

Ордэн — знак заслугі перад тым, хто ўзнагароджвае ардэнамі.

Пагадненне джэнтэльмскае — пагадненне, на якое не пагодзіцца ніводзін джэнтэльман.

Падарожжа вясельнае — час ад «я хачу» да «ты павінен».

Падзеньне — адзіны сродак вылечыць боязь вышын.

Падлетак — дзіця, якому мець сваіх не рэкамендуецца.

Падлюка — чалавек, якому дазволена больш за іншых — з тае прычыны, што ён горшы за іншых.

Падручнік па гісторыі — падручнік па філзафіі ў прыклад.

Падручнік па філзафіі — інструкцыя па эксплуатацыі чалавека.

Пазька — сродак паляпшэння памяці пазыкадаўцы.
Паліцыя — інструмент прымірэння грамадзкіх свабод з ладам у грамадстве.

Паліцыя конная — гэта калі адна галава добра, а дзьве — лепей.

Палаваньне — забойства з

асалодай.

Памылка — рапэньне, вернае пры іншых умовах.

Паніка — падзеі, якія адбываюцца пасля першага закліку да спакою.

Папрашайніцтва — гэта калі просіць хлеба, каб даесці соль.

Парада — тое, што мы просім, калі ўжо ведаем адказ, але ён нам не падабаецца.

Парасон — рэч, якую трэба ўзяць з сабой, каб не пайшоў дождж.

Парашут — тавар, на якасьць якога іпшэ не было скаргаў.

Патрыёт — чалавек, які любіць сваю краіну, але яе грамадзян цяпер не можа.

Пацук — істота, якая ведае больш за капітана.

Перакур — магчымасьць забіць у сабе каня.

Перамены — адзіная сталая рэч у жыцці.

Піва безалькагольнае — першы крок да гумавай жанчыны.

Пісьменны — чалавек, які можа жаніцца па аб'яве.

Піцьцё за здароўе — вайна за мір.

Пілётка — кошт гасцін-

насьці.

Плюс — закрэслены мінус.
Плягіят — гэта калі ў іншага нешта бяруць і пагаршаюць.

Подласць — атрыманьне выгоды ад уладнай подласці.

Помнік — напамін пра памылкі мінулага.

Посьпех — гэта калі ты разумеш, што хочаш рабіць, і знаходзіш таго, хто гатовы плаціць за гэта.

Праграміст — чалавек, які зганяе муху з манітора курсора.

Прагрэс — замена адных катастроф іншымі.

Прафэсінал — чалавек, да якога прыходзіш з адной праблемай, а сыходзіш з іншай.

Прапа цікавая — прапа, на якой бачыш цікавыя сны.

Праправаць — гэта значыць адначасова зарабляць грошы і ня мець часу іх патраціць.

Працаўладкаваньне — працэс, які тым прасцейшы, чым цяжэйшая праца.

Профі — дылтант, які ведае, дзе зробіць памылку.

Прусія — армія, у якой была свая краіна.

Прыгажосць — тое, што ўратае сьвет ад інтэлекту.

Прыгажуня — дзяўчына, якая зьяўляецца на пляжы ў

апошні дзень адпачынку.

Прыцёл — пункт гледжаньня снайпера на пэўныя бакі чалавечкага жыцця.

Пэўданім — слова, часам неабходнае для таго, каб назваць чалавеча яго сапраўдным імем.

Псыхіятар — чалавек, які ніколі ня будзе беспрацоўным.

Псыхіятрыя — адзіны від бізнэсу, у якім кліент заўжды ня мае рацыі.

Публіцыстыка — пераўтварэньне жыцьцёвага досведу ў грошы.

Пульта дыстанцыйнага кіраваньня — сымбаль сямейнай улады.

Пунктуальнасьць — уменне ўгадаць, на колькі спозьніцца іншы.

Пыха — непераадольнае імкненьне абляяць ворагаў пры жыцці і сяброў — пасля сьмерці.

Пэсьміст — чалавек, які з двух зол выбірае абодва.

Понсіанэр — чалавек, якому плаціць толькі за тое, каб ён не працаваў.

Піяны — чалавек, які выціў меней, чым хацеў, але болей, чым мог.

Пячонка — злосны разбуральнік алькаголю.

АДАМ
ГЛЭБУС

Сучасьнікі

2004. Кася і ружы

Хадзіў на канцэрт Касі. Пяць гадоў ёй забаранілі выступаць. Бог ты мой, як яны — прарасейскія халуі — бяцця беларускага слова, нашай песні. Яны не дазваляюць нам выступаць па радыё і тэлебачанні, яны публічна зьневажаюць нашу культуру і мову. А мы? Чакаем, сьціснутыя да болю, чакаем, бо верым у сваю праўду. Які безнадзейна доўгі час для чалавека — пяць гадоў! Больш за пяць гадоў чакаў Алякс Разанаў выхаду свайго паэтычнага зборніка «Плях-360», больш за пяць гадоў мой тата чакаў сваёй кнігі найлепшых апавяданьняў «Дзікі голуб» — яны дачакаліся, яны перамаглі. Дачакалася й Кася і зрабіла выдатны канцэрт. Побач са мною сядзела маладзенькая пара закаханых.

Калі Кася засьпявала «Божа, забярэ мяё жыцьцё...», дзяўчынка расплакалася. Дзяўчына так расхвалявалася, што выйшла з залы. Во як! А напрыканцы канцэрту яна вярнулася зь вялізным букетам і падаравала Касі выгожны ад кастрычніцкага дажджу цёмна-вішнёвыя ружы.

Я не сэнтымэнтальны, але жорсткі чалавек, таму ня скончу апісаньне канцэрту ружамі...

Найбольшае музычнае задавальненьне я атрымаў ад гітары Славы Кораня, а візуальна мяне зачаравалі голыя рукі вялікачэлісткі Юлі. Калі нейкаму скульптару заманецца зрабіць гіпатэтычную рэканструкцыю рук Вэнэры Мілоскай, лепшай мадэлі за Юлю Глушакіну ён ня знойдзе.

Напісана 01.11.2004, 14:51.

2004. Галочка і травы забыцыя

Мама абуралася, што я, прыбіраючы тавару магілу, павыкідаў усе вазачкі са шклянкамі ды птучынныя кветкі. Мяне раздражняюць таньня ўпрыгожаныя на капцах. На могілках не павінна быць вэртыкалі, усё вэртыкальнае толькі замінае травам забыцыя — тым пашчотным лекавым травам, што гоцяць нашы раны, нанесеныя сьмерцю роднага чалавека... Мой запіс перарваў тэлефонны званок: «Здароў, Валодзя. Вячаслаў Уладзімеравіч ляжыць на той алеі, дзе стаяць помнікі дзедам, што загінулі на Нямізе?» «Так, там цёмна-зялёная шпта, побач з помнікам маёру, якога забілі бандыты...» — «А, во, бачу... Даруй за клопат!» Голас Міхаса Галочки прываліўся ў гудкі.

Напісана 02.11.2004, 14:34.

НОВАЯ КНІГА

Іпатава В. Задарожжа: Лырка, вершаваныя эцюды, прывісьцаньні. — Менск, 2004. — 100 с. 299 ак.

У новую кнігу паэты ўвайшлі вершы апошніх гадоў.

Раманова Л. Птушкі і рыбы / Рэд. М.Скобля, малюнк А.Пішкіна. Фота А.Сыса. — Менск: Беларускае кнігазбор, 2004. — 92 с. 1000 ак.

Скараход В. Асавінская Слабода: Краязнаўчы нарыс. — Менск: Хурскі, 2004. — 88 с., іл. 200 ак. — (Ведаць свой край Беларусь).

Невялічкі краязнаўчы нарыс пра вёскаў Асавінская Слабода і радавод аўтара.

Скараход В. Ліст зямлякам: Вершы. Да 80-годзьдзя аўтара. Распаўсюд на правах рукапісу. — 2003. — 22 с.

Утанцы літаратуры Im Lichtertanz: Сучасная нямецкая паэзія: Пераклад з нямецкай / Прадмова і ўклад. В.Іпатава. — Менск: Тэхналія, 2004. — 167 с. 1000 ак.

Пераклады сучаснай паэзіі, выкананыя Ю.Барысевічам, Л.Баршчускім, А.Бахарэвічам, В.Гапеевым, С.Законнікавым, В.Іпатавай, Н.Мацяш, Л.Рублеўскай, Л.Сільновай.

Януш А. Лёк: Аповесць / Пер. з ням. В.Сёмухі, рад. Х.Лялюка, мал. аўтара. — Менск: ПроХрысто, 2004. — 60 с. 500 ак.

Сяргей Лескец

Перамог мацнейшы

Вайра Віке-Фрэйбэрга ня носіцца па хакейнай пляцоўцы з клюшкай, а гуляюць латышы ня горш за беларусаў.

Айчынныя заўзятары хакею могуць спаць спакойна да кваліфікацыі ванкуверскай алімпіяды-2010. Блакітная мара-фікс ня здзейснілася: на Турынскую алімпіяду ад нашай групы едзе зборная Латвіі.

У матчы з Латвійскай Беларусам было дастаткова згуляць унічыю. Больш за тое, за пяць хвілін да заканчэння сустрэчы нашыя вялі — 4:2, але потым умудрыліся «стаць» і прапусціць запар тры шайбы. Вынік — 4:5.

Галоўны трэнер зборнай Беларусі Міхаіл Захараў на пасляматчовай прэс-канферэнцыі назваў галоўных «творцаў» паразы: судзьдзі («судзейства было па-за межамі ўсялякіх нормаў этыкі») і варатар новакузнецкага «Мэтэалоргу» Сяргей Шабанаў. «Наш галкітэр прапусціў усё, што мог. Калі і адбываў шайбу, то проста перад сабой, каб праціўнікі маглі дабіць у вароты. І гэты галкітэр гуляе ў расейскай супэрлізе, якая цяпер лічыцца найлепшай у свеце».

От парадокс. Дзяржава касцымі кладзецца, каб развіваць народную гульню хакей, будзе лядовыя пляцоўкі ўжо ў райцэнтрах, а нашы брамнікі гуляюць у нейкіх расейскіх лігах!

Гальцянкоў і Шумідуб ужо не гуляюць, 36-гадовы Леанід Фацікаў таксама, відаць, завершыць выступленні. Мезін і Шабанаў маюць па трыццаць аднаго году, першы якраз і абараняў вароты беларускай зборнай у мінулай рыскай кваліфікацыі ў 1995 г. І перад гэтым турнірам выявілася, што зарэяны Мезін і Шабанава няма кім. 19-гадовы Гарачоўскі зь менскага «Юнапта» для топ-турніраў яшчэ «залежны».

У Латвіі з галкітэрамі па-іншаму. Завершыў кар'еру легендарны брамнік Артур Ірбэ — прышоў на яго месца вэтэран Сяргей Навумаў. Ён у сваю чаргу схібіў у нядаўніх матчах — яго годна замяняў у варотах 25-гадовы легіянер чэскае «Дукля» Эдгар Масальскі.

Па астатніх параметрах зборная Латвіі роўная беларусам. І там і там зьмена пакаленняў, і першыя і другія маюць двух энхалаўдаў — Озалинш, Скрастынш, Салей, Кальцоў. Чатыры латышы выступаюць у расейскай супэрлізе (беларусаў — дзевяць), з дзясятка латыскіх хакеістаў гуляе ў эўрапейскіх сярэдніх кілобах. Зь беларусаў у

PHOTO: LITVA

Эўропе застаўся толькі Сяргей Стаць, астатнія перайшлі ці ў расейскі другі дывізіён, ці атабарыліся ў чэмпіянаце Беларусі. Так што сілы роўныя. А вынікі розныя.

Вось і дзіву даецца, як гэта латвійскі хакей дабіўся поспехаў без дзяржаўнай увагі. І Вайра Віке-Фрэйбэрга ня носіцца па хакейнай пляцоўцы з клюшкай, а судзіць сабе выпэйшае кіраўніцтва піхенька на трыбунах зь мінімумам аховы.

Беларусы пакуль спыніліся на задворках эўрапейскага хакею. Можна бракуе патрыятызму? Папрымалі ж Салей, Каложны, Цыплякоў, Грабоўскі, Панкоў расейскае грамадзянства, матыючы тым, што цяжка праходзіць у асноўны склад. Латышам, якія ў супэрлізе ў такіх жа ўмовах, гэтая думка ў галаву не прышла.

І пралёт міма кваліфікацыі — ужо не трывожны званочак, а звон, што трэба нешта ў нашай хакейнай гаспадарцы мяняць. Захараў па прылёце з Рыга заявіў пра адстаўку. Яшчэ два месяцы таму ён меў чатыры пасадзі — трэнер менскага «Юнапта», напівнальнай і моладзевай зборнай і зборнай прэзыдэнта. Посьпехі толькі з апошняй і «Юнаптам».

Хто яго замяніць на пасту коўча нацыянальнай зборнай? Варявончык, Лебедзеў,

Сафонаў? Крыкуноў з маскоўскага «Дынама»? Але ці захоча незалежны Крыкуноў вяртацца ў Беларусь, калі ён ужо нежэй заўляў, што вяртацца ў Беларусь з такімі мэтамі кіравання хакеем не зьбераецца.

У чым беларусы перайгралі суседзяў, дык гэта ў хамстве. Колькі бруду было выліта «аматарамі» спорту на Латвію на сайтах — sportsnews.lv ды сайце «Прэсболла»: эсэсаўцы, тармазы прыбалтыйскія, лабусы. Восьцяна — «патрыятычная сьвядомасьць», што выхоўваецца дзяржаўнымі СМІ.

Пры канцы красавіка ў Аўстрыі стартуе чэмпіянат сьвету ў найвышэйшым дывізіёне. Супернікі Беларусі па падгрупе — Расея, Славачка, Аўстрыя. Задача — заняць трэцяе месца, якое дазволіць нам застацца ў эліце. Інакш дзядзька цешыцца Каляднымі турнірамі ды абсурднымі заматкамі ў прэсе накіпалт: «У Аляксандра Лукашэнка з гульнявым інтэлектам усё ў парадку, ён не эгаіст. Валодаючы лідэрскай харызмай, для яго перадсім на пляцоўцы галоўнае — камандны інтарэсы. Таму А.Лукашэнка — камандны іграк, а менавіта такія і зьбіраюць на трыбуны заўзятараў» (Васільеў Р. Хакей як сьвята: неабоджэны і для народу // Спортивная панорама. 2005. 11 студзеня).

Алег Раевен

3 форуму на сайце pressball.by пасля матчу Беларусь—Латвія

- Bulba beer.** 1. Зборная Беларусі проста ў разы мацнейшая за Латвію, гэты выйгрыш Латвіі — лебядзіная песня гэтай краіны.
2. Захараў — ня трэнэр.
3. Кальцоў — не капітан.
4. Судзьдзя — прадажная шкура (фашыст фашыста чужадалёк).
5. Усе гэтыя Сямёнаўсы, Панцалеўсы — самыя гніосныя паліцы. У Латвіі расейцаў дратуюць, а яны свае задніцы прадалі за пару латаў. Агідныя п...ы.
6. Сустрэнемся на ЧС і надзяром ім усім задніцу.

Tallus. Выкінуць гэтых фашыстаў з нашага чэмпіяната. Няхай гуляюць у сябе з рознымі там Вілкамі.

Vlasa. Немец падарыў пакрыўджаным латышам за 60-гадовую акупацыю Савецкага Саюзу Латвію. Латвія — падбрахачы фашысцкай Германіі. Судзьдзя — фашыст адназначна.

Lelic. А я так спадзяваўся, што нашы іх умуюць, ня толькі дзеля выхаву на Алімпіяду. А так хацелася прыбіць іх тупую прэзыдэнтку, зь яе загонам на адрас расейскіх вэтэранаў. Сукі, Эўрасаюз яны, разумееш.

GM10. Апрача Верпакоўска (і той лох), у вас нікога няма. А прэзыдэнтка ваша проста ДУРА ФАШЫСЦКАЯ!!!!

Fana F1. Не перабірай меру, у... (у адрозьненне ад прэзыдэнткі Латвіі) рукі ў крыві... ці ты гэтага ня ведаеш?!

Окнешакул. Штодня нам убываюць у галаву, што Беларусь — гэта ня проста цэнтар Эўропы і славянскай цывілізацыі. Калі палац задумваем будаваць — дык абавязкова з прыпскай «найбуйнейшай у СНД»... калі пансіі выплачваем, дык самыя вялікія і самыя сьвечасовыя і г. д. да т. п. Мы страцілі пачуцьце меры і рэальнасці. Мы імкліва самаізаляем, пераконваючы сябе ў тым, што ў нас усё самае лепшае і ўнікальнае. Між тым палтыка «самі з вусамі» (тэмы самымі) усё больш аддалае нас ад перадавых краін і перш за ўсё тэхналіяў. У суперніцтве з іншымі мы церпім усё больш параз НА ВІЕЗЬДЭ, і гэта выразае відаць на прыкладзе спорту. Пачалося ў Атанх, працягваецца цяпер, а што будзе ў Турне — лепш і ня думаць.

Някі судзьдзя не перашкоды прафэсійнаму «дасінуць курок». Мы не дацінулі, у чым відавочна выключна самі. Пасля бязьмежка арбітра, пра якое тут шмат гавораць, мы вялі 4:2 за 4:50 да канца сустрэчы і 4:3 за 3:03. Прыдайце гандбольнага гуру Мірановіча ды лубога другога дасьведчанага трэнэра ў іншых відах спорту, якія ў падобных сытуацыях «гуляць паўзу» і прытомнасьць сваіх гульцоў. Чаму гэтага не зрабіў Захараў? Зноў пытаньне наконт прафэсіялізму. А таксама наконт таго, як ён стаў трэнэрам і да якога цэла бліжэйша яго сарочка.

засранка. Бліні! як пачытаеш воджку беларусаў пра латышоў, валасы дыба ўстаюць! І хто ж пасля гэтага фашысты?

СЬЦІСЛА

Пашталён сыходзіць

Знакаміты баскетбаліст Карл Мэлоўн («Пашталён») завяршае прафэсійную кар'еру. На працягу 18 гадоў Мэлоўн і Джон Стоктан складалі ўдарны дуэт у «Юце Джаз», які наводзіў жах на супернікаў. Мэлоўну, што ніводнага разу не становіўся чэмпіёнам НБА, вельмі хацелася заваяваць чэмпіёнскі прызьсёнак. Таму летас ён і перайшоў у «Лос-Анджэлес Лэйкерс», які пад кіраўніцтвам Рудзі Там'явіча меў болей шанцаў на перамогу. На жаль, «азэрнікі» праігралі ў фінале «Дэтройту Пістанз».

За сваю кар'еру «Пашталён» набраў 36 928 балаў, саступіўшы па гэтым паказчыку толькі другой супэрлегендзе — Карыму Абдул-Джабару (38 387).

Посьпех у фрыстайле і каньках

Мінулы ўік-энд быў паспяхова для беларускіх спартоўцаў на вэстах Кубку сьвету па

каньках і фрыстайле. Віцэ-чэмпіёнка сьвету ў мнагабор'і Анжэліка Кацнога (на здымку) заняла на этапе Кубку сьвету ў нямецкім Эрфурце на дыстанцыі 500 мэтраў першае месца і на дыстанцыі 1000 м — другое. У агульным заліку Кубку сьвету Анжэліка таксама другая. Фрыстайліст Аляксей Грышын на спаборніцтвах у Кітаі заняў у акрабатычым трэцяе месца. Зьміцер Дашчынікі — пяты.

Воля да поспеху

Жаночая эстафэтная каманда па біятлёне

(Кацярына Іванова, Воляга Назарова, Людміла Ананька, Алена Зубрылава) заняла трэцяе месца на чарговым этапе Кубку сьвету, што прайшоў на мінулы тыдні ў італьянскім Чэзанэ Сан-Сікарыё. І гэта нягледзячы на тое, што на першым этапе на крутым спуску Кацярыну Іванову, якая ішла другой, зьбіла з ног нарвэская лыжніца і зламала беларусцыявінтоўку. Пашанцавала, што Кацярына ўжо двойчы адстралялася. Іванова прыйшла на фініш восьмай, згодна з правіламі яна несла ў руках зламаныявінтоўку. Нашых дзідзятч няўдача не зламала, яны

сканцэнтраваліся і занялі выніковае трэцяе месца. У агульным заліку Кубку сьвету беларускія пятыя. Восьмы этап Кубку сьвету пачаўся 16 лютага ў славянскай Паклоцы. А 6 сакавіка ў аўстрыйскім Абэргфе стартуе чэмпіянат сьвету.

Мурыньню атрымаў узнагароду

У сэрду на ўрачыстай цырымоні ў Лісабоне партугальскі ўрад уганаравалі мэдалём за спартовыя заслугі трэнэра лёнданскага футбольнага клюбу «Чэлсі» Жазэ Мурыньню. У 2003—2004 г. Мурыньню выйграў з «Порту» Кубак УЭФА і Лігу чэмпіянаў.

Узнагароду ўручаў сам прэзыдэнт краіны Жоржы Сампаю.

Хварэем за «Жальгірыс»

У панядзелак у Барсэлёне адбылося лёсаваньне другога этапу баскетбольнай эўралігі ULEB. Супернікамі каўнаскага «Жальгірысу» сталі гішпанскі «Таўграс», грэцкі «Панатыйнаікас», італьянскі «Фартытуда». Супернікі маскоўскага ЦСКА — «Барсэлёна», «Рэал», «Скаваліні». Матчы пройдуць з 23 лютага па 31 сакавіка. У чвэрцьфінале з падгрупы выходзіць дзьве каманды. AP

ІНФАРМАТАР

Дыспэтчаскія і аварыйныя службы

- Пажарная ахова т.01
Міліцыя т.02
Хуткая мэдычная дапамога т.03
Менгаз т.04, 236-12-27
Дыспэтчар Менгарвыканкаму т.065
Менсктранс галоўны дыспэтчар 222-99-41
Вялейска-Менская водная сыстэма т.237-71-37
Гарадзкі адзел аховы здароўя т.222-10-00
ЖКА Беларускай чыгункі т.596-65-37
Менскагасьвятло т.227-32-10, 227-43-16

- Тэлевізійныя сеткі т. 231-04-05, 239-31-20
Менскаводаправод т. 227-13-23, 226-16-23
Менскія каналізацыйныя сеткі т.227-60-27, 236-94-64
Менскамунацэпласеткі т. 269-99-53, 264-88-88
Менскэнерга т. 229-18-52
Менцэпласеткі т. 221-15-85, 221-15-86
Тэлефонная сетка т. 008, 252-33-34
Упраўленне жыллёвай гаспадаркі т. 232-22-13, 232-25-68
Кабельныя сеткі т. 213-36-04, 239-81-52
Аварыйна-выратавальны атрад МНС т. 275-29-01, 275-69-01

КАІСА

Уцякаюць мазгі

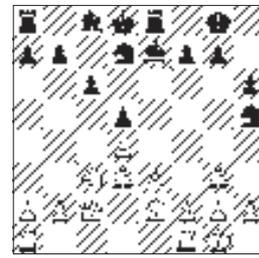
Кампазытар Яўген Дзьвізаў расказваў, што ў пачатку 1980-х падлетка Гельфанда бэсэсэраўскія спартовы чыноўнікі не хацелі ўключыць ва ўсеагульны турнір маўдзяў, усё роўна зьездзе ў Ізраіль. Гадоў празь дзесяць ён і зьехаў. Разам зь іншым grosмайстрам-эмігрантам, віцэбічам Ільём Сьмірынём, даваў цосу ізраільскім шахматыстам. Але змаганьне са слабейшымі не выдзё да вышэйшай: цяпер Барыс Гельфанд ледзь уваходзіць у сусветную дваццатку, а некалі ж быў пятым. Падупаў рэйтынг і ў Сьмірына, хоць летась ён упэўнена выйграў турнір на званьне абсалютнага чэмпіёна Віцебшчыны, дзе гулялі амаль усе наймацнейшыя ўрадженцы краю. Затое някэпска — для перадапоўнага чэмпіёна — адаптаваўся ў ЗША іхні былы трэнэр Альбэрт Капэнгут. Выйрае чэмпіянаты штату Нью-Джэрзі, піша арты-

кулы для прафэсійных выданьняў накшталт «Informer» і «New in Chess». За амерыканскія спартовы чыноўнікі не хацелі ўключыць ва ўсеагульны турнір маўдзяў, усё роўна зьездзе ў Ізраіль. Гадоў празь дзесяць ён і зьехаў. Разам зь іншым grosмайстрам-эмігрантам, віцэбічам Ільём Сьмірынём, даваў цосу ізраільскім шахматыстам. Але змаганьне са слабейшымі не выдзё да вышэйшай: цяпер Барыс Гельфанд ледзь уваходзіць у сусветную дваццатку, а некалі ж быў пятым. Падупаў рэйтынг і ў Сьмірына, хоць летась ён упэўнена выйграў турнір на званьне абсалютнага чэмпіёна Віцебшчыны, дзе гулялі амаль усе наймацнейшыя ўрадженцы краю. Затое някэпска — для перадапоўнага чэмпіёна — адаптаваўся ў ЗША іхні былы трэнэр Альбэрт Капэнгут. Выйрае чэмпіянаты штату Нью-Джэрзі, піша арты-

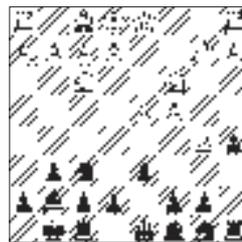
Вэн», нячаста ганаруе сваёй прысутнасцю беларускага турніры. Адчувальным ударам па беларухах стаўся пераезд у Расею выхаванкі 11-й сталічнай школы Алены Таіравай, якая ў 7-гадовым узросьце дэманстравала бліскульную гульню, перамагаючы 12-гадовых. А Таірава, у адрызьненне ад Н.Сарокінай, за мяжой пайшла ўгору. Падчас прыездў у Менск дзюцю ў камбінацыйным стылі кладзе на лапаткі суайчыніцаў — летась, напрыклад, у мэмарыяле Верасава апырэдзіла чэмпіёна Беларусі. Шмат хто з эмігрантаў

апошній хвалі вернецца ў краіну, як толькі тутакі стане магчымым зарабіць капітал уласным інтэлектам. Пакуль жа масавая эміграцыя калег спараджае апакаліптычныя настроі ў маладых гульцоў. Сьцяпуць у шахматы добра ілюструюць афіцыйны сайт Беларускай фэдэрацыі шахмат — у пачатку лютага 2005 г. апошнія навіны там датаваліся траўнем 2004 г. Зрэшту, не паўсюль так адбываецца. Вось узбэк Рустам Касымжаў, чэмпіён сьвету па версіі ФІДЭ, не сыгнаецца мянцэ грамадзянства. ВР

Як бы вы згулялі?

Т. Басбаом-Ланчава — Н. Сарокіна. Кальвія, 2004. Ход белых. Чорныя толькі што пайшлі канём з f6 на h5. Як абьярэацца іхняя задума?

ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

Кароткая ракіроўка — такім было аднадушнае расьнянне чыгачоў (6...0-0). Найхутчэй, яно слухнае — у сваіх кнігах Давід Браншгэйн якрэз рэкамэндуе шахматыстам будаваць гэтакі «домік» для караля і за белых, і за чорных. Рэакцыя суперніка — 7. Kf1-f3. Чакаем варыянтаў да панядзелка, 19:00 E-mail: nn@promedia.by з пазнакай «Kaica», SMS: 754-04-53, партыя online: bychess.narod.ru.

Адказ:
...чэрд
...дцд ітмд өпт
...ed Ы вольчыд/лм/
...я ч т н в і р е б т і н
...е өөдэлюсө өдл
...к ж с ч л а м а x m
...векөөдөд/дөтөдө
...дөнтдч дөвөдөдө
...сө өнчччччө өлөдө
...Кf7: e7. E: d2
...1. cxd2. cxd2...
...1) Kf4
...Kd6i 'L

Пятніца, 18 лютага

АНТ, 21.05
«Нябесны капітан і Сьвет будучыні». ЗША—Вялікабрытанія—Італія, 2004, рэж. Керы Конран.
Комікс-рэтрафантэстыка. Прыгоды няўрымсьлівай журналісткі (Гвінэт Пэльтроў) і авіятара (Джуд Лёу) адбываюцца ў дзіўнай будучыні. Сьвет будучыні ў «Капітане» — гэта сінефільскае рэтра 1940-х з адваднаю модай, прычоскамі, вышывала-казачным колерам і глыбокай пашанай да трэш-шэдэўраў эпохі халоднай вайны. Падводныя бойкі, навуковыя лябараторыі і відовішныя згірай павстраных робатаў створаны на кампютары, а ўвесь фільм здымаўся ў адным павільёне на блакітным фоне. Карціна цікавая спалучэннем высокіх тэхналогіяў з туюго па старых коміксах. Ролью галоўнага лідэра зь выканаў сэр Лоўрэнс Аліўе, які памёр задоўга да здымак. Але кампютар ажывіў яго і прымусіў сыграць новую, пасьмяротную ролю.

Драма.
Васьмігадовы Ракета марыць стаць фатографам, а ягоны сябар і аднагодак Мезенны дадуцацца да бандытаў. Праз гады Мезенны — какаінавы кароль кварталу, а Ракета — фатограф, які здымае вайну бандэў. Крымінальная сага паводле рамана Паўла Лінса абаміраецца на традыцый рэалістычнага лацінаамерыканскага кіно, якое не ўнікае сацыяльных канфліктаў і разгортаецца ў сапраўдным «Горадзе Бога» — фавэлах Рыё-дэ-Жанэйра. Напярэдадні здымак у трышчобах абвясцілі набор актораў — і 200 чалавек з вуліцы пасяля кароткіх майстэрскіх курсаў выканалі ў фільме галоўныя ды эпідэядычныя ролі. Дэбютная карціна кліпмэйкера Фэрнанду Мэйрэлішу была прадстаўлена на Канскім фэстывалі, намінаваная на чатыры «Оскары» і сабрала надзвычай багаты ўраджай узнагарод. Але фільм быў забаронены ў Беларусі і, хача ў тэлевізійную праграму пастаўлены, зусім ня факт, што глядачам дазволена будзе яго ўбачыць.

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

рэж. Жэрар Уры.
Эксцэнтрычная камедыя на вясную тэму.
Ангельскі самалёт падбіты над акупаваным Парыжам. Адзін зь лёчыцаў зваліцца на флегматычнага малера Агостэна (Бурвіль), другі — на дах Гранд-Анэра, дзе дыржыжорам крыклівы Лёфор (Люі дэ Фюнэс). Гэтая камічная французская парачка дапаможа саюзнікам выбрацца з нашіпгаванай нацыстамі тэрыторыі. «Вялікая прагулка» атрымалася адной з самых бліскучых, вытрыманых і найлепшых камедый за ўсю гісторыю кіно. У самой Францыі фільм заставаўся лідэрам пракату больш за трыццаць гадоў, і кожны трэці жыхар краіны паглядзеў яго. Але карціна цікавая ўсім. Гэта ня толькі трагедыя і прадуманая камэдыйныя моманты, пралічная і лёгка эксцэнтрыка і пекны адпачынак, але і мудры сьмех. Слабыя і пацешныя людзі паваольваюць страх і дапамагаюць іншым. А погляд на самыя ганбныя старонкі гісторыі са сьмехам

і нястрыманым гумарам дапамагае ня быць рабамі акупацыі. Пакуль у беларускім кіно няма падобнай «акупацыйнай» камедыі, варта паглядзець на чужы (і такі свой!) досвед.
БТ, 21.55
«Чорная кошка, белы кот». Францыя—Нямеччына—Уганда, 1998, рэж. Эмір Кустурыца.

Камедыя-вяселье, карнавал-фарс.
Фільм, які можна глядзець бяскостыа зь любой хвіліны. Гэта гісторыя з «новымі цыганамі», разлучанымі закаханым, чужым — і пацешным — вясельлем і шчаслівым фіналам, цудоўнай музыкай.
Эмір Кустурыца адышоў ад змрочна-сьмешнай атмасфэры «Падполья» і трагізму «Часу чыгачоў». «Чорная кошка, белы кот» — гэта выключная й нястрыманая прыветлівасьць; галоўныя яго годнікі, які замест крыві трапляюць

прывітаньне Рабле), — і крыві дзе скокі вяселья. Гэта абрад, які перамагае саму смерць.
Вобразы гангстэраў — «новых цыгачоў» — Кустурыца ўзяў у Бабеля: бандзюгі нахабныя, але чужыя і сарамлівыя. Замест сухой рацыянальнасьці ў Кустурыцы цэпляю «жыццёвыя» забабоны і казка пра чорную кошку і блага ката.

Субота, 19 лютага

СТВ, 00.15
«Горад Бога». Бразылія—Францыя—ЗША, 2002, рэж. Фэрнанду Мэйрэлішу, Каця Лунд.

Нядзеля, 20 лютага

ЛАД, 21.30
«Вялікая прагулка». Францыя—Вялікабрытанія, 1966,

Серада, 23 лютага

ЛАД, 10.55
«Канстанцін Заслонаў». Беларусь, 1949, рэж. Аляксандар Файнцмер, Уладзімер Корш-Саблін.
Гераічная драма. Карціна зьяўляецца адной з падставовых у слаўнай сэрыі «Партызанфільм». Гераічны падпольшчык Канстанцін Заслонаў змагаецца супраць фашыстаў і мінуіруе цяжкі ў Воршы. Камуніст паказаны мармуровым, магутным, скульптурным. У 1949 г. сталінзм быў у росквіце — і лірычныя інтанацыі ў гераічнай драме не дазваляліся. Але ўрачыстыя катурны мінулай эпохі цікавыя і сёньня: гэта і наўна-недарэчна, і ўзорна-афіцыйна, і двухсэнсоўна-небясьпечна — калі ўлічыць падрыўную дзейнасць галоўнага парэнажа.

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Сьвята сярэдняга бізнэсмэна

Ідэал мужчыны сёння — спонсар, гарант бяспекі і бацька сямейства. Але ўжо праз 10 гадоў дзень 23 лютага нефармальна будзе ўспрымацца як сьвята абаронцы кампутара ад вірусаў. Прагноз Лёліка Ушкіна.

23 лютага — самае нелюбімае сьвята ў беларускім календары. Калі верыць афіцыйным крыніцам, фармальна мы сьвяткуем дзень, калі паўстала «рабоча-сялянская Чырвоная Армія» РСФСР. Я добра стаўлюся да РСЧА, але мне не падабаецца, што чырвоныя беларусы актыўна мачылі бел-чырвона-белых беларусаў — слухкіх інсургентаў ці «балахоўцаў». Апроч таго, прынцыпы фармаваньня РСЧА абсалютна не нагадваюць сучаснага беларускага войска: Мальцаву ў галаву ня прыйдзе адмяніць вайсковы статут, павыганяць прыватнага паноў і, урэшце, надаць жаўнерам права выбіраць камандзіраў ды міністра абароны.

Дзень абаронцаў Айчыны даўно ўжо страціў першапачатковы сэнс — прафэсійнага сьвята чырвонаармейцаў. І

гэта ня першая мэтамарфоза 23 лютага. На працягу сваёй гісторыі канцэпцыя сьвята мянялася мінімум тройчы.

Да пачатку II сусветнай маштабы сьвяткаваньня не перасягалі межаў казармаў Чырвонай Арміі. Прычым у той жа дзень сьвяткавалі і экзатычны Дзень Чырвонага ліста. У часы зьніту савецкага таталітарызму 23 лютага стала адзначацца як дзень усіх мужчын, бо ўсе яны раней ці пазьней праходзілі ці меліся прайсьці службу ў арміі. Нарэшце, у постсавецкі час, калі інстытут войска дэградаваў, 23 лютага стала сьвяткам нейкіх якасьцяў, зьвязаных з мужчынскай біялёгіяй.

Як вядома, мужчынскі канон у грамадстве фармуецца праз:

— канатацыі ў масавай культуры (кіно і літаратура);

— сымбалічнае значэньне дзяржаўнай палітыкі ў выдзяленьні маскуліннага і фэмінінага;

— працэс сацыяльна-эканамічнай вытворчасці, які выражаны ў культурных рэпрэзэнтацыях.

На экранах у нас дамінуе «Антыкілер», на першых палосах газэт месціцца самі ведаеце хто, а кабеты ад беспрацоўя згодны гуртам і ўраздуб прадавацца ў сэксуальнае рабства. Такім чынам, ідэал мужчыны сёння — спонсар, гарант бяспекі і бацька сямейства.

Калі шукаць прыблізны сацыяльны тып, які пасуе згаданым крытэрам, то гэта, на маю думку, будзе нейкі бізнэсмен сярэдняй рукі.

Чувак гэты пачаў «круціцца» яшчэ на досьвітку перабудовы, гэтак званыя бандыцкія часы — адсюль фізычная моц. Потым легалізаваў бізнэс і мае зь яго дастатковы навар, каб набыць жонцы норкавае футра. Нарэшце, будучы дзіцем савецкай патрыярхальнай культуры, ён лічыць, што сапраўдны мужык можа

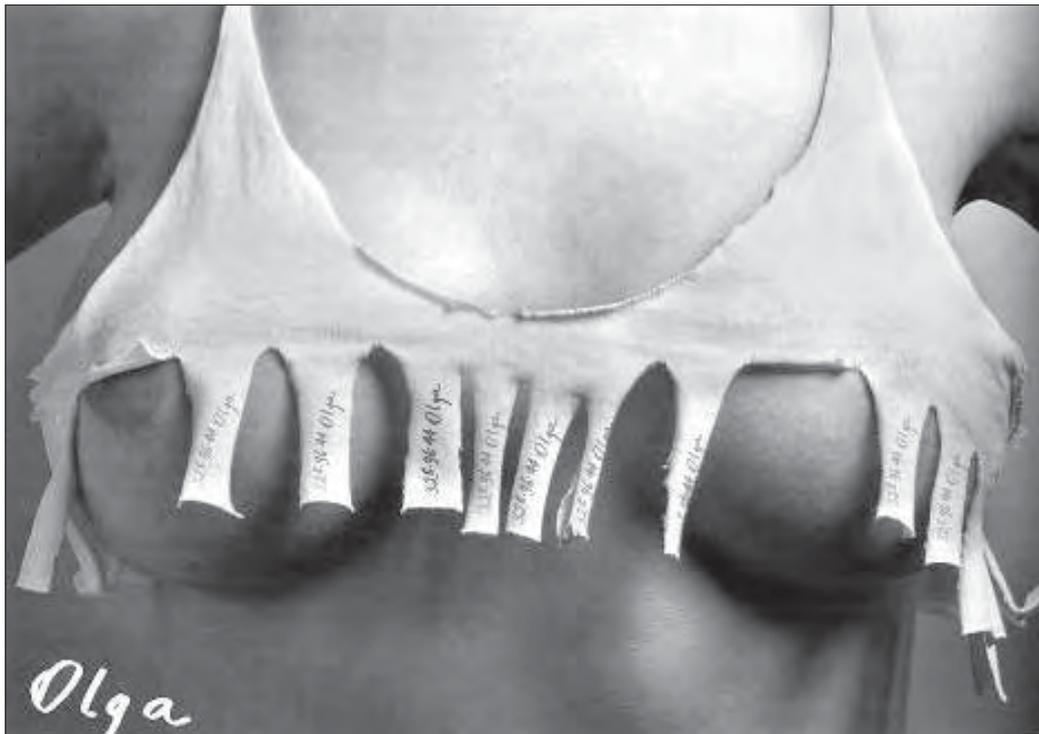
рэзалізаваць сябе як асоба толькі праз інстытут сям'і (натуральна, ня швэдзкай).

Дзіўна тады, чаму б так і не назваць сьвята 23 лютага — Дзень сярэдняга прадпрыемальніка?

Прызнаўшы факт зьмянення канцэпцыі сьвята ў часе, не магу ўстрымацца ад яшчэ больш правакацыйнага пытаньня: як доўга пратрымаецца згаданы мужчынскі канон, які відавочна зьяўляецца прадуктам цяжкіх часоў постсавецкай разрухі?

Ва ўмовах няспыннага росту ВУП, павелічэньня беспрацоўя, хуткай фэмінізацыі і росту аўтарытэту жанчын (вунь іх у парламэце аж 25%), трыюмфу новых тэхналёгіяў у бізнэсе, якія не патрабуюць удзелу ў разборках, ня можа не сфармавацца новы мужчынскі ідэал.

Мой прагноз сумны: празь дзесяць гадоў дзень 23 лютага нефармальна будзе ўспрымацца як сьвята абаронцы кампутара ад вірусаў.

Сучаснае беларускае мастацтва. Старонка 8.

Сябры спачуваюць Аляксею Янукевічу з прычыны сьмерці маці. Смуткуем разам з табой.

Запрашаем у падарожжа
20 лютага (нядзеля)

**Менск—Смургонь—Жодзішкі—
Гервяты—Міхалішкі—Варона—
Варняны—Тракенікі—
Астравец—Гудагай—Менск.**
20000 тыс.

26—27 лютага

Вільня—Трокі—Меднікі.
35 эўра (уваходзіць гатэль, віза, страхоўка, праезд, інфармацыйнае забесьпячэньне).
Т.: 232-54-58, 279-05-85, 622-57-20
(Зьміцер)
264-12-38, 776-24-35 (Павал)

Наша Ніва
незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,
У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бахшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Лева
характарка Настасья Мацяш
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАУ:
220050, Менск, а/с 537
Тел/факс: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РПТ «Выдавецтва «Беларускі Дом Друку», Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабоды. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі перыядычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764. Наклад 3515. Газэта выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаньня ў друку 22.02.16.02.2005. Замова № 805.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

СПАЧУВАНЬНЕ

Аляксею Янукевічу, які страціў МАЦІ, нашы шчырыя спачуваньні. Аляксей, трымайся! Сябры-фронтаўцы

ВІТАНЬНІ

Вінішоў Зьмітра Кузлея і яго сьмяліну Люцыяна зднём народзінаў, Радасных, пераможных дзён Вам, Сяргей **Алесь і Каця!** Вінішоў вас з Народзінамі! Добра, што вы ёсьце! Малады навуковец

КАНТАКТЫ

Хто любіць сьпяваць пад гітару ці так — завітайце! «Сьпеўнік беларускі» ў сьцеіце: bs.studenty.org

Беларускія дыскацікі ў Баранавічах будзе ладзіць грамадзкая арганізацыя «Творчае згуртаваньне «Сьвятліца». Просім падзяліцца досведам, зьвесткамі пра гурты і сельвакоў, запісамі. Т.: 0163-45-49-31, пасьля 21-й. E-mail: svtl@tut.by

Куплю ўзнагароды БНР, БЦР, БКА, манэты ВКЛ, Рэчы Палітай, фота ваенных (беларускія нацыянальныя фармаваньні II сусветнай вайны). E-mail: zmagag@yahoo.com. Т.: 722-46-04

Цікавіць інфармацыя, дакумэнты, фота, зьвязаныя з Булак-Балаховічам, «Зялёным дубам», «Чорным катом», беларускай партызанкай. Электронны адрас: zmagag@yahoo.com. Т.: 722-46-04

КНІГІ

Беларускія кнігі можна знайсці ці замовіць штодня на кніжным кірмашы ў/з «Менск» (10:00—18:00). Т.: 637-38-41
Прадамі кнігі: абмяняю кнігі па гістарычнай тэматыцы, розныя нумары газэт ды часопісаў. Дапамагу знайсці патрэбную кнігу. Т.: 753-91-96

Вялікі выбар дзіцячых кніжак, відаў, аўдыё, CD на Румянцава, 13 (ТЭМ) ад панядзелка да пятніцы (12:30 — 18:30)
Прадамі кнігі: «Археалёгія і нумізматэка Беларусі»; «Пан Тадэвуш»; «Наша Ніва» 1910; «Армія Краёва на Беларусі»; «Быкаў на Свабодзе»; «Дуліна ад Барадуліна» ды іншыя па этнаграфіі, гісторыі, паэзіі. Т.: 753-70-05
Куплю 4-ты том «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі». Т.: 288-14-52 (увечары) ці 402-56-78

ПРАЦА

Беларускія народныя строі: пашыв, аздаба. Т.: 201-39-75. Юлія

Пошук працы: набор, пераклад, выкладаньне, выдавецкія практы, падрыхтоўка рукапісу, рэдактар, дызайн, распаўсюд, журналістыка, адміністрацыйна дзейнасць. E-mail: alesknigi@mail.ru

Прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 словаў) можна падаць звычайным лістом (а/с 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштай на адрас nn@promedia.by або разьмясьціць на форуме сайту www.nn.by. Дык скарытайцеся!